

NOVÉ | HORIZONTY

ČASOPIS PRE TEOLÓGIU, KULTÚRU A SPOLOČNOSŤ

www.novehorizonty.sk

Ako aplikovať pastoračný plán
Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013

Rodinný výchovný systém hnutia Nazaret

Liberalizmus v premenách času a spoločnosti

Pastoračná starostlivosť
o homosexuálne orientovaných ľudí

Sv. Tomáš Akvinský - teológ, filozof a učiteľ Cirkvi

Špecifiká náboženských spravodajských prejavov

2/2009
ročník III.

Kresťanské argumenty vo verejnej diskusii

OBSAH

	EDITORIÁL	
55	Potrebuje Slovensko rekrizianizáciu? <i>redakcia</i>	
	ROZHOVOR	
56	Právo nie je len bremenom <i>rozhovor s arcibiskupom Francescom Coccopalmeriom</i>	
	PREKLAD	
58	Antonio Barlucci – architekt vo Svätej zemi <i>Peter Nicholson</i>	
	ŠTÚDIE	
61	Ako aplikovať pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013 <i>Zdeno Pupík</i>	
65	Rodinný výchovný systém hnutia Nazaret <i>Monika Kubatková</i>	
71	Liberalizmus v premenách času a spoločnosti <i>Marek Haratim</i>	
76	Pastoračná starostlivosť o homosexuálne orientovaných ľudí <i>Monika Nikolová</i>	
82	Sv. Tomáš Akvinský – teológ, filozof a učiteľ Cirkvi <i>František Dluhoš</i>	
86	Špecifiká náboženských spravodajských prejavov <i>Terézia Rončáková</i>	
92	Kresťanské argumenty vo verejnej diskusii <i>Pavol Minárik</i>	
97		UDALOSTI
		NÁZORY
98	Kauza „pol miliardy“ korún <i>Ján Duda</i>	
99	Kriza katolíckych univerzít? <i>Imrich Gazda</i>	
100	Zakázať potraty? <i>Jana Tutková</i>	
100		RECENZIE

CONTENTS

	EDITORIAL	
	Does Slovakia need rechristianization? <i>editorial office</i>	55
	INTERVIEW	
	A low is not only a burden <i>interview with Archbishop Francesco Coccopalmerio</i>	56
	TRANSLATION	
	Antonio Barlucci – an architect in the Holy land <i>Peter Nicholson</i>	58
	STUDIES	
	How to Apply Pastoral Plan of the Catholic Church in Slovakia in the Period of 2007-2013 <i>Zdeno Pupík</i>	61
	Family education system of Nazaret movement <i>Monika Kubatková</i>	65
	Liberalism in the changes of times and society <i>Marek Haratim</i>	71
	The pastoral care of people with homosexual orientation <i>Monika Nikolová</i>	76
	St. Thomas Aquinas – theologian, philosopher and teacher of the Church <i>František Dluhoš</i>	82
	Religious news-writing particularities <i>Terézia Rončáková</i>	86
	Christian arguments in public discourse <i>Pavol Minárik</i>	92
		97
		OPINIONS
	Cause of „half billion“ crowns <i>Ján Duda</i>	98
	The crisis of Catholic universities <i>Imrich Gazda</i>	99
	Does prohibit an abortion? <i>Jana Tutková</i>	100
		100
		REVIEWS
		100

REDAKCIA

POTREBUJE SLOVENSKO REKRISTIANIZÁCIU?

Bolo zaujímavé sledovať, ako Benedikt XVI. prijal vo Vatikáne iránskeho prezidenta Ahmanidedžáda počas jeho návštevy Talianska a zdá sa, že v istom zmysle si rozumeli. Neskôr počas návštevy pápeža v Jordánsku a v Izraeli rímsky veľkňaz dvakrát navštívil mešitu a najmä v Ammáne bol prijatý veľmi srdečne. Obe strany zdôrazňovali pacifistické spolunažívanie moslimov a kresťanov napriek tomu, že krajina je moslimskou a na jej čele stojí kráľ Abdulláh II., ktorý je nielen najvyšším štátnym, ale aj náboženským predstaviteľom. Čím to je a ako je to vôbec možné, že také odlišné náboženstvá ako je kresťanstvo na jednej strane a islam na druhej strane nachádzajú spoločnú reč? Sme presvedčení, že hľadanie odpovede na túto zásadnú otázku vôbec nie je jednoduché. Aj keď pápež počas návštevy spomínal často slovo mier, zrejme to nebude jediná ani zásadná odpoveď na nastolenú otázku. Ba ani to, že tri veľmi vplyvné náboženstvá, židovské, kresťanské a islamské, vznikli práve na Blízkom východe. Ani téma široko chápaného ekumenizmu či presnejšie medzináboženského dialógu nám neposkytuje uspokojivú odpoveď. Zdá sa, že ťažiskovým bodom pre hľadanie pravdivej odpovede bude téma chápania slobody úzko prepojenej s náboženskou mravnosťou. Táto odpoveď sa priam ponúkala pri pohľade televíznych kamier do ulíc Ammánu počas čakania vozidiel pápežskej kolóny. Nikde ani náznaku po dvojzmyselných veľkorozmerných billboardoch, každý bol vkusne oblečený a bez zdôrazňovania zmyselnosti. V tom nebolo vidieť zásadný rozdiel medzi moslimom a kresťanom. Tento pohľad kamier bol pohľadom do úplne odlišného sveta od toho nášho, bol to svet inak chápanej slobody naozaj spojenej s náboženskou mravnosťou. Zároveň tento pohľad hovoril aj o niečom inom. Ak kresťania v Jordánsku chcú naozaj nájsť pokoj s islamom, nesmú toto ich chápanie slobody porušiť. V opačnom prípade by to znamenalo koniec mierového spolunažívania.

Musíme sa však vrátiť do sveta, v ktorom žijeme a aj tento nás provokuje premýšľať. Tu už nemá zmysel spomínať kultúru obliekania či spoločenského alebo politického správania sa. Máme na mysli napríklad, že Európsky parlament takmer schválil rezolúciu, ktorá mala odsúdiť pápeža za jeho vyjadrenia o AIDS a kondómoch počas návštevy Afriky, alebo že homosexuálne manželstvá zaviedli viaceré štáty EÚ ako Švédsko alebo dokonca Španielsko, od roku 2006 má uzákonené registrované partnerstvá aj Česko. Ani Slovensko nekráča po správnej ceste, aj tu sa so všetkou dravou silou tlačí sloboda odtrhnutá od náboženstva, od pevných a dejinami overených mravných hodnôt. Predmanželskou intímnu zdržanlivosťou väčšina spoločnosti pohŕda, čo následne vedie k ľubovôli aj v oblasti manželskej vernosti, rodina je v mravnom rozklade

a s ňou sa dostáva do mravného rozkladu celá spoločnosť. Za veľmi znepokojujúci fakt považujeme, že niektorí kandidáti na europoslancov doslova nadbiehali liberálnej rétorike v obave, že s jasne deklarovanými kresťanskými a katolíckymi postojmi ich jednoducho voliči nezvolia. Boli časy, keď pápež napomínal panovníkov, dnes sú časy, keď lídri a v niektorých prípadoch dokonca parlamenty členských EÚ napomínajú pápeža. Katolíci a vôbec kresťania sa stali disidentmi v tých krajinách, ktorým dali vzdelanie, vyspelosť i kultúru. Koreňom tejto situácie, okrem iných faktorov, je skutočnosť, že obyvatelia starého kontinentu dopustili a akceptovali slobodu odtrhnutú od dejinami osvedčených kresťanských hodnôt. Treba pravdivo priznať, že podiel zodpovednosti za tento stav majú aj katolíci a ostatné kresťanské spoločenstvá.

Napokon bolo potrebné premýšľať, ako nazvať proces, ktorý Slovensko, ba Európa, potrebuje. Po zvážení argumentov za i proti, tým najvhodnejším slovom sa nám ukazuje slovo "rekrisianizácia". Bude nás tešiť, ak naši bratia, pravoslávni, evanjelici, reformovaní a vôbec všetky kresťanské spoločenstvá, rozvinú maximálne úsilie s cieľom opäť spojiť v štátoch EÚ chápanie slobody s kresťanskou mravnosťou. Aby sa oni zasadili za to svoje, my za to naše a spoločne, aby sme sa zasadili za odmietnutie slobody bez mravnosti a za nastolenie slobody spojenej s mravnosťou.

PRÁVO NIE JE LEN BREMENOM

ROZHOVOR S PREDSEDOM PÁPEŽSKEJ RADY NA VÝKLAD TEXTOV ZÁKONOV,
ARCIBISKUPOM FRANCESCOM COCCOPALMERIOM

Francesco Coccopalmerio sa narodil 6. 3. 1938 v San Giuliano Milanese (Taliansko). Kňazskú vysviacku prijal 28.6.1962, za milánskeho pomocného biskupa bol vymenovaný 8.4.1993. Profesor na severotalianskej Teologickej fakulte, autor mnohých odborných článkov a publikácií, uznávaný znalec na kánonické právo. Vo februári 2007 sa stal predsedom Pápežskej rady pre výklad textov zákonov a bol povýšený do hodnosti arcibiskupa. V auguste 2008 prvý krát navštívil Slovensko a zúčastnil sa Sympózia kánonického práva na Spišskej Kapitule.

Excelencia, ako sa Vám páči na Slovensku?

Ak mám povedať pravdu, myslel som si, že nájdem krajinu, ktorá bude oveľa viac chudobnejšia a stagnujúca. Avšak našiel som krajinu veľmi bohatú – nehovorím teraz o ekonomickej situácii, hoci ju tiež považujem za dobrú, prinajmenšom čo sa týka rozbehu – našiel som krajinu bohatú na život, iniciatívy a projekty. Toto všetko ma veľmi teší.

Aké sú Vaše prvé dojmy z našej cirkvi?

Môžem odpovedať rovnako. Je to mladá cirkev, ktorá túži po obnove, a chce sa stať viac výraznou a pravou. Toto sú pozitívne znamenia. Videl som to aj pri udržiavaní krásnych kostolov v regióne Spiša, napríklad chrámy v Levoči a na Spišskej Kapitule, ktoré aj navonok vyjadrujú túžbu po obnove a reštrukturalizácii. Možno povedať, že časy prenasledovania prinášajú ovocie obnovy.

Ako by ste predstavili svoj život?

Narodil som sa v Miláne a zostal som v ňom až do minulého roka (2007 – poznámka redakcie), tu som aj študoval a absolvoval klasické lýceum. Potom som vstúpil do milánskeho kňazského seminára. Kňazskú vysviacku som prijal v roku 1962 z rúk kardinála Montiniho, budúceho pápeža Pavla VI. Teológiu som študoval v Miláne, kde som získal licenciát z dogmatickej teológie. Potom som odišiel do Ríma, aby som si spravil doktorát z kánonického práva na Pápežskej univerzite sv. Gregora, do Milána som sa vrátil spraviť si doktorát z jurisprudencie. V Ríme som navštevoval aj Alfonsianu, aby som získal diplom z morálnej teológie. Po skončení štúdií som pracoval ako profesor kánonického práva na Teologickej fakulte v Miláne a na rímskej Gregoriane.

O čom ste písali prácu z morálnej teológie?

Bola to otázka, ktorá sa týkala najmä farnosti. V doktoráte z kánonického práva som sa venoval téme „communicatio in sacris“, teda šlo o právnickú a zároveň ekumenickú problematiku, zatiaľ čo v jurisprudencii som sa vrátil k téme farnosti.

V akom zmysle pomáha morálna teológia kánonickému právu?

Najskôr treba vstúpiť do témy otázkou, čo je to kánonické právo. Kánonické právo je teologickou dis-

ciplínou, ktorá je niekedy akoby dogmatickou teológiou a niekedy akoby morálnou teológiou. Napríklad keď kánonické právo hovorí o pápežskom primáte, vytvára kapitolu dogmatickej teológie. Keď hovorí, že všetci veriaci majú povinnosť zúčastniť sa nedeľnej liturgie, vstupuje do oblasti morálnej teológie. Teda nemožno robiť striktné rozdiely medzi týmito disciplínami. Treba sa v tom dobre vyznať.

Stojíte na čele Pápežskej rady na výklad textov zákonov. Ide o prestížne miesto, ktoré je ocenením Vašej právnickej kompetencie. Mohli by ste objasniť, v čom spočíva podstata, kompetencie a metóda práce tejto pápežskej rady?

Pápežská rada je orgánom, ktorý funguje na kolegiálnom princípe, pozostáva asi z dvadsiatich kardinálov a biskupov a z celej rady expertov a konzultorov. Potom je tu stály personál. Prezident, ďalej viceprezident, sekretár. Prezident je v hodnosti arcibiskupa, viceprezident v hodnosti biskupa. Máme aj ďalších zamestnancov. Pápežská rada ako dikastérium Rímskej kúrie slúži predovšetkým pápežovi, podobne ako všetky dikastéria sú mu nápomocné v jeho službe. V tomto zmysle pápežská rada slúži pápežovi v oblasti kánonického práva, najmä v legislatívnej aktivite, pri interpretácii textov, ďalej slúži ako strážca zachovávanania noriem či na propagáciu poznatkov kánonického práva. Teda ide o mnoho vecí. Vždy ide o kánonické právo, o právo Cirkvi. Čo robiť, aby sa ono uviedlo do praxe. Od legislatívneho procesu až po jeho poznanie. Toto všetko robí pápežská rada.

Pomáha Pápežská rada lepšie vysvetľovať aj medzinárodné zmluvy, ktoré uzatvára Svätá Stolica s inými štátmi?

Toto nie je naša kompetencia, pretože nejde o kánonické právo v tom zmysle, že medzinárodné zmluvy nie sú vnútornými zákonmi Cirkvi. V tomto prípade ide o zmluvu medzi Svätou Stolicou a iným štátom, teda toto je kompetencia Štátneho sekretariátu.

Kánonické právo podľa niektorých veriacich je len neúčinnou komplikáciou či byrokraciou, ktorá spomaľuje dosiahnutie správnych pastoračných cieľov. Prečo je niekedy ťažké chápať a čítať si kánonické právo?

Kánonické právo nie je v prvom rade legislatívou, ktorú ustanovil cirkevný zákonodarca a javí sa ako nie-

čo prichádzajúce zvonka, čo nás zaväzuje vo forme nejakého bremena. Skôr ho treba chápať ako sériu povinností, ktoré sú v nás - napríklad v povahe sviatostí, ako ich ustanovil Kristus – a ktoré napomáhajú viesť kresťanský život. Teda máme tu úplne inú koncepciu. Zoberme si napríklad kánon 227 CIC, ktorý hovorí, že rodičia majú povinnosť vychovávať deti. Pýtam sa, hoci ide o povinnosť, čo je krajšie ako vychovávať deti? Matka cíti, že táto povinnosť je v nej, že jej bola predložená aj vo sviatosti krstu a manželstva. Čo je krajšie ako povinnosť matky povedať svojmu dieťaťu, kto je Ježiš? Toto je kánonické právo. Všetko ostatné - zákony, ktoré môže ustanoviť zákonodarcu – môžu byť ťažšie k porozumeniu, môžu byť zložité, ale ak ich vždy vzťahujeme na základné jadro – napríklad, ak si uvedomíme, že všetky zákony sú výchovou – vnímame ich ako konkretizáciu, vysvetlenie a spresnenie tejto základnej povinnosti. Cítíme, že sú dôležité. Biskup napríklad povie: Všetci rodičia majú povinnosť poslať deti do tejto katolíckej školy, lebo všetky ostatné školy nie sú také dobré v tom zmysle, že negarantujú kresťanskú výchovu. Podľa môjho úsudku táto povinnosť nie je uvalením záväzku, ale povinnosťou dať môjmu dieťaťu všetky pozitíva kresťanského života prostredníctvom tejto školy. Preto cítim povinnosť poslať ho do nej ako spresnenie mojej povinnosti, o ktorej som hovoril vyššie, čiže odovzdať všetky pozitívne stránky kresťanského života môjmu dieťaťu. Teda musíme sa vždy vrátiť k základnému jadrú. Ak niekto rozpráva zle o kánonickom práve, musím povedať, že nevie nič o týchto základných veciach.

Možno tvrdiť, že vernosť kánonickému právu je zahrnutá aj vo vernosti Kristovi?

Iste, pretože ako sme povedali, niektoré základné povinnosti boli do nás vložené prostredníctvom sviatostí, teda od Krista samého. Ak nasledujem tieto povinnosti, som verný Kristovi.

Svätý otec Ján Pavol II. často hovoril o charizmatickej a inštitucionálnej dimenzii Cirkvi, pričom tú prvú dimenziu videl najmä v rôznych hnutiach. Ako má vyzeráť vzťah medzi hnutiami a inštitucionálnou zložkou, ktorú prezentuje diecézny biskup?

Každé hnutie má svoju charizmu a špecifické povolanie. Avšak každé hnutie musí povedať: „Nie som Cirkvou, iba jednou časťou Cirkvi! Budem vykonávať svoje aktivity, ktoré korešpondujú s mojimi cieľmi, ale musím ich konať v koordinácii s mojím biskupom a s pápežom.“ Pýtam sa, čo zamýšľa biskup? Robím jedno, ale biskup mi na základe pastoračného plánu môže dať isté odporúčania. Nemôžem povedať: „Ja som Cirkve a ten zvyšok, čiže biskup a diecéza ma nezaujímajú.“ Toto by bol istý druh vyčlenenia sa z diecézy, a teda apostázy. Toto nemožno dopustiť. Inštitúcia v tomto zmysle nahrádza charizmu. Pretože inštitúcia, biskup so svojou partikulárnou cirkvou, je miestom, kde sa musím včleniť.

Ako možno rozriešiť istý dialektický protiklad medzi charizmou a kánonickou normou?

Neexistuje žiaden protiklad. Kánonická norma nemôže iné, ako pomôcť mojej charizme.

V Milánskej arcidiecéze ste známy ako biskup s veľkým záujmom o nové povolania. Aký by mal byť vzťah medzi formáciou budúcich kňazov a kánonickým právom v kontexte výziev dnešnej doby?

Naši seminaristi musia dobre rozumieť, čo to je kánonické právo. A teda mať lásku ku kánonickému právu a záujem oň. Kánonické právo v našich časoch evidentne musí byť právom, ktoré prostredníctvom zákonodarcu bude vždy nanovo formulované, aby zodpovedalo požiadavkám našich čias a bolo preložené do konkrétnych noriem, ako sme hovorili predtým napríklad o škole. Biskup ich zakladá, lebo nemá veľkú dôveru v ostatné školy. V tomto bode vidíme, že toto riešenie je dôležité pre kresťanský život.

Pápež Benedikt XVI. v encyklike *Deus caritas est* naznačuje medzeru v kánonickom práve v prípade charitatívnych iniciatív Cirkvi. Vyplýva z toho nevyhnutnosť revidovať text kódexu?

Áno, iste. Jednou z úloh Pápežskej rady na výklad textov zákonov je vidieť, kde sú v kódexe nedostatky. Hovorí sa o „lacunae iuris.“ Vlastne treba zasiahnuť a vytvoriť nové normy, ktoré by viac zodpovedali našim časom. V tomto bode naozaj jestvuje istá medzera. Naposledy, jedna zaujímavá vec – viete, že pápež nalieha na prehĺbenie úcty voči stvorenstvu – avšak v kódexe sa nehovorí nič o povinnostiach veriacich v zmysle, že by mali podporovať stvorenie a rešpektovať prírodu. Vidíte, že aj tu jestvuje v práve istá medzera, nič sa o tom nehovorí. Preto vytvoríme jeden, dva kánony, v ktorých sa bude hovoriť: Veriaci, keďže sú pokrstení a pobirmovaní, majú povinnosť rešpektovať všetko stvorenie, nepoškodzovať dobrá a vytvoriť spôsob, aby boli tieto dobrá distribuované medzi všetkých. Toto je napríklad téma charity.

Ktoré sú podľa Vás najväčšie výzvy pre Katolícku cirkev?

Je ich veľmi veľa. Mohol by to byť napríklad ekumenizmus. Nemôžeme ísť ďalej s tým, že ešte dlhú dobu budú vedľa seba cirkvi, ktoré nie sú zjednotené. Nemôžeme vydávať hodnoverné svedectvo o Ježišovi, ak sme rozdelení. Toto je obrovská výzva.

Áké sú Vaše odporúčania pre našu cirkev a našich kanonistov?

Zostaňte v kontakte so Svätou Stolicou. Ak sú nejaké návrhy, slobodne ich predložte. Cítte, že sme v jednom organizme a máme ten istý cieľ.

Excelencia, ďakujeme za rozhovor.

Rozhovor sa uskutočnil v Spišskom Podhradí počas Sympózia z kánonického práva, 29. augusta 2008.

Rozhovor pripravili: Rastislav Zummer a Anton Ziolkovský.

ANTONIO BARLUZZI – ARCHITEKT VO SVÄTEJ ZEMI

Mnohí pútnici prichádzajú do Svätej zeme na miesta, kadiaľ počas svojho pozemského života prechádzal Ježiš Kristus. Vstupujú do chrámov, z ktorých niektoré sú pomerne nové, aby tam nachádzali Boha a pripomínali si tajomstvá Ježišovho života. Je aj celkom pochopiteľné, že väčšina ľudí sem prichádza predovšetkým z náboženských dôvodov, a preto sa niektorí ani nepozastávajú nad tým, ako vznikli tieto veľkolepé posvätné budovy, v ktorých už ne jeden človek pocítil – a podaktorí to aj vyjadrili – že sú to miesta, na ktorých sa naozaj dá modliť. Cieľom tohto článku je aspoň trochu priblížiť, čo okrem iných vecí prispieva k tej zvláštnej atmosfére niektorých posvätných miest vo Svätej zemi.

Barluzziho štýl

Hovorí sa, že vo Svätej zemi sú tri druhy architektúry: grécko-rímsky, byzantský a Barluzziho. Zastavme sa teraz pri tom treťom. Antonio Barluzzi pri projektovaní chrámov vo Svätej zemi vychádzal z predpokladu, že nie tajomstvo, ktoré sa bude v chráme pripomínať, má byť vtiesené do určitého štýlu, ale že štýl má byť vybraný a prispôsobený podľa toho tajomstva Ježišovho života, ktoré má vyjadrovať. Aj niektorí autori príručiek pre pútnikov vo Svätej zemi uvádzajú, že Barluzzi sa vždy usiloval o to, aby jeho kostoly vyjadrovali udalosti, ktoré sa v nich pripomínajú. Tak napríklad strecha na kostole Dominus Flevit na Olivovej hore má na štyroch rohoch fialy v tvare slzy, ktoré majú pripomínať, že na tomto mieste Pán zaplakal nad Jeruzalemom. Kňaz stojaci v tomto kostole pri oltári nebol obrátený – ako to obvykle býva – na východ, ale smerom k Jeruzalemu. Kostol anjelov na Poliach pastierov v Betleheme pripomína pastiersky stan. Kaplnka bičovania na Via Dolorosa s veľkou trňovou korunou na vrchu nás privádza k uvažovaniu o umučení Božieho Syna. Fialové okná v Kostole všetkých národov nad Skalou agónie vytvárajú vo vnútri kostola atmosféru bolesti a smútku. V Bazilike premenenia na vrchu Tábor bola pôvodne alabastrová strecha, ktorá do vnútra chrámu prepúšťala svetlo takým spôsobom, aby pripomínalo Ježišovo premenenie... Antonio Barluzzi jednoducho chcel, aby jeho architektúra prebúdza v ľuďoch tie nábožné pocity, ktoré sú trvalou pamiatkou na návštevu posvätných miest vo Svätej zemi.

Ďalším princípom, ktorého sa Antonio Barluzzi pridržiaval, bola jednoduchosť. V jednom svojom liste napísal: „Aby sme dosiahli čo najväčšie, čo najslávnejšie a čo najpohýnejšie umelecké efekty, venovali sme pozornosť tomu, aby sa dosiahla čo najväčšia jednoduchosť štýlu. Hľadali sme tie hlboké a univerzálne vlastnosti, ktoré by vyprodukovali

čo najviac výsledkov pri čo najmenšom hluku. Pokúsili sme sa preložiť do architektúry vznešenosť a jednoduchosť Biblie. Túto prácu sme vykonávali viac srdcom ako vedou, hľadajúc pritom dušu vecí a vynechávajúc nepodstatné...“

Táto jednoduchosť v štýle Antonia Barluzziho už vychádzala z jeho vnútra, ako aj celé jeho dielo. On sám bol vraj mužom viery, modlitby a hlbokého duchovného života. Dlhú dobu meditoval o Evanjelium, aby v ňom objavil božské tajomstvá a načerpal odtiaľ inšpiráciu pre svoje umelecké projekty. Peter Nicholson o ňom napísal, že hoci nebol kňazom ani rehoľníkom, „žil Barluzzi jednoducho a svätý život františkánskeho rehoľníka. Býval s rehoľníkmi ukrytý pred pohľadom verejnosti. Robil všetko na Božiu slávu a nikdy sa nestaral o svoju osobnú chválu a uznanie. Bol zaplavený vysokými poctami, avšak nikdy o nich nehovoril. Bol verným služobníkom svojho Učiteľa a všetko, čo robil, robil s jediným zámerom, aby ho oslávil. Iste je to pre nás lekciami, ktorú sa máme naučiť a uviesť do praxe, keď opäť a opäť pozeráme na Barluzziho ‚zázraky‘, ktoré vytvoril prostredníctvom svojej úcty ku Kristovi.“ Čo vlastne vieme o tomto človekovi, o ktorom si aj na nástennej tabuli pri Bazilike Premenenia na vrchu Tábor môžeme prečítať: „Antoniov Barluzzi, architektovi (1884–1960), ktorý svojím umením a nábožnosťou postavil významné svätyne vo Svätej zemi..., s vďačnosťou a trvalou pamiatkou.“

Čriepky z jeho života

Antonio Barluzzi sa narodil v roku 1884 v Ríme a svoje detstvo prežil so svojimi rodičmi neďaleko Vatikánu. Jeho otec Camillo pracoval vo Vatikáne a v roku 1868 sa oženil s architektkou Máriou Annou Busiri-Vici, ktorá bola zodpovedná za udržiavanie Baziliky sv. Petra v Ríme. Antonio sa im narodil po šiestnástich rokoch manželstva ako v poradí trináste a najmladšie dieťa.

Chlapcov talent sa prejavil už od jeho piatich rokov, kedy vraj Antonio kreslil pozoruhodné návrhy kostolov. Po ukončení základného a stredného vzdelania v roku 1902 oznámil svojej matke, že sa chce stať kňazom, čítal vraj všetku náboženskú literatúru, ktorá sa mu dostala do ruky. Avšak jeho spovedník vycítil, že by mal Antonio pred svojím definitívnym rozhodnutím ešte nejaký čas počkať. Zvlášť keď vo veku 59 rokov zomrel jeho otec a takmer polovica detí ostala ešte bývať doma. Antoniov starší brat Giulio bol už architektom, a tak sa aj Antonio rozhodol, že ho bude nasledovať, a vstúpil do Inžinierskej školy Rímskej univerzity. Giulio dostal ponuku navrhovať a vybudovať prvý katolícky kostol pre Talianov bývajúcich v Pekingu. Antoniov sa páčili kópie náčrtov tohto kostola a bol hrdý na zručnosť svojho staršieho brata. Po skončení školy

a po absolvovaní ročnej vojenskej povinnosti aj on pomáhal svojmu bratovi pri rôznych zákazkách, ktoré sa teraz hrnuli. Jedným z najzaujímavejších návrhov bolo pozvanie do Jeruzalema, kde mali postaviť nemocnicu pre Taliansku misijnú spoločnosť. Giulio zariadil, aby tento projekt pod jeho vedením uskutočnil jeho mladší brat Antonio. Tak sa v októbri 1912 dostali asi prvýkrát do Jeruzalema. Pri tejto príležitosti ich páter Razzoli, vtedajší predstavený františkánov vo Svätej zemi, požiadal, aby mu predložili aj plány pre vybudovanie baziliky na vrchu Tábor.

Keď v roku 1914 vypukla prvá svetová vojna, Antonio Barluzzi dostal od talianskeho konzula v Palestíne radu, aby sa vrátil domov, kým ešte môže. Keď potom na začiatku januára 1915 pricestoval do Ríma, podal prof. Schiaparellimu správy o projekte nemocnice v Jeruzaleme a po Veľkej noci vo veku tridsiatich rokov vstúpil do rímskeho seminára pri Bazilike sv. Jána v Lateráne, aby sa stal kňazom. Nezvykal si však ľahko na nové prostredie a záchvaty nadšenia sa uňho striedali s hroznou neistotou o jeho budúcom povolaní. Toto jeho trápenie skončilo až vtedy, keď v máji 1915 nastúpil do talianskej armády.

Keď sa v armáde zistilo, že je v nej inžinier, ktorý už strávil dva roky v Palestíne, poslali ho do palestínskej spojeneckej expedičnej jednotky. Vyplával 10. júla 1918, avšak pri Malte bola jeho loď torpédovaná nemeckou ponorkou. Stroskotaná posádka bola vytiahnutá z mora anglickým trajlerom a dopravená na Maltu. Po zastaveniach v niektorých afrických mestách sa Antonio Barluzzi dostal konečne do spojeneckej jednotky na palestínskej hranici, ktorá o nejaký čas nato zaujala Jeruzalem. Po príchode do Jeruzalema mohol Barluzzi urobiť obhliadku nemocnice, ktorú pred tromi rokmi takmer dokončil a správu o stave nemocnice podal Misijnej spoločnosti v Ríme.

Stavebný program vo Svätej zemi

Spojenecké víťazstvo otvorilo cestu pre najväčší stavebný program vo Svätej zemi od čias križiackych výprav. Páter Ferdinando Diotallevi, ktorý bol teraz predstaveným františkánov vo Svätej zemi, povedal Antoniovu Barluzzimu o pláne postaviť kostoly na vrchu Tábor a v Getsemanskej záhrade. Barluzzi pri svojej návšteve uňho uvidel – na svoje prekvapenie – plány pre kostol na vrchu Tábor, ktoré predložil pátrovi Razzolimu v auguste 1914. Páter Diotallevi teraz poveril Antonia Barluzziho stavbou spomínaných dvoch kostolov. Medzitým v máji 1919 sa Barluzzi vrátil do Ríma, aby sa opýtal svojho duchovného vodcu pátra Corrada, či sa nemá vrátiť do seminára. Starý kňaz, ktorý bol od detstva jeho spovedníkom, mu povedal: „Chod a postav tie svätyne. Potom budeme o tom hovoriť ďalej.“ Antonia Barluzziho vtedy vraj zaplavila radosť a útecha.

Pri stavbe kostola na vrchu Tábor si Antonio Barluzzi pribral na pomoc Cesare Filippiho, zatiaľ čo na projekte v Getsemanskej záhrade pracoval asi rok Barluzziho kolega Pierre Ricci. Okrem niekoľkých talianskych robotníkov pracovalo na vrchu Tábor okolo 350 palestínskych Arabov. Počas stavieb boli zriadené aj školy na výučbu kamenárov z miestneho

obyvateľstva. Barluzzi sám pracoval ťažko a dlho. Na rozdiel od iných zamestnávateľov v krajine sa postaral vraj o to, že ak niekto z robotníkov ochorel, bol prijatý do nemocnice v Nazarete a popri tom mu ani nebol pozastavený plat. Barluzzi postavil aj baraky pre svojich robotníkov, aby ich ušetril od každodenného namáhavého cestovania z vrchu Tábor a naspäť. Sám sa zdržiaval na vrchu, aby každý deň zaplatil robotníkom kúskami zlata, ktoré nakúpil v jeruzalemskej banke. Robotníci ho vraj mali radi.

Kostol na vrchu Tábor bol napokon postavený a konsekrovaný 1. júna 1924 kardinálom Giorgim, ktorý pri tejto príležitosti odovzdal Antoniovu Barluzzimu aj medailu pápeža Pia XI. V tom istom mesiaci bol konsekrovaný aj druhý kostol v Getsemanskej záhrade. V roku 1925 po ceste do Ríma, kde sa stretol so svojím starým priateľom a učiteľom Giuliom Salvadorim a po návrate do Svätej zeme, odcestoval Barluzzi v decembri do Teheránu, aby tam viedol obnovu požiariom poškodených obytných domov talianskeho veľvyslanectva. Po splnení tejto úlohy nasledovala stavba novej nemocnice pre Misijnú spoločnosť v Ammáne. Táto nemocnica bola prvou väčšou katolíckou inštitúciou v Jordánsku.

14. júla 1927 popoludní zasiahlo oblasť v okolí Mŕtveho mora mohutné zemetrasenie. Dom v Jeruzaleme, v ktorom Barluzzi býval spolu so svojím synom, bol poškodený. Vážne poškodenia ako dôsledok zemetrasenia boli zaznamenané v Jerichu. V Ammáne zahynulo veľa ľudí a mnoho ich bolo zranených. Barluzziho nová nemocnica však ostala neporušená, zatiaľ čo vládna nemocnica sa zrútila úplne. Do Ammánu prišiel mladý lekár Dr. Tesio a v časovom predstihu otvoril nemocnicu Misijnej spoločnosti, ktorá sa mala postarať o obeť zemetrasenia. Ľudia v Ammáne vrelo ocenili kresťanskú lásku preukázanú Misijnou spoločnosťou a povest o novej nemocnici sa rýchlo šírila po celej krajine.

Tragický rok

Rok 1928 bol pre Antonia Barluzziho tragický. Vo veku 31 rokov zomrel jeho priateľ a spolupracovník Pierre Ricci. V lete toho istého roku odišiel z tohto sveta aj Barluzziho najstarší brat Giuseppe a v tom istom roku aj jeho priateľ a učiteľ prof. Salvadori. Antonio Barluzzi však neprestával pracovať. Pravidelne chodieval na svätú omšu, ktorá bývala v nemocnici ráno o šiestej hodine. Potom pracoval a popoludní sa dve hodiny modlil, kým sa nevrátil k svojej kresliacej doske, kde sa zdržiaval až do neskorého večera. Bolo treba rozšíriť nemocnicu v Ammáne a hrnuli sa aj niektoré iné úlohy. V roku 1928 Antonio Barluzzi projektoval školy pre misie karmelitánov v Sýrii a v Libanone. Začali sa práce na františkánskom kláštore v Jeruzaleme na mieste, kde bol Kristus bičovaný. Svätyňa pri kláštore mala označovať prvé zastavenie križovej cesty. Hlavným pomocníkom pri stavbe tejto svätyne bol inžinier Cesare Filippi. Zatiaľ čo bola stavba Svätyne bičovania pod kontrolou, Barluzzi sa odobral do Ríma, aby tam otvoril nové detské centrum. Bol sklamaný, keď zistil, že toto centrum má mať iba 25 miest pre malé dievčatá.

Rýchlo sa ponáhlal vypracovať nové plány, aby zdvojnásobil jeho rozmery.

V roku 1935, počas koloniálnej vojny v Etiópii 50-ročný Barluzzi opäť uvažoval o tom, že sa vráti do armády. Ale návšteva františkánskeho pátra Bella spôsobila, že Antonio Barluzzi do armády už nikdy viac nevstúpil a celkom sa odovzdal do služby Bohu. Jeho ďalšou úlohou bolo opraviť križiacky kláštor pri Bazilike narodenia v Betleheme. Okolo roku 1950 počas svojho pobytu v Betleheme pripravil aj plány pre kostol v Betánii. Potom sa presťahoval do Betfage, kde navrhol nový oltár pre rehoľné sestry z konventu Pater noster. Antonio Barluzzi už predtým úspešne prekonal operáciu očí v Ríme, keď mu po niekoľkoročnej príprave plánov na stavbu Baziliky zvestovania v Nazarete začal slabnúť zrak. Teraz začal mať problémy aj so srdcom. Napriek tomu však Barluzzi na odchod do penzie ešte nepomýšľal. Po dokončení kostola v Betánii mu bola zverená úloha postaviť kostoly na Poliach pastierov a na Olivovej hore. Základný kameň pre kostol na Poliach pastierov bol požehnaný na Štedrý večer v roku 1953 a o rok neskôr bol aj osadený. Kostol bol postavený v podobe pastierskeho stanu a ozdobený freskami Umberta Noniho. Piesok na fresky mal byť prinesený z Galilejského jazera. Avšak cez mierovú líniu z občianskej vojny mohlo prejsť iba niekoľko vysoko postavených osôb. Barluzzi sa postaral o to, aby piesok z Galiley bol privezený na nejakej šoférom riadenej limuzíne.

Po vojne v Nazarete

Z Betfage sa Antonio Barluzzi presťahoval cez mierovú líniu do Nazareta. Avšak dva jeho návrhy na stavbu tamojšieho kostola boli zamietnuté a napokon v roku 1955 bol na túto stavbu ustanovený nový architekt. Bazilika zvestovania v Nazarete bola postavená v roku 1969 v modernom štýle a je výtvorom architekta Giovanniho Muzia.

Keď sa Antonio Barluzzi dozvedel o odmietnutí svojich návrhov na stavbu baziliky, ostal veľmi sklamaný. Jeho priatelia v Ríme mu ponúkli izbu v Zotavovni Krista Kráľa. Avšak Barluzzi ostával v Nazarete, akoby uvažoval, čo by mal ešte urobiť. Páter Alfredo Polidori, vtedajší predstavený františkánov vo Svätej zemi, mu prisľúbil, že keby sa chcel vrátiť do Talianska, mohol by si vybrať akékoľvek ubytovanie, či už na klinike, v kláštore alebo v súkromnej štvrti spolu so svojou rodinou. Barluzzi si zbalil svoje veci a jeho priateľ Mario Rosi, riaditeľ nemocnice v Haife, ho zaviezol na letisko pri Tel Avive. Niekoľko mesiacov v roku 1958 ostal Barluzzi v trojizbovom byte u svojej sestry Terézie. Neskôr sa presťahoval do františkánskeho kláštora, ktorý tiež slúžil ako rímsky úrad pre rehoľníkov vo Svätej zemi. Barluzzi pracoval vo svojej izbe, chodil do kaplnky s rehoľníkmi a spolu s nimi sa modlil. Keď sa už nemohol postaviť zo svojej postele, rehoľníci otvárali dvere jeho izby tak, aby každé ráno mohol počúvať svätú omšu z kaplnky za záhradou.

Na záver

Antonio Barluzzi napokon zomrel 14. decembra 1960. Na jeho pohrebe sa zúčastnilo niekoľko význam-

ných osobností, medzi nimi aj niekdajší apoštolský delegát vo Svätej zemi kardinál Gustavo Testa. O mesiac neskôr slávil páter Polidori spomienkovú svätú omšu v Bazilike národov v Getsemanskej záhrade, kde Antonio Barluzzi dostal pred 35 rokmi pápežskú medailu. Okrem nej dosiahol Barluzzi počas svojho života ešte niekoľko iných vyznamenaní: bol honorárnym vicekonzulom Talianska v Palestíne. V roku 1922 bol menovaný za rytiera Talianskej koruny. V nasledujúcom roku sa stal veliteľom Rádu svätého hrobu. Bol veliteľom Zvrchovaného rádu maltézskeho rytierov. Bol tiež členom Archeologického poradného výboru v Jeruzaleme, členom Pápežskej akadémie virtuózov pri Panteóne. Napokon 24. júla 1957 bol vyznamenaný poctou veľkého dôstojníka Rádu Talianskej republiky za zásluhy. O týchto vyznamenaníach Antonio Barluzzi často nehovoril. Naopak v jednom liste pátrovi Bellovi napísal toto: „Nehľadám zadosťučinenie; skutky hovoria za mňa: viac sa zaujímam o večnú odmenu.“ A tak môžeme dúfať, ako napísal Pacifico Gori, že „človek, ktorý tak ušľachtilo venoval svoj život úcte a oslave pozemského Jeruzalema, by nemohol nebyť povolaný Otcem, aby sa stal živým kameňom v nebeskom Jeruzaleme.“

Prehľad Barluzziho stavieb

1. Bazilika všetkých národov v Getsemanskej záhrade.
2. Bazilika Premenenia na vrchu Tábor.
3. Kostol pri pútnickom dome Dobrého Pastiera v Jerichu.
4. Rekonštrukcia Kostola bičovania v Jeruzaleme.
5. Kostol Navštívenia v Ain Karim.
6. Rekonštrukcia krížovej chodby v Betleheme.
7. Kostol sv. Lazára v Betánii.
8. Kostol anjelov na Poliach pastierov v Betleheme.
9. Kostol Dominus flevit na Olivovej hore.
10. Rekonštrukcia kostola v Betfage.
11. Dievčenská škola v Jerichu.
12. Nemocnica v Ammáne.
13. Nemocnica v Keraku.
14. Kostol blahoslavenstiev v Galiley.
15. Arménsky katolícky patriarchát v Bejrúte.
16. Kostoly a niektoré iné budovy v Ammáne a Mada-be.
17. Farské kostoly v Beth-Saur, Irbid a Zerka.
18. Nový dom pre otcov karmelitánov v Haife.
19. Kostol na vrchu Karmel.
20. Konvent sv. Antona v Jeruzaleme.
21. Rekonštrukcia etiópskeho kláštora.
22. Rekonštrukcia komplexu budov talianskeho veľvyslanectva v Teheráne.
23. Škola Terra Santa v Jeruzaleme.
24. Rekonštrukcia gréckeho Kostola svätej tváre a sv. Veroniky v Jeruzaleme.

Podľa NICHOLSON, P.: The Churches of Antonio Barluzzi. In: <http://www.mccabe-travel.co.uk/Media/docs/ANTONIO-BARLUZZI-2a66f3db-92f6-49ef-8a92-41f5fd5b2df8.pdf> (17. 04. 2009) preložil a spracoval Štefan Torbík.

ZDENO PUPÍK

AKO APLIKOVAŤ PASTORAČNÝ PLÁN KATOLÍCKEJ CIRKVI NA SLOVENSKU 2007-2013

Z. Pupík: How to Apply Pastoral Plan of the Catholic Church in Slovakia in the Period of 2007-2013

In October 2007, the Conference of Slovak Bishops approved the Pastoral Plan for Slovakia 2007 – 2013. This pastoral plan identifies the present spiritual situation in Slovakia, defines priorities and objectives. As its preferred working method it chooses differential treatment and defines the means, points out personal responsibility and offers verification after certain stages and possibility of modification. This study offers seven steps how to prepare changes in parish (diocese). If the Church in Slovakia uses the principle of global thinking and local activity, they have the only chance to walk in the right direction in the pastoral plan.

6. decembra 2007 pri príležitosti publikovania pastoračného plánu (PP) na tlačovej konferencii v Bratislave zazneli okrem iného aj otázky: Čo chce Katolícka cirkev na Slovensku týmto svojím plánom dosiahnuť? ¹ Aká by mala byť po roku 2013? Čo chcete dosiahnuť v oblasti práce s mládežou, rodinami a sociálne núdnymi do roku 2013? Otázky veľmi jasné a odpovede tiež: Chceme, aby boli rodiny stabilnejšie, mládež zodpovednejšia, spoločenstvá solidárnejšie a Cirkev komunikujúcejšia. Týchto pár slovných spojení (či sloganov?) načrtáva víziu života Cirkvi na Slovensku na najbližšie roky. ² Naplnenie vízie predpo-

kladá realizáciu štyroch programov pastoračného plánu, ktoré budú postupne uvádzané do života v troch etapách. ³ Tento postup schválila Konferencia biskupov Slovenska na 58. plenárnom zasadnutí na Donovaloch 9. - 10. októbra 2007. Čo teda ponúka pastoračný plán na roky 2007-2013? A najmä ako ho aplikovať do života Cirkvi na Slovensku?

Pastoračný plán pomenováva aktuálnu duchovnú situáciu na Slovensku

Súčasnou prípravou pastoračného plánu bol dotazník, ktorý adresovala komisia pre prípravu PP na začiatku roka 2007 všetkým diecézám a kňazom na Slovensku. Do ankety sa zapojilo 49 % všetkých kňazov. Na otázku, čo je najväčším a najpálčivejším problémom v Cirkvi na Slovensku, 28 % respondentov odpovedalo sekularizácia, 18% odpovedalo absencia dialógu, 17% spôsob riadenia, 16% slabé pastoračné koncepcie, 11% ekonomická situácia a 10% určilo iné skutočnosti. Takmer tretina opýtaných sa zhodla, že najväčším problémom v Cirkvi je sekularizácia spoločnosti, teda niečo, čo je mimo Cirkvi. Smerom do vnútra Cirkvi sú problémami komunikácia, menežment (riadenie a prístup), ekonomická situácia v Cirkvi a nedostatočnosť pastoračného plánovania. Zarážajúca je obava zo sekularizácie – teda tendencie, ktorá prechádza naprieč celou Európou a v každej krajine má svoju vlastnú dynamiku. Slovensko sa jej určite nevyhne. Jej výsledkom bude možno ani nie tak antagonizmus a absolútne odmietanie kresťanských hodnôt, ale skôr ľahostajnosť (kresťanské hodnoty sú prítomné v živote našej spoločnosti a rodín prostredníctvom rituálov a tradícií – stálo by za úvahu mať taký prieskum resp. odčítať z dostupných výskumov, ktoré kresťanské hodnoty sú prítomné v našich rodinách a akou cestou sa tam dostali resp. sa tam udržujú).

Je vlastne veľmi zaujímavé, že to, čo predstavitelia Cirkvi vnímajú ako najväčší problém v nej sa nachádza mimo nej. Môže to znamenať, že cítia veľkú pre-

1. Počas prípravy pastoračného plánu sme sa stretali s názorom, načo sa pripravuje nejaký plán pre Cirkev. Mnohým to pripomínalo päťročnice za socializmu. Nehovoriac o hlasoch, či nám nestačí pôsobenie Ducha Svätého. Myslím, že je na čase hovoriť o plánovaní aj v našich podmienkach života Cirkvi. Pojem pastoračné plánovanie sa objavil v dokumentoch Talianskej biskupskej konferencie na začiatku sedemdesiatych rokov XX. storočia. Neskôr sa začal používať termín pastoračné programovanie alebo projektovanie. Existuje množstvo výborných kníh vo svetskej sfére o význame strategického plánovania, o efektívnom riadení. A to sú problematiky, ktoré musia ovládať aj ľudia pôsobiaci v Cirkvi. Aby sme vedeli pomenovať, čo konkrétne chceme dosiahnuť – aké ciele, akými cestami sa k cieľom dostaneme, aké budeme pri tom používať nástroje, kto bude za konkrétne úlohy zodpovedný, či a ako sa budú úlohy a ciele kontrolovať. To všetko je proces a sme presvedčení, že tento proces je riadený Duchom Božím. Aj Svätý Otec Benedikt XVI. v encyklike *Deus caritas est* (DCE) okrem iného píše: „K spontánnosti jednotlivca treba pridať aj plánovanie, predvídanie a spoluprácu s inými inštitúciami“ (DCE 31). Improvizácia má svoje čaro (aj v pastorácii), ale systematický prístup je preda len prejavom (pastoračnej) zrelosti. Viac o význame, témach a realizácii pastoračných programov napr. v Poľsku je v *Leksykone teologii pastoralnej*, Towarzystwo naukowe KUL Lublin 2006, s. 690-692.

2. V jednej diskusii o pastoračnom pláne bolo povedané, že pastoračný plán 2007-2013 nemá víziu a nemá žiadne väčšie ambície. Ja si naopak myslím, že vízia tohto plánu je priveľmi ambiciózná. Vízia je niekedy iba pocitom, nejasnou túžbou a ťažko ju zhmotniť do slov a projektov. Pokiaľ sa tak ale nestane, zostane len kvetnatým snom. Preto je

vízia pastoračného plánu 2007-2013 takto verbalizovaná a zreteľne naformulovaná – ako odkaz generáciám v našej krajine (a aj Európe) pre XXI. storočie.

3. Porov. PP 72-77.

viazanosť so spoločnosťou, v ktorej žijeme a teda aj to, že všetky zásadnejšie tendencie a prúdy spoločnosti sa automaticky a intenzívne odzrkadlia v Cirkvi. V tomto prípade veľmi negatívne, takže Cirkev sa bude dostávať čoraz viac na okraj spoločnosti a jej vplyv bude marginalizovaný.

Ale môže to znamenať aj to, že niektorí predstavitelia Cirkvi si ešte neuvedomili, že žijeme v pluralitnej spoločnosti, kde názor a hlas Cirkvi je jedným z mnohých. Alebo to, že sme boli naučení z dôb minulých vždy mať nepriateľa a hľadať ho niekde inde, nepripúšťať si vlastné zlyhania (vopred sa ospravedlňovať, prečo to nešlo) resp. báť sa vlastnej nedostatočnosti či neschopnosti v zápasoch, že tí „mimo nášho košiaru“ boli vždy pre nás problémom, a tak sme si osvojili mentalitu geta.⁴ Len neviem, či sme v priebehu ostatných rokov – napriek tejto skúsenosti – nezabudli na apologetiku.⁵

Pastoračný plán sa snaží v prvom rade pomenovať situáciu života Cirkvi na Slovensku. Označuje ju ako *exodus (alebo paschu)*⁶. Hovorí o prechode:

- od jednoduchého odovzdávania informácií o viere k pozvaniu na osobné stretnutie so živým Bohom;
- od individualistickej a „firemnej“ mentality nadradenosti a mentorovania k mentalite spirituality spoločenstva;
- od postoja sebaobrany a od pocitu možnosti vlastnenia Božích tajomstiev k opravdivému misijnému postojom služby;
- od chápania kresťanstva obmedzeného len na kult a sakrálny priestor k takej viere, ktorá svojím svetlom preniká a pretvára celý život človeka a dáva mu zmysel v každej jeho situácii.⁷

Takto pomenovaná situácia nevykresluje všetky detaily a nemá ambíciu na komplexný pohľad (to nebolo ani jej cieľom), ale načrtáva podstatné prvky syntézy analýz, z ktorých musíme vychádzať pri stanovovaní cieľov a stratégií.⁸

Pastoračný plán jasne definuje priority a ciele

Vnútná obnova a novosť ohlasovania predstavujú dve hlavné úlohy pastoračného plánu 2007-2013.⁹ Na dosiahnutie týchto cieľov je však nevyhnutná jedna principiálna zmena gigantických rozmerov: zmena mentality alebo novosť myslenia a prístupu.¹⁰ Chceme si osvojiť mentalitu Dobrého pastiera, ktorý hľadá

svoje ovečky (a je ochotný opustiť kvôli jednej či pár zblúdencom aj ostatné, len aby zachránil tých pár zblúdených...) alebo možno až mentalitu rybára. Pastoračný plán preto hovorí, že smerom „ad intra“ (do vnútra Cirkvi) je potrebná formácia kňazov a laikov ako *conditio sine qua non*. Smerom „ad extra“ (mimo Cirkvi, k „svetu“) je prioritnou skupinou, ktorej chce Cirkev na Slovensku venovať pozornosť, rodina. Objektom zvýšeného záujmu však bude aj mládež a ľudia v núdzi.

Použitá metóda pastoračného plánu

Pastoračný plán preferuje ako pracovnú metódu diferencovaný prístup: „Základným pohľadom musí byť vnímanie „rozličných duchovných ciest veriacich v rôznych vekových stupňoch a životných situáciách“ a ich úroveň duchovného poznania a chápania viery“.¹¹ Takmer v každej farnosti môžeme nájsť štyri rozdielne skupiny (nie však kategórie!) veriacich (a každá z nich potrebuje iný prístup):

1. angažovaných veriacich, ktorí vytvárajú „jadro“ farnosti a aktívne sa zapájajú do misijného poslania Cirkvi;
2. veriacich, ktorí zavŕšili proces kresťanskej iniciácie a túžia po duchovnom sprevádzaní a prehlbovaní sa vo viere a kresťanskom spôsobe života, pravidelne pristupujú k sviatostiam, ale nie sú takmer vôbec osobne a prakticky zaangażovaní do života Cirkvi;
3. veriacich katolíkov, ktorí už síce prijali niektoré z iniciálnych sviatostí a občasne prichádzajú na bohoslužby, ale kresťanstvo pre nich znamená iba tradíciu, zvykovú vieru, bez hlbšieho prežívania a ochoty angažovať sa a tiež bez zodpovedajúcich kresťanských postojov v oblasti politiky, manželstva či morálky; u tejto skupiny chýbajú nielen náboženská prax a etické konzekvencie, ale aj problémom je pre nich aj samotný obsah viery, osobná skúsenosť a necítia sa späť s cirkevným spoločenstvom – preto zaň necítia ani zodpovednosť;

4. nepokrstených neveriacich a pokrstených nepraktizujúcich, ktorí potrebujú misijné ohlasovanie Cirkvi.¹²

Sme presvedčení, že práve aplikácia diferencovaného prístupu pomôže Cirkvi na Slovensku zlepšiť jej pastoračnú starostlivosť o všetkých a každého jedného.

Nástroje

Aby PP neostal len zaujímavou teoretickou brožúrou, jeho integrálnou súčasťou sú aj načrtnuté konkrétne projekty v oblasti rodiny (projekt prípravy na manželstvo a projekt Sára), mládeže (formácia mládežníckych lídrov a projekt Za dobrú radu), sociálne núdných (sociálne kluby a pomoc bezdomovcom) aformácie kňazov a laikov (projekt vzdelávania kňazov a laikov v oblasti efektívneho riadenia). Toto všetko malo začať v roku 2007 a pokračovať do roku 2013. Druhá etapa by mala priniesť systémové riešenia

4. Porov. FIALA P., *Laboratoř sekularizace*, CDK Brno 2007, s. 157.

5. Porov. PÁPEŽSKÁ RADA PRE KULTÚRU, *Kde je tvoj Boh?*, SSV Trnava 2005, s. 67.

6. Porov. PUPÍK Z., *Pastorácia mládeže v znamení čias*, Rodinné spoločenstvo, Hnutie kresťanských rodín na Slovensku s vydavateľstvom Alfa konti Bratislava 2003, roč. XIX., č. 7, s. 2.

7. Porov. PP 19.

8. Porov. BRUCE A., LANGDON K., *Strategické myslenie*, Slovart Bratislava 2002, s. 28. Porov. MARINIČ P., *Plánovanie a tvorba hodnoty firmy*, Grada Praha 2008, s. 114-139.

9. Porov. PP 17.

10. Porov. PP 18.

11. PP 17.

12. Porov. PP 21.

pastoračných prístupov: zriadenie diecéznych centier pre rodinu a mládež, sieťovanie sociálnych a charitatívnych organizácií a zriadenie resp. sfunkčnenie pastoračných rád na úrovni diecéz a farností.

Osobná zodpovednosť

Lumen gentium uvádza, že laici „podľa svojho vzdelania, odbornosti a skúsenosti sú oprávnení, ba niekedy aj povinní povedať svoju mienku o veciach týkajúcich sa dobra Cirkvi.“¹³ K napĺňaniu PP sú pozvaní všetci, ktorí cítia spoluzodpovednosť za život Cirkvi na Slovensku. S radosťou môžeme konštatovať, že sú to práve laici, ktorí sa živo zaujímajú o PP a jeho implementáciu do života našich diecéz a farností, o priebeh realizácie projektov. Za realizáciu projektov a aplikáciu PP sú v prvom rade zodpovední otcovia biskupi a správcovia farností. Ak na to pozabudli popri iných povinnostiach, treba im to citlivo pripomenúť, aby bolo posolstvo Ducha Svätého pre našu krajinu naozaj aj zrealizované, a nie „odfláknuté“. Preto zriadila KBS osobitnú komisiu a každá diecéza má poveriť jedného človeka implementáciou a prispôbením pre potreby konkrétnej diecézy.¹⁴ Realizáciou pilotných projektov PP sú poverené za jednotlivé oblasti rady a komisie KBS: Rada pre rodinu, Rada pre mládež a univerzity, Rada pre pastoraáciu v zdravotníctve a v SKCH a sociálna subkomisia teologickej komisie a Komisia pre klérus a jej subkomisie.¹⁵ Pokiaľ nebude kvôli aplikácii PP delegovaná zodpovednosť spolu s kompetenciami, PP zostane len akademickou publikáciou.

PP predkladá verifikáciu po etapách a možnosť modifikácií

Rámcová časová os realizácie pastoračného plánu navrhuje:

2007: tvorba PP, odsúhlasenie, zverejnenie, prvé komentáre;

2008 – 2009: konferencia o pastoračných zámeroch, sprievodné štúdie k PP, začiatok realizácie základných projektov na národnej úrovni, spustenie projektovej súťaže, prvé čiastkové vyhodnotenie priebehu realizácie plánu;

2010 – 2011: zriadenie farských a diecéznych pastoračných rád, diecéznych centier pre rodinu a mládež, sieťovanie sociálnych a charitatívnych organizácií, druhá analýza plnenia pastoračného plánu, priebežná analýza pastoračného života Cirkvi;

2012 – 2013: vytvorenie projektov na národnej úrovni zameraných na systémovú spoluprácu medzi jednotlivými oblasťami.

PP hovorí aj o spätnej väzbe ako dôležitej súčasti plánovania.¹⁶ Predpokladom pre správne nasmero-

vane plánu na národnej úrovni je každoročne sa pýtať na jeho užitvotnenie na úrovni farností a diecéz (napr. prostredníctvom dotazníka alebo ankety). Dôležité bude dopĺňať tieto poznatky na národnej úrovni reprezentatívnym prieskumom každé tri až štyri roky (tu budeme môcť rátať aj s výsledkami sčítania obyvateľstva v roku 2011).“¹⁷

Sedem krokov ako pripraviť zmenu vo farnosti (diecéze)

Ako užitvotniť pastoračný plán v našich farnostiach a diecézach? Ciest je viacero. Inkultúrácia si vyžaduje kenózu a inkarnáciu. Preto predkladaných sedem krokov predstavuje jednu z možností, ako by sa nová evanjelizácia mohla stať súčasťou života našich farností a diecéz.¹⁸

Krok č. 1: *modliť sa* – chcieť zmenu vo farnosti je niečo celkom iné, ako reštrukturalizovať firmu; môžeme používať vhodné a primerané menežérske techniky, ale zásadným hýbatelom je Kristus a Božia milosť: „Bezo mňa nemôžete nič urobiť“ (porov. Jn 15,5) – nie že niečo alebo málo, ale nič, preto nielen na počiatku, ale celý proces zmeny vo farnosti musí sprevádzať modlitba farnosti;

Krok č. 2: *katechizovať a ponúkať predevanjelizačné programy* (nie iba jednorazové podujatia, ale programy s evanjelizačnou stratégiou pre ľudí na okraji Cirkvi alebo pre tých, ktorí sa s ňou necítia vôbec spätí) – snažiť sa o diferencovaný prístup k rôznym skupinám a ich potrebám; preto treba katechizovať všetkých: deti, mládež, dospelých, rodiny a seniorov (ktorých bude čoraz viac);

Krok č. 3: *zakladať a podporovať malé spoločenstvá* – nová evanjelizácia je možná iba tam, kde vznikajú a žijú malé spoločenstvá, popri činnosti individualít je potrebné podporovať malé spoločenstvá, viesť ich a sprevádzať; pre život farnosti je nevyhnutné vytvoriť „jadro“ angažovaných spolupracovníkov, s ktorými môžeme postupne realizovať prvé projekty, ako ich predkladá PP;

Krok č. 4: *založiť a efektívne riadiť činnosť pastoračnej a ekonomickej farskej (diecéznej) rady* – participácia je nevyhnutným predpokladom zaangažovanosti; nehovoriac o napĺňaní krstného kňazstva a sebarealizácii (a ochote k službe) odborníkov rôznych profesií vo farnosti;

Krok č. 5: *plánovať a tvoriť konkrétne projekty* – od prípravných krokov k zmene treba prejsť k plánovaniu a ku konkrétnym projektom: vyžaduje si to konkretizáciu vízie a zadefinovanie cieľov, metód, nástrojov realizácie a kontroly, rozdelenie kompetencií; rovnako tak aj kreatívny prístup a diverzifikáciu pri spolupráci na projektoch – nebáť sa osloviť aj mimocirkevný „priestor“ a organizácie na spoluprácu;

Krok č. 6: *permanently formovať laikov* (ale aj kňazov!) a sprevádzať ich – vznikom malých spoločen-

13. LG 37.

14. Porov. PP 74.

15. Porov. PP 78.

16. Porov. BRUCE A., LANGDON K., *Strategické myslenie*, Slovart Bratislava 2002, s. 60-61. Porov. MARINIČ P., *Plánovanie a tvorba hodnoty firmy*, Grada Praha 2008, s. 210, 216-219.

17. Porov. PP 85.

18. POROV. NEUGEBAUER J., *Farnosť dnes a zíttra*, Trinitas Svítavy 2000, s. 23-30.

stiev nič nekončí, naopak je to začiatok dlhodobého procesu permanentnej formácie jednotlivcov a spoločností, kde je dôležité individuálne sprevádzanie; spoločnou úlohou všetkých je prehlbovať sa v ohlasovaní, slávení a službe a učiť sa tvoriť spoločenstvo;

Krok č. 7: *pôsobiť na miestnu mienku* – obec (mesto), región, krajina, kontinent čakajú na naše návrhy a angažovanosť; svetlo a soľ sa musia dostať do sveta, inak sú nanič. nová kultúra proexistencie a civilizácia lásky vyrastie postupne a potrebuje čas a trpezlivosť.¹⁹

Snívanie alebo realita?

Kto nesníva, nerastie, píše sa v pastoračnom pláne talianskej diecézy Conversano-Monopoli.²⁰ Problém Cirkvi na Slovensku nespočíva v nedostatku projektov, ale v tom, že každý má svoj vlastný, ktorý nemá nič do činenia s projektami tých druhých. Každý smeruje ku aktivite so svojím projektom. Spoločný projekt sa nemôže zrodiť ináč, ako cez „stretnutie“ týchto projektov a cez prekročenie tohto vzácneho východiskového bodu: ovocie jednotlivých projektov je možné nájsť iba „ponad“ ne. Nie je koristou, ktorú si každý zabezpečí v otvorenej bitke. Nemôže tiež byť ani obyčajným kompromisom pozostávajúcim z lavírovania medzi ústupkami a tvrdohlavosťou. Musí to byť spoločne zdieľaný projekt. A taký máme.²¹

Svetské organizácie resp. obchodné spoločnosti a firmy sa snažia o veľmi sofistikovaný prístup, len aby čo najviac zarobili resp. aby sa presadili na trhu. Prístup Cirkvi vždy ráta s Božou milosťou ako s determinujúcim faktorom – to ale neznamená, že Pán Boh nás tu nepotrebuje a že všetko pôjde samo, práve naopak.

Máme jedinečnú šancu prekročiť našu provinčnosť a dať životu Cirkvi u nás jasný európsky rozmer. Deklarovaná ambícia budovať kultúru dialógu a spolupráce a kultúru vzťahov a solidarity²² znie zatiaľ veľmi sympaticky.²³ Chceme, aby aj realizáciou pastoračného

ho plánu bola naša viera zrelšia: aby bola motivujúca, zjednocujúca, schopná prijať zodpovednosť za konanie, aby bola schopná dialógu a spoločenstva a stávala sa otvorenou misii a evanjelizáciou.²⁴ Skúsme preto použiť zásadu myslieť globálne, konať lokálne – veď život s Bohom je jedno veľké dobrodružstvo.

Bibliografia:

BENEDIKT XVI., *Deus caritas est*, SSV Trnava 2006. BRUCE A., LANGDON K., *Strategické myslenie*, Slovart Bratislava 2002. *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*, SSV Trnava 2008. *Farnost na cestě*, Trinitas Svitavy 2003. FIALA P., *Laboratoř sekularizace*, CDK Brno 2007. KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA, *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007-2013*, SSV Trnava 2007. *Leksykon teologii pastoralnej*, Towarzystwo naukowe KUL Lublin 2006. NEUGEBAUER J., *Farnost dnes a zíttra*, Trinitas Svitavy 2000. PÁPEŽSKÁ RADA PRE KULTÚRU, *Kde je tvoj Boh?*, SSV Trnava 2005. *Prendi il largo!*, *Progetto Pastorale Diocesano 2003-2010*, Monopoli 2003. PUPÍK Z., *Pastorácia mládeže v znamení čias*, Rodinné spoločenstvo, Hnutie kresťanských rodín na Slovensku s vydavateľstvom Alfa konti Bratislava 2003, roč. XIX., č. 7. PUPÍK Z., *Vnútná obnova ako cesta Cirkvi*. In: *Hľadanie cesty, výzvy pre Cirkev*, Biskupský úrad Žilina 2009. RUCCIA A., *Itinerari di fede per la parrocchia*, EDB Bologna 2005.

Zdeno Pupík (1970) je rektorom Kostola sv. Barbory v Žiline. Bol tajomníkom Komisie pre prípravu pastoračného plánu 2007-2013 KBS. Licenciat z pastoračnej teológie získal na Teologickej fakulte Univerzity Palackého v Olomouci. E-mail: dcmzilina@gmail.com

19. Iný prístup (vidieť – posúdiť – konať – sláviť) ponúka rakúska brožúrka, ktorá čerpá zo skúsenosti z projektu New Image of Parish, kde 1. krokom je analýza (teologické a sociologické východiská), 2. krok je prechod od analýzy k plánovaniu – stanovenie prvých cieľov a prvého plánu na rok a 3. krokom je pomenovanie ideálu – verbalizovanie sna o farnosti v horizonte cca 10 rokov. Táto iniciatíva predpokladá *senzibilitu pre spoločenstvo* – vznik skupín – spoločne, rozvoj angažovanosti, *evanjelizácia* – čítanie Písma a modlitba – proces prerodu skupín na spoločenstvá a *katechéza* – ako cieleňé uvedenie do chápania sviatostí – služba svetu a farnosť sa stáva spoločenstvom spoločenstiev. Neoddeliteľnou súčasťou procesu je aj revízia (porov. *Entwicklung und Erneuerung der Pfarrgemeinde*, Salzburg 2002. Preklad: *Farnost na cestě*, Trinitas Svitavy 2003, s. 38-46).

20. *Prendi il largo!*, *Progetto Pastorale Diocesano 2003-2010*, Monopoli 2003, s. 15.

21. Rozhodujúce v celom procese je v duchu viery načúvať Božiemu Duchu a dospieť k hlbkej pastorálnej reflexii (analýze a hodnoteniu) – čo Boh hovorí našej farnosti, našej diecéze, našej krajine.

22. Porov. PP 90.

23. Porov. PUPÍK Z., *Vnútná obnova ako cesta Cirkvi*. In: *Hľadanie cesty, výzvy pre Cirkev*, Biskupský úrad Žilina 2009, s. 162-169.

24. RUCCIA A., *Itinerari di fede per la parrocchia*, EDB Bologna 2005, s. 78.

MONIKA KUBATKOVÁ

RODINNÝ VÝCHOVNÝ SYSTÉM HNUTIA NAZARET

M. Kubatková: Family education system of Nazaret movement

Communities, societies and movements in Catholic Church contribute to the formation of mature Christian individualities. With its dynamic activity, it helps in family evangelization, youth pastorization and in finding and forming of apostle calling. Unconventional way of life with systemic work in families and upbringing of apostle calling (mainly priests) was typical for group of clerics under leadership of salesian priest Ján Augustín Beňo. His Nazaret movement was consisted of three units: priests, consecrated women and families. The main aim of Nazaret was radical prevention in human formation via upbringing of youth. This review presents the way of life and formation of Nazaret members and the influence of family upbringing system on children from positive and negative aspects.

Náčrt problematiky

Duchovné spoločenstvá, združenia a hnutia v Katolíckej cirkvi prispievajú k formovaniu zreých kresťanských osobností a svojou aktívnou činnosťou pomáhajú pri evanjelizovaní rodín, pastorácii mládeže, objavovaní i formovaní apoštolských povolání. Rodičia sú prvými evanjelizátormi a hlavnými vychovávateľmi svojich detí už od malička a tých je v tejto úlohe ťažko nahradiť. Cez svedectvo rodičov sa formujú deti, ale i cez deti sa formujú rodičia. V súčasnej dobe je zložitá úloha zorientovať sa medzi hnutiami, predovšetkým medzi tými, ktoré môžu byť aj na rozhraní pravej viery. Veľkej kritike zo strany kňazov i laikov bolo podrobované hnutie Nazaret, ktorého zakladateľom a prijímateľom charizmy sa stal saleziánsky kňaz *Ján Augustín Beňo*. Hnutie i zakladateľ sú diskutovanou témou v kladnom i odmietavom prístupe na stránkach mnohých periodík, na internete i pri verejných a súkromných diskusiách. V poslednom období sa stali problémom v samotnej Cirkvi.

Cieľom tejto štúdie je podať obraz o niektorých výchovných prístupoch a radikálnom spôsobe života v rodinách hnutia Nazaret, ktoré do istej miery viedli k jeho rozpadu. V prvej časti predstavím stručnú históriu vzniku hnutia, charakteristiku osobitných zložiek a základné ciele hnutia. V druhej časti som sa zamerala na jednu z hlavných zložiek združenia a tou je rodina. Pozornosť som upriamila na spôsob, akým sa manželia snažili o manželskú jednotu a kresťanskú výchovu svojich detí a akými prostriedkami zabezpečovali svoju duchovnú existenciu. V tretej časti hodnotím vplyv rodinnej výchovy podľa koncepcie hnutia na deti a mládež z pozitívnej i negatívnej stránky, vychádzajúc z osobnej skúsenosti a z pohľadu mnohých bývalých členov. Uvádžam aj niektoré príčiny, ktoré viedli k rozpadu hnutia.

Základná charakteristika hnutia Nazaret

Rozmach cirkevných hnutí nastal najmä po Druhom vatikánskom koncile. Napriek totalitnému režimu sa v tejto dobe aj na Slovensku objavili cirkevné hnutia. Zo zahraničia prenikalo najmä hnutie *Focolare*, *Hnutie Svetlo-Život*, *Neokatechumenátna cesta* či *Ob-*

nova v Duchu Svätom. Vznikali však aj domáce hnutia, medzi ktorými má prvenstvo hnutie Nazaret.¹

Hnutie Nazaret vznikalo a rozvíjalo sa v druhej polovici dvadsiateho storočia ako kresťanská reakcia proti silnej ateizácii. Impulzom bola mládež, ktorá odolávala násilnej i perfídnej ateizácii. V ústrety snahám cnostnej mládeže, ktorá hľadala niekoho, kto by im so záujmom pomáhal žiť kresťansky a zachraňovať si vieru pred prostredím, pred režimom, ale i pred vlastnými rodičmi, vyšiel mladý, tajne vysvätený saleziánsky kňaz *Ján Augustín Beňo*. Duchovnú stabilitu sa im snažil zabezpečiť hovoreným i písaným slovom a spolu so skupinou kňazov pripravoval prednášky, mesačné duchovné obnovy, každoročné duchovné cvičenia. Kňazi individuálne duchovne viedli tých, ktorí túto ponuku prijali. Z opatrnosti kňazov a duchovných vodcov oslovovali „ujo“. Pod ich vedením sa navzájom poznávali a pripravovali na svoje budúce povolanie. Z mládeže, ktorú sa podarilo zachytiť, vyrastali dospelí, z ktorých vznikali manželstvá a rodiny. Rozvoj hnutia výrazne podporila nová ženská zložka, pozostávajúca zo slobodných dievčat, ktoré sa zriekli manželstva, aby službami tvorili spojivo medzi jednotlivými spoločenstvami rodín a mládeže.² O tento netradičný spôsob života sa usilovali tri základné zložky: kňazi³, zasvätené ženy v Sekulárnom inštitúte *Betánia*⁴ a v manželstve žijúci veriaci. Aby naznačili,

1. Porov. SARKA, R.: *Teológia hnutí: cirkev „...ako nevesta ozdobená pre svojho Ženícha“ (Zjv 21,2)*. Viera a život. Roč. XVIII. 2/2008, s. 54.

2. Porov. BEŇO, J. A.: *Koncepcia*. Pre vnútornú potrebu hnutia. 1992, s. 34.

3. Kňazská zložka plnila poslanie najmä duchovným vedením členov, duchovnou obnovou a exercíciami. Formou individuálneho duchovného vedenia radili manželom, ako treba nasledovať Ježiša Krista, ako v zmysle manželského sľubu je potrebné sa konkrétne usilovať o manželskú jednotu a dôslednú kresťanskú výchovu. In.: BEŇO, J. A.: *Koncepcia*. Pre vnútornú potrebu hnutia 1992, s. 58.

4. Snahou Sekulárneho inštitútu *Betánia* bolo poslanie žiť vo svete a pôsobiť čo najúčinnejšie zvnútra. Svojim príkladom na civilných pracoviskách mali ukazovať okoliu, ako sa hmotné hodnoty správne nadobúdajú a ako sa správ-

akým smerom chcú orientovať svoju prácu v rodinách i pri výchove apoštolských povolání, zvolili si pomenovanie Nazaret.⁵

Za svoj všeobecný apoštolský cieľ pokladali tichú „kvasovú“ službu Božiemu kráľovstvu, postavenú na osobnom svedectve, dopĺňanú primeraným slovom a inými vhodnými prostriedkami.

Prvým a základným cieľom hnutia bola radikálna prevencia vo výchove človeka, o ktorú sa mali snažiť manželské dvojice hneď, ako vstupovali do manželstva. Na manželstvo sa starostlivo pripravovali a uzatvárali ho nie na základe zaľúbenia, ale na základe vážneho poradenia sa so zodpovednými v Cirkvi, za ktorých sa pokladali zvolení duchovní vodcovia. Pomáhať pri výchove kňazov bolo druhým cieľom hnutia. Úloha rodičov spočívala v objavovaní a ochrane kňazského povolania medzi svojimi deťmi, úloha kňazov pri pastoraácii medzi mládežou vo farnostiach. Kňazi okrem toho navštevovali semináre, aby ďalej formovali v duchu hnutia pre pastoraáciu rodín tých, ktorým pomohli objaviť a prijať kňazské povolanie. Pomocou pre kňazov i rodičov bol v tomto ohľade aj Sekulárny inštitút Betánia. Tvorba, výber a sprístupňovanie užitočných prostriedkov pri evanjelizácii a katechizácii, potrebných pre prácu v rodinách, kňazských seminároch i na misiách sa stali tretím cieľom hnutia. Medzi formačné a informačné prostriedky patrili knihy, brožúry, audiozáznamy, videokazety a iné vybrané pomôcky.⁶ Mnohé z nich boli vydané iba pre vnútornú potrebu hnutia.

Výchova v rodine

Rodiny, ako jedna z hlavných zložiek tohto hnutia, sa riadili pravidlami pre manželov, ktoré im stanovilo dané združenie. K rýchlejšiemu napredovaniu v kresťanskej dokonalosti prijímali službu kňazov a slobodných dievčat. Prvou starostou manželov malo byť zaangažovanie sa vo vlastnej rodine za osobnú svätosť, ktorú budú vyjadrovať manželskou jednotou, udržia-

ne užívajú a usilovať sa o dobré spoločenské vzťahy. Na svoje okolie mali pôsobiť praktickou vierou a skromnosťou vo vonkajšom správaní, v rečiach i v obliekaní. Po návrate zo zamestnania prichádzali do rodín, aby radou, povzbudením, ale aj inou službou pomáhali manželom hnutia pri výchove dorastajúcich detí. In.: BEŇO, J. A.: *V službách rodín*. Vydavateľstvo Patria I. Prievidza 2001, s. 34.

5. Pomenovanie im malo pripomínať vlastnosti, ktoré si v ňom mali nadobudnúť s to hlavne svätosť rodín, ktorú predstavuje Nazaretská Rodina. Zdôrazňovali Boží poriadok, podľa ktorého aj keď je Panna Mária bytostne omnoho viac ako Jozef a Syn Ježišská Rodina pripomínať aj správny pohľad na dieťa ako spoločné dielo Boha a človeka, ktoré rodičia majú z Božieho rozhodnutia prijať a starostlivou výchovou pripravovať pre zem i pre nebo. Meno Nazaret malo byť aj pre rodičov ukázkou, ako treba podľa príkladu Jozefa a Márie s bolesťou hľadať a s radosťou nachádzať dieťa, ak sa im niektoré i napriek všestrannej starostlivosti predsa len stratí. In.: BEŇO, J. A.: *V službách rodín*. Patria I., Prievidza 2001, s. 43.

6. Porov. BEŇO, J. A.: *Hnutie Nazaret*. Patria I. Prievidza 2000, s. 10-11.

vanú „vzájomnou podriadenosťou v Pánovi, ktorú muž vyjadruje voči žene úctou a láskavou starostlivosťou o jej duchovné i hmotné dobro a žena voči mužovi ochotnou podriadenosťou vo všetkom, čo sa páči Pánovi.“⁷ Veľmi dôležitou, ba osobitnou snahou bolo ochotné a zodpovedné prijímanie väčšieho počtu detí a úsilie o ich dôslednú kresťanskú výchovu. Kvôli úspešnej výchove svojich detí bol rodičom odporúčaný preventívny systém, podľa ktorého majú chyby detí predchádzať stálou láskavou asistenciou.⁸ Ženy v rodinách zostávali spravdli v domácnosti, aby tak vydávali svedectvo trpezlivým opakovaním tých istých služieb, naprávaním alebo znášaním tých istých chýb. Kvôli týmto hodnotám, ktoré boli programom hnutia, vzdávali sa manželia aj materiálne a spoločensky výhodných miest vo vedomí, že prvým apoštolátom je vlastná rodina.

Výchovný rodinný systém hnutia Nazaret bol podrobne prepracovaný. O zodpovednú kresťanskú výchovu svojich detí sa mali rodičia snažiť predovšetkým vlastným príkladom. Výchovné prístupy si overovali u duchovných vodcov alebo pri stretnutiach s bratským spoločenstvom. Usmernením pre rodičov boli aj príručky s rodinnou a pedagogickou problematikou⁹, ktoré ponúkali rodičom návod k správnej výchove a akými prostriedkami možno výchovne ciele dosiahnuť. Výchovu vlastných detí pokladali rodičia za svoju prvoradú povinnosť. Strážili ich pred zlými príležitostami, od ktorých ich zdržiavali spôsobom primeraným veku. Svoje rodičovské poslanie plnili na štyroch základných pilieroch: učiť deti základným čnostiam, z ktorých prvá je *poslušnosť*, druhá *spravodlivosť*, tretia *lásky* a štvrtá *nábožnosť*. Vyžadovala sa tu poslušnosť bezpodmienečná, rýchla, presná a rozumná, nielen rozkazmi a zákazmi, odmenami a trestami, ale aj osobným príkladom. Cez poslušnosť postupne budovali v deťoch cit pre spravodlivosť a lásku. Čnosť *nábožnosti* mala výchovu dieťaťa uľahčiť, dovŕšiť a zachovať.¹⁰

Prostriedky duchovnej formácie

Dominantným prvkom pre duchovný život v rodine, ktorý Ján Beňo často vyzdvihoval bola *každodenná rozjímaná modlitba, sviatostné pokánie a Eucharistia*. Božie slovo prijímali manželia v dennej pravidelnosti, ranným polhodinovým rozjímaním. Spoločné pred-

7. BEŇO, J. A.: *Koncepcia*. Pre vnútornú potrebu hnutia. 1992, s. 67.

8. BEŇO, J. A.: *Hnutie Nazaret*. Patria I. Prievidza 2000, s. 9.

9. Boli to napr. knižné publikácie, informačné materiály a audiokazety: *Besedy s rodičmi, Besedy o dospievajúcich, Boží poriadok v rodine, Hovoríme o rodine, Slovo manželom, Didaktika, Diskusný príspevok, Don Bosco hovorieval takto, Nie tak ale tak, O poslušnosti, Orniteológia, O výchove, Pedagogika, Bájky, Poviedky, Príbehy, Rozprávky pre najmenších, Rozprávky pre väčších*. In.: BEŇO, J. A.: *V službách rodín*. Patria I. Prievidza 2002, s. 24.

10. DUBOIS, J.: *O výchove*. Rodina. Bratislava 1994, s. 49.

lohy rozjímaní¹¹, ktoré sa menili so stupňom dozrievania im osvetľovali zjavené pravdy. Duchovný pokrm, ktorým je Božie slovo, podávali rodičia pravidelne aj svojim deťom prostredníctvom biblickej katechézy z pomôcky pod názvom *Budeš o tom hovoriť svojim deťom*.¹²

Interval osvojovania si katechizmovej pravdy, najmä pre deti pripravujúce sa k prvému svätému prijímaniu, bol dvojtýždenný alebo mesačný. Pravdu vysvetľoval najčastejšie otec. Matka ju dva týždne alebo mesiac pomáhala dieťaťu chápať a prežívať v konkrétnych situáciách. Deň a hodinu katechézy si rodičia prispôbili podľa okolností, v ktorých rodina bola najmenej rušená inými povinnosťami. Z každej katechézy si dieťa dávalo konkrétne predsavzatie, ktoré mu rodičia pripomínali pri rannej a večernej modlitbe aj počas dňa v konkrétnych situáciách. Pri modlitbe *Anjel Pána* sa vracali myslou k svojmu rannému rozhovoru, aby si pripomenuli Božie Slovo a svoje predsavzatia. So spoločenstvom miestnej cirkvi sa stretávali čo najčastejšie pri eucharistickom stole.

Druhou osobitosťou bolo *večerné hodnotenie dňa* ako nástroj spytovania svedomia a čas skúmania poznávania a plnenia Božej vôle. Na túto prax navykali rodičia svoje deti už od útleho veku. Keď deti dozrievali, priberali ich k spoločnému spytovaniu svedomia a k prípadnému uzmierneniu. Rodičia si pritom mali zachovať diskretnosť, čo bolo potrebné zachovať. Večerné hodnotenie dňa končilo krátkou modlitbou niektorého člena rodiny, ktorý zhrnul prosby, vďaky i odprosena.¹³ Vo sviatočné dni sa rodiny stretávali na liturgii, s členmi hnutia sa stretávali pri bratských návštevách alebo v duchu pri svojich modlitbách. Sviatky a nedele sa v rodinách začínali krátkymi vigíliami príležitostnou katechézou. V tieto dni sa vyhýbali hlučným zábavám a športovým podujatiam.¹⁴ Voľný čas venovali duchovnému čítaniu, počúvaním audiokaziet so zameraním na rodinnú a pedagogickú problematiku, na katechézu pre dospelých i dospievajúcich i na životopisy svätých. Nevyhnutným prostriedkom pre duchovný rast bolo *bratské spoločenstvo*, zložené z troch až štyroch manželských dvojíc. Stretnutia sa realizovali v týždenných alebo dvojtýždenných intervaloch, striedavo vo svojich súkromných domoch. Navzájom si referovali, oznamovali, čo prežili, tvorili o sebe obraz, aby ho potom spoločnými pripomienkami i povzbudeniami ho upravovali podľa evanjeliovej normy.¹⁵

11. Verejnosti sú najznámejšie predlohy na rozjímanie, ktorých autorom je zakladateľ. Vychádzali pod pseudonymom Mon Calepin, A.Faudenom, Silvester Bajan : *Hovor, Pane, tvoj sluha počúva, Počuli sme slovo Pánovo, Deň čo deň*. Pre potreby hnutia Nazaret pripravil Ján Beňo rozjímania pod názvom *Odrobiny a Tvoje slovo, Pane, je duch a život*.

12. STANKO, V.: *Budeš o tom hovoriť svojim deťom..* Oto Németh. Bratislava 1999.

13. Porov. J. A. B.: *Prostriedky duchovnej premeny*. Nt-1992. Pre vnútornú potrebu.

14. BEŇO, J. A.: *Koncepcia*. 1992, s. 59-63.

15. Porov. J. A. B.: *Prostriedky duchovnej premeny*. 1992, s. 90.

Predmetom referovania bolo otvorenie svojho vnútra, dotýkali sa nielen svojho vonkajšieho života, ale svojich vnútorných úspechov či neúspechov. Spoločenstvo sa malo usilovať o to, aby všetci boli v ňom „ako jedno srdce a jedna duša“ a úprimnosť ako najdôležitejšia vlastnosť mala smerovať k slovám sv. Jakuba: „*Vyznávajte sa druh druhovi z hriechov a druh za druhu sa modlite, aby ste boli uzdravení.*“ (Jk 5, 16).¹⁶ Na bratských stretnutiach sa zúčastňovala aj jedna zo zasvätených žien v apoštoláte. Informovala ich o udalostiach v hnutí, v Cirkvi, reagovala na pripomienky a rady. Program začínal čítaním z evanjelia a z niektorej časti cirkevnej náuky a uzatváral sa krátkou tvorenou modlitbou, ktorú viedol obyčajne jeden z manželov, u ktorých sa stretnutie konalo.

Najdôležitejším prostriedkom duchovnej formácie a pomocou na ceste k dokonalosti malo byť pre manželov, ako aj ostatných členov *duchovné vedenie*. Manželom duchovný vodca pripomínal vzájomnú jednotu, čistý, ale plodný manželský život a starostlivú výchovu detí. Upozorňoval predovšetkým na zachovávanie Božieho poriadku, podľa ktorého, „*je muž hlavou rodiny a žena srdcom*“.¹⁷ S duchovným vodcom sa stretávali v mesačnej pravidelnosti, ale aj vtedy, ak bolo potrebné riešiť niektorý vážnejší osobný alebo spoločný problém. Zároveň dbali predovšetkým na úprimnosť a učerlivosť, aby nestratili duchovného vodcu s vedomím, že „*duchovné vedenie je nielen bránou do hnutia, ale aj bránou von*“.¹⁸ Pomôckou pri referovaní pred duchovným vodcom a pred bratským spoločenstvom bola stanovená schéma, ktorú všetci poznali a užívali. Vedenému mala uľahčiť referovanie, vodcovi počúvanie. Začiatok referovania tvorila otázka *zdravotného stavu* a svojej starostlivosti oň. Vedený referoval o stave svojho zdravia a o jeho vplyve na svoj duchovný život. Následne sa zmieňoval o *existenčnom zabezpečení*, o nedostatkoch a hospodárení s materiálными prostriedkami, o prebytkoch v stravovaní, v bývaní a obliekaní.

Po komentári o zdraví a existenčnom zabezpečení na rad mal prísť vzťah medzi povolaním a zamestnaním. Pri zmienke o zamestnaní referujúci vyjadril vzťah k zamestnávateľovi a spolupracovníkom, k podriadeným i k prostriedkom, ktoré pri práci využíval. Čo sa týka povolania, hovorilo sa o trojitom povolaní: krstnom, birmovnom a osobitnom (špeciálnom). Informácia o *krstnom povolaní* obsahovala správu o snahe poznať svoje základné chyby a úsilí proti nim bojovať. Zmienkou pri *birmovnom povolaní* vedený informoval o tom, ako sa mu darilo alebo nedarilo vydávať svedectvo viery skutkom či slovom. Pri *špeciálnom povolaní* sa manželia vyjadrovali o svojom vzájomnom vzťahu, o prijímaní detí, ich starostlivosti a výchove. Tí, čo žili v zasvätení, referovali o tom, ako

16. J. A. B.: *Prostriedky duchovnej premeny*. 1992, s. 96.

17. BEŇO, J. A.: *V službách rodín*. Patria I., Prievidza 2002, s. 18.

18. BEŇO, J. A.: *V službách rodín*. Patria I., Prievidza 2002, s. 19.

sa prácou, utrpením a modlitbou pričiňujú o zdokonalenie svojich duchovných rodín. Zmieňovali sa o apoštolských úsiliach, ich rozsahu a intenzite.

Po referáte o povolaniach začínala reč o kontaktoch: prekážajúcich, hierarchických (pomáhajúcich) a podmieňujúcich. *Za prekážajúci kontakt* sa považoval jednotliviec alebo spoločenstvá, priatelia v kolektívoch, na spoločenských posedeniach. Prekážajúcim kontaktom sa mohli stať aj príbuzní a každý styk s ľuďmi, ktorý zanechal nežiaduce stopy v myslení, v slovách i v konaní vedeného. Pri *hierarchickom kontakte* sa hodnotilo stretnutie s cirkevnými predstavenými, najmä so svojim duchovným vodcom, ktorému bolo nevyhnutné poznamenať, ako boli uskutočnené jeho rady. V informácii o *bratských pomáhajúcich kontaktoch* vedný konštatoval, akú pomoc poskytol alebo zanedbal v spoločenstve bratov a sestier. Na konci sa referovalo o kontaktoch *podmieňujúcich*. Nazývajú sa tak kontakty s Bohom, pri ktorých sa uvádzali stretnutia s Bohom v Jeho Slove pri rannom rozjímaní, o eucharistických stretnutiach, o pristupovaní k sviatosti pokánia i o svojom úsilí slúžiť Pánovi v trpiacich bratoch formou duchovného a telesného milosrdenstva.¹⁹

Nadobudnutú jednotu s Ježišom Kristom si členovia Nazaretu chránili a posilňovali každoročne skupinovými duchovnými cvičeniami.

Pozitívny vplyv výchovy

Hnutie Nazaret vo svojich začiatkoch nastúpilo na vzornú cestu kresťanského života. Základom ich duchovného života bolo Sväté písmo. Každodenné ranné rozjímanie, večerné hodnotenie dňa i pravidelné mesačné duchovné obnovy pomáhali nadobudnúť hlbší vzťah k viere. Viditeľne a dôsledne žiť evanjelium pestovali rodičia u svojich detí od malička. Rodina bola prostredím, v ktorom sa odovzdávalo evanjelium. Dieťa učili k spontánnej modlitbe, aby tak stretávalo Boha vo veciach a udalostiach dňa. Výchova detí spočívala aj v službách pri domácich prácach, zachovávaní poriadku a dôslednosti v slovách i činoch. Rodičia pestovali u detí úctu k autoritám v Cirkvi, štáte, v škole, doma i mimo neho. Deti boli vedení k úprimnosti, poslušnosti na prvé slovo, budovali v nich cit pre spravodlivosť a lásku. Voľný čas využívali štúdiom duchovnej literatúry, dostupnej pre všetky vekové kategórie i bratskou pomocou medzi rodinami zo spoločenstiev s ktorými sa stretávali, povzbudzovali a pomáhali duchovnými i hmotnými darmi. Mládeži sa venovali slobodné dievčatá v apoštoláte. Organizovali pre nich spoločné výlety, programy a brigády na stavbách rodinných domov, nápomocných prác v mnohohodetných rodinách. Pri takýchto príležitostiach mali možnosť nadviazať priateľstvá, kamarátstva.

Z pozitívneho hľadiska sa nedá nespomenúť láskavý vzťah rodičov k deťom, ľudská atmosféra, ktorá naplňovala prostredie, v ktorom dieťa žilo. Pre deti bola rozhodujúca láska rodičov, ich pochopenie, odpúšťa-

nie, pomoc a dôvera. Aj keď rodiny boli prevažne mnohohodetné, každé dieťa cítilo, že ho rodičia majú radi. Medzi súrodencami vládol priateľský a radostný duch. Rodičia sa snažili prijímať každé dieťa ako Boží dar. V rešpektovaní a prijímaní Božej vôle bola pre tieto kresťanské rodiny vzorom nazaretská rodina. Rovnako je potrebné poznamenať aj obetavosť kňazov a slobodných dievčat, ktorí na úkor svojho voľného času, niekedy aj stovky kilometrov prichádzali do rodín, aby ochotne poskytovali duchovnú službu priamo v domácnostiach. Takmer všetkým členom v hnutí bolo umožnené zúčastniť sa na spoločných pútiach do Ríma, stretnúť sa so zakladateľom, kde si Ján Beňo so záujmom každého vypočul, povzbudil i poradil. Budoval rodinnosť a k nej povzbudzoval aj ostatných.

Uvedené pozitíva však mali aj svoju tienistú stránku. Život v rodinách naberal osobitné zvláštnosti, ktoré bolo treba upraviť alebo úplne odstrániť. Nastala nezhoda medzi teóriou a praxou, medzi vnútrom a vonkajškom.

Negatívny vplyv výchovy

Praktický život členov hnutia spočíval v radikálnej ceste, ako jedinej správnej pre toho, kto chcel brať svoju vieru vážne. Absolútna poslušnosť a úprimnosť k duchovnému vedeniu, radikálna výchova detí, úprimnosť k spoločenstvu boli kľúčovým východiskom v jeho zotrvaní.

Činnosťou hnutia Nazaret sa zaoberala aj Teologická komisia Konferencie biskupov Slovenska a vo svojich *Výhradách voči hnutiu Nazaret* v októbri 2002 okrem iného žiadala zmeniť silné autoritatívne prvky, úlohu a pozíciu duchovného vodcu, postavenie ženy v rodine, príliš rigoróznou výchovu detí, zmeniť postoj k farskému spoločenstvu a veriaci, ktorí nie sú členmi hnutia a upozornila na selektívny prístup k cirkevným dokumentom. Komisia upozorňovala aj na oblasť šiesteho Božieho prikázania, v hnutí mimoriadne preferovanú, na prílišné zachádzanie do detailov, pričom „možno hovoriť o deptaní ľudí a jansenistických črtách: sexualita sa spájala len s mnohopočetným rodičovstvom, zodpovednosť za možné pohoršenia v pohlavnej oblasti sa často zvalovala výlučne na ženy, propagovala sa plodnosť do krajnosti, pričom zdeformovaná otvorenosť počatiu sklzála do odmietania prirodzených metód.“²⁰

Zakladateľ a osoba duchovného vodcu bola vnímaná ako najvyššia autorita a neposlušnosť voči duchovnému vedeniu sa rovnala neposlušnosti voči Bohu, opierajúc sa o slová Písma „Kto vás počúva, mňa počúva...“ (Lk 10,16). Ten, kto počúva sa nemýli, aj keby sa mýlil duchovný vodca. Rodičia bez porady a overenia si vlastných plánov u duchovného vodcu nerozhodovali. Jednalo sa najmä o praktické otázky pri kúpe potrebných vecí do domácnosti, hľadanie zamestnania, resp. bývania, pri deťoch rozhodovanie sa pre štúdium. Dievča-

19. Porov. J. A. B.: *Prostriedky duchovnej premeny*. [s. 1] : [s. n.], 1992, s. 78-85.

20. HALČÁK, J.: *Dekréty ohľadom hnutia Nazaret a Betánia vydané!* In: Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska 2005 (<http://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=2005012014>).

tám rozhodnutým pre povolanie manželstva nebolo dovolené pokračovať v štúdiu na vysokej škole.

Úsilím rodičov pri výchove bolo uchrániť detí od vplyvu vonkajšieho sveta. Prílišná námaha však viedla mnohokrát do uzavretosti detí, neúprimnosti, viazla komunikácia. Rozhovory rodičov s deťmi o intímnych veciach boli tabuizované. U členov hnutia sa nevlastnila televízia, neodporúčalo sa počúvať rádio, či používať mobilný telefón. Neprimeraná izolácia spôsobovala u detí neinformovanosť, nevedomosť a pocit menejcennosti najmä v škole. Deti nenavštevovali materskú školu ani v predškolskom veku. Prvý príchod do školy bol pre niektorých traumatizujúcim zážitkom, nakoľko nebudovali vzťahy medzi inými deťmi iba v kruhu hnutia. V školách rodičia deťom zakazovali zúčastňovať sa na viacdňových výletoch, plaveckých a lyžiarskych výcvikoch, zapájať sa do akýchkoľvek spoločenských podujatí, záujmových krúžkov. Snahou bolo ochrániť deti pred pokušeniami v čistote, najmä ak pri takýchto príležitostiach išlo o spoločné kontakty dievčat s chlapcami, čo malo za následok vyčlenenie z kolektívov. Hnutie bránilo zapájať sa vo farnosti do rôznych aktivít, foriem práce s mládežou, spevokolu, tematických zájazdov, organizovaní výletov, kultúrnych a športových podujatí. K prvému svätému prijímaniu nepristupovali deti z hnutia spoločne v rámci farského spoločenstva, ale súkromne u svojich duchovných vodcov. Spôsobovali tak mnohé problémy kňazom vo farnosti.

Budovanie kontaktov bolo možné najmä v rámci hnutia a spoločenstva. Spoločenstvo s inými ľuďmi, ktorí by mohli poskytnúť širší pohľad na svet a cirkev, sa pokladalo za prekážajúci kontakt. Príbuzenské vzťahy, akými boli návštevy rodičov, súrodencov, kamarátov a inej pokrvnej rodiny, ak neboli členmi hnutia, bolo potrebné obmedziť na minimum. Ak sa v príbuzenstve vyskytla rodinná udalosť, akou je napríklad svadba, bolo dovolené zúčastniť sa oficiálnych obradov, nie hostiny a tanca. Rovnako to bolo pri príležitosti rôznych rodinných udalostí, čo viedlo k obmedzenému kontaktu s blízkym príbuzenstvom. Duchovné vedenie charakterizovalo rodinných príslušníkov ako rušiteľov jednoty s Pánom Bohom, ako rušiteľov vzájomnej jednoty manželov i rušiteľov výchovy ich detí.

Duchovné vedenie v niektorých prípadoch ukladalo tzv. „pauzu“ na dobu šesť mesiacov alebo jeden rok ako skúšku nápravy napomínaných chýb. Počas tohto obdobia sa neodporúčalo nadväzovať naďalej kontakty s danými ľuďmi, ba viedlo to k úplnej ignorácii pri stretnutí na ulici, v kostole či iných nečakaných stretnutiach. To platilo aj pri dobrovoľnom odchode alebo prepustení niektorého člena z hnutia. V rodinách, v ktorých rodičia svoje deti pre hnutie vnútorne nezískali, ale navonok ich nútili riadiť sa jeho zásadami, bola výchova veľmi problematická, najmä keď cítili neslobodu v konaní a rozhodovaní. Rodičia autoritativným prístupom u mnohých detí vypestovali vzdor, hlavne keď dávali dôraz na nepodstatné veci. Najmä u dospievajúcej mládeže bol vážne narušený vzťah k Cirkvi aj k Pánu Bohu, ich život viedol k pretváрке

alebo k odporu k náboženstvu. Častý dôraz prikladali rodičia na cudné oblečenie, ktoré bolo poznávacím znamením najmä u dievčat a žien. Nevyhovujúco bolo nosiť dlhý strih vlasov, krátku dĺžku sukne, priveľmi krátke rukávy, priehľadné oblečenie, prihlboký výstrih, prispôsobovať sa módnym trendom, vylúčené boli vonkajšie ozdoby. Upozorňovalo sa na nevhodnosť riflí a tesného oblečenia, rovnako u chlapcov ako u dievčat z dôvodu nepohoršiť alebo nedráždiť opačné pohlavie.

Prisilný zásah hnutia do slobody mladých ľudí bol aj pri výbere životného partnera. Odporúčané bolo hľadať si vzájomných partnerov hlavne z hnutia. Ak bol chlapec alebo dievča mimo hnutia, snahou bolo získať ho pre tento spôsob života. Dôležitou a často upozorňujúcou témou bolo nebezpečenstvo „zalučbenia“. Príprava na manželstvo spočívala najskôr vo vzájomnom spoznávaní negatívnych chýb a ak zistené chyby nepredstavovali neprekonateľnú prekážku budúceho manželstva, partneri si na sebe všímali a hodnotili sa z pozitívneho hľadiska. Cudné prejavy, bozk, vzájomné dotyky i stretnutie s rodičmi partnerov boli dovolené až po zásnubách. Počas vzájomného spoznávania do zásnub nebolo partnerom dovolené sa stretávať bez prítomnosti tretej osoby. Ak sa partneri rozhodli svoj vzťah spečatiť manželstvom, prípravu vonkajších i vnútorných záležitostí tejto rodinnej udalosti, bolo potrebné riešiť prostredníctvom duchovného vedenia a spoločenstva.

Zvláštne metódy nadradenosti a panovačný prístup uplatňovali aj niektoré členky Betánie. Pri stretnutiach s bratským spoločenstvom upozorňovali na chyby jednotlivcov a svoju chybu pri napomenutí od spoločenstva nedokázali akceptovať. Na návštevu k rodinám, okrem pravidelných stretnutí, prichádzali občas neohlásene a svoje postrehy z návštevy prinášali príslušnému duchovnému vedeniu.

Hnutie šírilo neodôvodnený strach z diablovej moci. Duchovné vedenie príliš často upozorňovalo na jeho pôsobenie, vplyv a pokúšanie. Nešťastné udalosti v rodine, alebo dobrovoľný odchod členov z hnutia boli zdôrazňované ako trest za chyby, neposlušnosť alebo neúprimnosť. Mnohé z uvedených kritických postrehov si začali deti uvedomovať až vo veku dospievania a prichádzali na to, že v ich živote dochádza k vnútorným zraneniam a k zlomeniu osobnosti človeka.

Príčiny rozpadu hnutia

Duchovná tvorba i charizma Jána Beňu pomohla mnohým čerpať silu do života a nachádzať cestu vlastného posvätenia. Vo svojom apoštolskom snažení sa zamerával predovšetkým na rodinu, kde sa svojím spôsobom snažil formovať novú generáciu kresťanov cez výchovu a všestrannú pomoc rodičom. Bol verným nositeľom a neúnavným šíriteľom tohto osobitného daru, ktorý zveladoval aj v neprajných podmienkach. Ján Beňo celý život prežil v zodpovednosti za to, čo mu Pán zveril, aj keď mu to prinieslo mnoho súženia, pokory a vypätia síl, konal tak preto, že bol presvedčený že ide o Božie dielo. Na druhej strane nebol ochotný prepracovať pripomienky, ktoré mu stanovila Ko-

misia Konferencie biskupov Slovenska, prostredníctvom ktorých sa malo uskutočniť ozdravenie hnutia, znížiť nároky a upraviť radikálny spôsob života.

Plniť tieto usmernenia sa rozhodli viacerí kňazi a rodiny, ale zakladateľ ich iniciatívu nepodporil. V novembri 2004 osobným listom vylúčil štrnástich kňazov z Kňazského združenia. Vylúčil aj dve tretiny hlavnej rady, právoplatne zvolených podľa Stanov napísaných zakladateľom. Cirkevnou hierarchiou bola činnosť jednotlivých zložiek hnutia samostatnými dekrétmi v novembri 2005 na území jednotlivých diecéz zakázaná. Svoj nesúhlas s činnosťou hnutia vyjadrili podpisom aj diecézni biskupi. Následne tento spôsob života zanechalo viacero rodín, kňazov, bohoslovcov, slobodných sestier a mládež.

Zlyhanie nastalo na konkrétnych ľuďoch a hnutie nadobúdalo prvky sekty. Uzatvorili sa do prostredia vlastnej skupiny a neboli otvorení pre spoluprácu s farnosťou, inými hnutiami a združeniami. Rozrastaním sa vytrácal duch a zostala len schéma. Absolutizovanie hnutia, pocit nadradenosti voči iným veriacim, fanatizmus najmä mnohých členiek Betánie, psychická manipulácia a vyzdvihovanie osobnosti duchovného vodcu boli jadrom rozpadu hnutia a možno nepochopením prvotnej myšlienky. Nadalej však zostala početná skupina tých, ktorí v duchu charizmy hnutia berú vážne svoju životnú cestu verným pridávaním Božieho slova v celej jeho radikálnosti.

Záver

Prostredníctvom svojej charizmy bolo hnutie Nazaret výzvou pre Cirkev a mohlo prispieť k jej obohateniu. Hnutie svojich členov v duchovnom živote významne posilňovalo a rodičom poskytlo veľa cenných informácií v oblasti kresťanskej výchovy. Príkladom bolo spojenie Božieho Slova s pravidelnou účasťou pri eucharistickom stole, spoločné modlitby a katechézy v rodine, večerné spytovanie svedomia. Rodina bola miestom, kde sa otec i matka snažili plniť zodpovedne svoje výchovateľské poslanie a odovzdávať vieru svojim deťom. Jednou z neriešených chýb hnutia bolo, že vysoko kladené ciele autorít, predkladané úlohy a príliš rigorózna výchova spôsobila najmä u mladých ľudí vážne ťažkosti zaradiť sa do bežného života či začať s partnerskými vzťahmi.

Intenzívna spolupráca na živote Cirkvi, otvorenosť a citlivosť pre potreby spoločnosti môžu pomôcť bývalým členom a rodinám prekonať zmätok a napätie, ktoré vzniklo nielen v spoločenstvách ale aj vo vnútri každého jednotlivca.

Bibliografia:

A. F. N.: *Hovoríme o rodine*. SÚCM Rím 1986. BAJAN, S.: *Hovor, Pane, tvoj sluha počúva*. Trnava SSV 1996. BAJAN, S.: *Odrobiny. Rozjímania*. 1995. *Beh som dokončil*. Rozlúčka s don Jánom A. Beňom, SDB. 2006. BEŇO, J. A.: *Deň čo deň*. Rodina. Nitra 1992. BEŇO, J. A.: *Boží poriadok v rodine*. In: Podnety. Banská Bystrica 1991. BEŇO, J. A.: *Hnutie Nazaret*. Patria I. Prievidza 2000. BEŇO, J. A.: *V službách rodín*. Patria I. Prievidza 2001. BEŇO, J. A.: *Koncepcia*. Pre vnútornú potrebu. 1992. BEŇO, J. A.: *Nie tak, ale tak*. 1993. BIANCO, V.: *Rodičia na slovíčko*. SÚCM Rím 1984. DUBOIS, J.: *O výchove*. Rodina. Bratislava 1994. FAU-

DENOM, A.: *Počuli sme slovo Pánovo*. 1994. HALČÁK, J.: *Dekréty ohľadom Hnutí Nazaret a Betánia vydané!* In: Tlačová kancelária konferencie biskupov Slovenska. 2005. *Hnutie Nazaret: Ján Augustín Beňo*. Krátky životopis. 2007. J. A. B.: *Prostriedky duchovnej premeny*. Nt-1992. Pre vnútornú potrebu. SARKA, R.: *Teológia hnutí: cirkev „...ako nevesta ozdobená pre svojho Ženícha“ (Zjv 21,2)*. Viera a život. Časopis pre kresťanskú orientáciu. Roč. XVIII. 2/2008. STANKO, V.: *Budeš o tom hovoriť svojim deťom*. Oto Németh. Bratislava 1999.

Mgr. Monika Kubatková (1977), v r. 2008 ukončila magisterské štúdium na Pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku v študijnom programe učiteľstvo akademických predmetov kombinácie biológia - náboženská výchova. V súčasnosti pokračuje v doktorandskom štúdiu na Katedre katechetiky a praktickej teológie Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku. Email: kubatkovam@gmail.com

MAREK HARATIM

LIBERALIZMUS V PREMENÁCH ČASU A SPOLOČNOSTI

M. Haratim: Liberalism in the changes of times and society

Nowadays, many speak of liberalism, however, without clarifying what it really means. This study seeks an answer to the question „what is a liberalism?“ In the historical survey, the study seeks the time of origin of the liberalism. It shows that liberalism is rooted in the philosophical context, which consecutively influences religious and political ambient. An exaggerated emphasis of the liberty of individual, which, at the beginning may be rational - from the point of view of the fight against absolutism - later inevitably brings negative outcomes in the form of individualism, which penetrates all spheres of life. The liberalism is nowadays undergoing a crisis of values and, therefore (at least according to some authors), it turns to Christianity, in order to re-discover its own identity. The Catholic Church does not refuse the dialogue with this current, as well as she does not refuse it in case of many other ones in the history of the mankind: the Church is aware of the fact that she has her own means and gifts, through which she can enrich the human society.

1. Úvod

V poslednom čase často počúvame o liberalizme. Hovorí sa o ňom hlavne ako o akomsi temnom prúde, ktorý je amorálny, poškodzuje, ubližuje, rúca. Hovorí sa o liberáloch v umení, ktorí nerešpektujú morálku a dobrý vkus. Hovorí sa o liberáloch v politike, pre ktorých neplatia žiadne pravidlá. Hovorí sa o liberáloch v ekonomike, ktorí vidia iba zisk. O liberalizme či liberáloch hovorí rozčúlený predseda vlády, o liberáloch hovoria predstavitelia Cirkvi. Ale čo je vlastne liberalizmus? A o akom liberalizme to vlastne hovoríme, ak niekoho hodnotíme, že je „liberál“? Aký je jeho pôvod a aká jeho súčasnosť? V jednom francúzskom politickom slovníku z roku 1842 mal autor hesla „liberalizmus“ napísať, že pozná len málo termínov, ktoré je tak ťažko definovať, ako je práve liberalizmus. Sami liberáli museli v priebehu dejín niekoľkokrát meniť vlastné koncepcie jednak kvôli množstvu vlastných konceptov, jednak kvôli zmenám, ktoré sami chceli pomenovať a hodnotiť.

2. Termín „liberalizmus“

Veľmi zjednodušene povedané, liberalizmus je: 1. komplex ideí ktoré sa predovšetkým týkajú termínu „sloboda“; 2. myšlienkové hnutie, ktoré je prijímané mnohými jednotlivcami a skupinami v Európe a v tých častiach sveta, ktoré sú väčšinou ovplyvnené tzv. západnou kultúrou, dotýkajúcou sa myslenia a inštitúcií; 3. systém, ktorý dokazuje pozoruhodnú schopnosť obnovovania sa a prežívania v rôznych podmienkach až dodnes.¹

Samotný termín sa zrodil v prvej štvrtine XIX. storočia v Španielsku, kde vzniklo politické hnutie usilujúce sa o obnovenie akejsi formy ústavy z roku 1812. Toto politické hnutie sa pomenovalo ako „liberáli“ a ich radikálne myšlienky sa stali synonymom rebélie proti vtedajším poriadkom. Nasledujúce „liberálne“ revolúcie v Belgicku a Francúzsku v roku 1830 a reforma parlamentu v roku 1832 v Anglicku dali tomuto termínu novú aktuálnosť. Takto sa slovo „liberálny“ začína používať

v politickej terminológii a postupne sa rozširuje aj do iných oblastí života – od literatúry a náboženstva až k ekonómii a právu. Týmto rozšírením zmyslu termínu rozširujú sa aj rôzne myšlienky a idey, ktoré zahrňuje a tak sa k nemu pridávajú nové a nové prívlastky, ako klasický liberalizmus, národný liberalizmus, moderný liberalizmus alebo neo-liberalizmus.²

3. Náčrt histórie liberalizmu

V literatúre sa obyčajne dočítame, že liberalizmus poznačil celé 19. storočie, ale jeho korene smerujú hlbšie do minulosti a poznačujú rôzne (resp. všetky) aspekty spoločnosti.

3.1. 16. storočie

Jeho začiatky možno identifikovať v 16. storočí a súvisia s reformáciou. Tu sa začína hovoriť o slobodnom výbere, tu nachádzame príbeh mnohých siekt či zoskupení, ktoré prežívajú mnohé prenasledovania, kvôli slobode svedomia, v tomto storočí sa začína šíriť liberálne myslenie a idea náboženskej tolerancie.

3.2. 17. storočie

17. storočie prináša so sebou vedeckú revolúciu a tá rozširuje pole bádania a hľadania nových ideí. Dominantná dôležitosť ľudského rozumu, ktorú prináša R. Descartes a jeho nasledovníci sa stáva novou dimenziou myslenia. Ukazuje sa, že práve tá je základnou tézou histórie liberalizmu. Descartes prináša novú koncepciu myslenia, ktorú voláme racionalizmus. Tým rúca všetko pred sebou ako neracionálne. Predovšetkým tu máme na mysli jeho boj proti teocentrizmu. Podľa Descartesa niet dedičného hriechu, človek je prirodzene dobrý a pravda je relatívna. Človek je však ovplyvnený „zlou spoločnosťou“, tú však môže pretvárať pomocou vlastného rozumu, môže vytvárať „slobodné“ inštitúcie a tak celkovo zlepšovať prostredie.³ Treba však podotknúť, že 17. storočie a v ňom politické nepokoje, občianske vojny a revolúcie v Anglicku či vo Francúzsku sa v mene slobody zaslú-

1. J. P. T. Bury: *Liberalismo* in: *Enciclopedia Europea*, Milano 1978, s. 863

2. Porov. Tamže.

3. Porov. Tamže.

žia o predstavenie a ustálenie dvoch základných téz politického liberalizmu – zástupná vláda a vláda zákona. Tie majú jedinou úlohu – postaviť sa proti moci absolutizmu. Práve dve spomínané krajiny, známe v tejto dobe svojou mocou a vplyvom sa zaslúžia o šírenie myšlienok liberalizmu. Každá z nich má však vlastnú históriu a vlastné mechanizmy a tak aj šírenie myšlienok liberalizmu z každej z nich má osobitný príbeh. Takisto aj každá z nich inak ovplyvňuje myslenie iných európskych a mimoeurópskych krajín.

3.3. 18. storočie

Prináša pokračovanie rozvíjania sa tiež racionalizmu, ktorému dal R. Descartes základ. Prichádza osvietenstvo, ktoré rozširuje svojimi tézami filozofický základ racionalizmu položeného Descartom. Pre osvietenstvo je typických niekoľko téz, ktoré sa zjednodušene dajú naznačiť predovšetkým v období k napredovaniu ľudstva (progresisti) a nelútostnej kritike všetkého, čo napredovaniu bráni. Osvietenstvo je kritické voči náboženstvu, voči kresťanstvu a zvlášť voči Katolíckej cirkvi, ktorá je podľa nich najväčšou brzdou slobody a tolerancie.⁴ Politické tézy tohto obdobia ovplyvňujú analýzy J. Locke, ktorý potvrdzuje, že človek je individuom obdarované prirodzenými právami a úlohou štátu je tieto práva rozoznávať a chrániť. Lockeove tézy sú rozpoznateľné v Deklarácii americkej nezávislosti (1776) a vo Francúzsku v Deklarácii ľudských práv (1789). V druhom spomínanom dokumente sa objavuje ďalšia idea taká typická pre tézy liberalizmu – rovnosť všetkých ľudí bez ohľadu na rasu, farbu pleti či náboženstvo. Americká a francúzska revolúcia potvrdzovali optimizmus tých, ktorí hlásali víťazstvo spoločnosti usporiadanej racionálne. Prišli však politické nepokoje, jakobinizmus a „zvrchovaná vláda ľudu“ vo Francúzsku a tento optimizmus utrpel značné trhliny. Svojsky na tieto skutočnosti odpovedá J. J. Rousseau, ktorý odmieta koncepciu prirodzeného práva. Tvrdí, že v tejto teórii je „zárodok nepretržitej revolúcie“ a prirodzené práva existujú len pokiaľ sú uznané spoločnosťou.⁵

3.4. 19. storočie

Predovšetkým jeho prvá polovica dala zrod samotnému termínu „liberalizmus“. Práve v prvej polovici 19. storočia v prostredí umiernených francúzskych liberálov udržujúcich rozumný kompromis medzi demokraciou a republikánmi na jednej a reakcionármi na druhej strane, vzniká prúd tzv. *doctrinaires*. Práve ustavičné hľadanie kompromisov sa stalo ďalšou tézou praktického politického liberalizmu. Vo svete filozofie sa presadzujú myšlienky I. Kanta a J. Bentham, ktoré poznačujú tézy liberalizmu. Od I. Kanta preberajú liberáli predovšetkým teóriu individuálnej slobody. Bentham a jeho nasledovníci vo svojom filozo-

fickom radikalizme zanechávajú teóriu prirodzeného práva a presadzujú teóriu a princípy utilitarizmu a princíp zabezpečenia „najväčšieho šťastia pre najväčší počet ľudí. Dielo dvoch spomínaných filozofov a ich žiakov poznačuje novú etapu v liberalizme. V nej nastoľujú fázu prísneho individualizmu v teórii liberalizmu. Pre J. Benthama záujem spoločnosti nie je nič iné ako súčet záujmov jednotlivcov, ktorí spoločnosť tvoria.⁶

V tomto storočí sa myšlienky liberalizmu prenášajú aj do novej sily spoločnosti – do ekonomiky. Už skôr sa presadzujú myšlienky, že prirodzené právo sa realizuje v práve na slobodu a slobodné vlastníctvo. A. Smith a klasickí ekonómovia veria, že zákony ekonomie sú nemeniteľné a že voľná súťaž ekonomických síl vytvára prirodzenú harmóniu. J.-B. Say a jeho žiaci vyznávajú zas teóriu, že slobodná iniciatíva sa ospravedlňuje sama v sebe svojou vlastnou vnútornou disciplínou, etikou a čnosťami, ktoré z nej vyplývajú. Je jasné že práve tieto teórie majú dopad na industrializáciu, takú typickú pre toto obdobie. Z nej vyrastá nová vrstva „priemyselnej buržoázie“, ktorá hlavne v Anglicku získava nemalý vplyv. Práve tzv. Manchesterská škola ctí voľný trh a „laissez faire“ ako svoje základné východiskové body. Tie sa stávajú hlavným programom novej Liberálnej strany v Anglicku, ktorá sa stáva významnou politickou silou.⁷

V tom čase sa liberalizmus nezameriava len na voľný obchod a osobnú slobodu jednotlivca. Sympatizuje s národooslobodzovacím hnutím jednotlivých národov. Čo je však zaujímavé, akceptuje kolonializmus, ako civilizačný proces.⁸ Okolo roku 1870 myšlienky liberalizmu sú všeobecne rozšírené predovšetkým v Európe. Veľkým úderom sú pre neho revolúcie roku 1848, takže mnohí liberáli sa obracajú v tomto období skôr k opačnému pólu a k svojmu oponentovi – konzervativizmu.

3.5. 20. storočie

Na začiatku tohto storočia, predovšetkým z dôvodu krízy a konfliktov, začína sa objavovať krajný nacionalizmus. Liberalizmus odmieta čistý nacionalizmus, aby sa v tvrdom strete tiež stretol s nastupujúcim socializmom, komunizmom a nakoniec s fašizmom. V tom čase prichádza ku kríze klasického liberalizmu s jeho utilitaristickou teóriou individua a štátu a ekonomikou typu „laissez faire“. Klasický liberalizmus je nahradzovaný modernejším typom, ktorý akceptuje demokraciu a sympatizuje s feministickým hnutím a kolektivismom. Autori tohto obdobia hľadajú východisko medzi týmito sympatiami (hlavne ku kolektivismu) a medzi zabezpečením absolútnej slobody a rovnosti individuí. Snaží sa viac minimalizovať utrpenie ako zabezpečiť (oproti pôvodnej teórii J. Benthama) maximálne šťastie. Tak sa liberalizmus posúva k

4. Porov. Tamže.

5. Porov. Tamže. K tézám J. - J. Rousseau tiež porov. B. MONDIN, *Etica politica. Manuale di filosofia sistematica*. Volume 6. Bologna 2000, s. 195-197.

6. Porov. J. P. T. BURRY, *Liberalismo* in: *Enciclopedia Europea*, Milano 1978, s. 863.

7. Porov. Tamže.

8. Porov. Tamže.

viac sociálnemu ako intelektuálnemu prúdu.⁹ J. M. Keynes prichádza s teóriou sociálneho štátu, alebo v prvom pláne štátu pomáhajúceho. V nej odmieta anti-tézu individuum – štát aj v ekonomike. Tzv. neolibera- ráli ospravedlňujú zásahy štátu v ekonomike, za účelom obmedziť rast monopolov a trustov, ale na rozdiel od socialistov a komunistov trvajú na súkromnom vlastníctve a práve naň.

Liberalizmus spolu s komunizmom sa po II. svetovej vojne pokladá za víťaza nad svojím ideologickým nepriateľom – fašizmom. Obdobie po vojnovom konflikte však znamená pre liberalizmus ustúpenie z pozície. Pre tento časový úsek je typické neustále prispôsobovanie sa a hľadanie východísk zo vzniknutých situácií.

Po historickom priereze vyberme jednotlivé typy liberalizmu a predstavme si ich v stručnom prehľade. B. Mondin vo svojej *Etica politica* hodnotí jednotlivé prúdy liberalizmu nasledovne: „Liberalizmus je veľmi komplexná realita, skladajúca sa z troch hlavných prúdov – ekonomický (reprezentovaný kapitalizmom), ideologický (reprezentovaný individualizmom) a politický (reprezentovaný demokraciou). Tieto tri prúdy v základnom ponímaní charakterizuje absolútna hodnota slobody a slobodná iniciatíva jednotlivca. Rovnako tak sa žiada, aby táto sloboda bola chránená a garantovaná zo strany spoločnosti a štátu, dokonca aby mala preferenciu pred akoukoľvek inou hodnotou.“¹⁰ Mondin rozdeľuje zaujímavým spôsobom jednotlivé prúdy liberalizmu. Obyčajne delíme liberalizmus, a také delenie ponúka väčšina literatúry, na filozofický, náboženský a politický s podskupinou, úzko s ním súvisiacou – ekonomickým liberalizmom. Preto aj toho sa chceme držať v nasledujúcom stručnom hodnotení.

4. Filozofický liberalizmus

Ak postupujeme hľadajúc jeho korene, najprv sa treba zmieniť o filozofickom liberalizme.

Z pohľadu filozofie, ak hovoríme o liberalizme, treba podotknúť hneď na začiatku, že sa tu nejedná o nejaký filozofický smer alebo ucelené učenie. Ide tu skôr o postoj prijatia alebo odmietnutia základných právd.¹¹ Vraciame sa tak kDescartovi a k jeho „filozofickej revolúcii“. Veľmi azda nezjednoduším, ak v skratke predstavím dôsledky jeho „filozofickej revolúcie“ nasledovne:

- a) emancipácia od autority Majstrov – Aristotela a iných a autonómia vlastného rozumu;
- b) emancipácia od autority Zjavenia. Filozofia nielenže prestáva byť „Ancilla Theologie“, ale prestáva uznávať hodnotu nadprirodzeného zjavenia: ľudský um sa stáva sebestačným;
- c) sloboda myslenia vo všetkých smeroch: všetky filozofické smery modernej doby, aj keď sú navzájom

celkom antagonistické majú spoločný východiskový bod tento typ slobody. Iba ako príklad stačí vymenovať racionalizmus, kriticizmus, skepticizmus, absolútny idealizmus, pozitivizmus, materializmus, neo – idealizmus atď.¹²

Ľudské myslenie, aby bolo a zostalo slobodné sa môže, podľa liberálnych filozofov, spoliehať jedine samo na seba. Z toho plynie konzekvencia: alebo je vo svojej podstate limitované a tak hlása relativizmus, alebo verí v akýsi absolútny subjekt a tak sa dostáva na hranu idealistického panteizmu, ktorý vylučuje akúkoľvek individuálnu slobodu, alebo sa predstavuje ako výsledný produkt nejakej matérie kozmu a tak sa stáva akoby uväzneným v determinizme.¹³ Je zaujímavé podčiarknuť fakt, že dva extrémny modernej filozofie – absolútny idealizmus a materializmus uprednostňujú totalitarizmus v sociálnej sfére, ktorý prakticky vylučuje slobodné myslenie ako jedno zo základných práv človeka.¹⁴ Anebolo náhodou toto právo na slobodné myslenie na začiatku filozofického liberalizmu ako jeho východiskový a základný bod pre život človeka a spoločnosti? Napriek týmto jasným protirečeniam filozofický liberalizmus pretrváva dodnes. Viac ako vnútorný postoj ako nejaká ucelená teória. Ten vnútorný postoj by sme mohli veľmi zjednodušene pomenovať: človek si vystačí sám.¹⁵

5. Náboženský liberalizmus

Jeho korene siahajú k Martinovi Lutherovi a k jeho žiakom v ich teórii „voľného výkladu“ alebo aby sme zostali v téme, „slobodného výkladu“ Biblie bez akejkoľvek závislosti na autorite Cirkvi. Odtiaľ pramení sloboda hodnotiť akúkoľvek pravdu, a teda hlása autonómiu vlastného ľudského rozumu, podobne ako filozofický liberalizmus. Konzekvencie z toho plynúce sú: každý jednotlivec si tvorí vlastné náboženstvo a každé náboženstvo je dobré. K tomu akosi prirodzene patrí hlboká averzia voči akejkoľvek tradícii, náboženskej autorite a zvlášť voči katolíckej hierarchii a pápežovi. Už v 19. storočí začína dnes tak populárne delenie na „konzervatívov“ a „liberálov“ a ovplyvňuje život veriacich. Náboženský realizmus vyúsťuje do praxe dualizmu medzi náboženstvom a životom. Náboženstvo je súkromná vec každého človeka a jeho svedomia a nemá nijaký dopad na jeho verejný, ekonomický a politický život.

6. Politický liberalizmus

Zviditeľňuje sa predovšetkým v období po Francúzskej revolúcii, keď v Európe postupne padajú absolutistické vlády a do platnosti a života vchádzajú demokratické konštitúcie, ktoré riadia politický život. Je evidentný princíp „ľudovej suverenity“, keď prostredníctvom slobodne zvolených parlamentov, vládu preberajú občania.

9. Porov. Tamže. s.864.

10. B. MONDIN, *Etica politica*, s. 205.

11. Porov. C.C. GUGLIA, *La dottrina sociale*. Roma 1969, s. 29.

12. Porov. Tamže.

13. Porov. G. BOZZETTI, *Liberalismo in Enciclopedia cattolica*, Città del Vaticano 1951, s. 1254.

14. Porov. Tamže.

15. Porov. Tamže.

6.1 Ekonomický liberalizmus

Rodí sa z individualizmu, ktorý je spoločnou maticou všetkých foriem liberalizmu. Hlavný predstaviteľ takého individualizmu je J.J. Rousseau. Na začiatku 20. storočia sa takmer vo všetkých sférach myslenia presadzuje hnutie, ktoré vo svojej podstate nesie prvky individualizmu a anarchizmu. Všeobecne sa nazýva liberalizmom, aj keď sa zdá, že ide skôr o jeho istú formu. Toto myšlienkové hnutie vidí jedine v jednotlivcovi najvyšší zmysel a cieľ každej morálky, mystiky, politiky i umenia. V dôsledku tohto myslenia hnutie rebeluje proti akejkolvek autorite a akémukolvek nariadeniu. Snaží sa vytvoriť spoločnosť na báze nevyhnutnosti a želania jednotlivca.

Na poli výhradne ekonomickom sa individualizmus konfrontuje s tzv. *fyziokraciou*, ktorej ústredné body sú tieto:

- Zákony, ktoré riadia vzťahy medzi ľuďmi sú analogické k fyzikálnym zákonom. Sociálny a ekonomický poriadok žije vlastným životom, stačí nechať voľne plynúť zákony ekonómie. Odtiaľ pochádza známy termín: „*laissez faire*“.

- Ani politická moc so svojimi zákonmi, ani náboženstvo so svojou morálkou nemajú čo hovoriť do ekonomickej matérie.¹⁶

Ekonomický realizmus, alebo kapitalizmus má svojich teoretikov predovšetkým medzi anglickými ekonómami, medzi ktorými vyniká predovšetkým Adam Smith, ktorého spomíname na inom mieste tejto štúdie a David Ricardo. Tí tvrdia, že základom blahobytu je jednotliviec, ktorý je nechán sám na seba, aby slobodnou iniciatívou nájde cestu k blahobytu vlastnému a celej spoločnosti. Predpokladajú nevyhnutnosť slobody produkcie a výmeny tovaru tak na báze národnej, ako aj medzinárodnej. Hlásajú, že zo slobody plynúca voľná deľba práce zabezpečuje ekonomické výhody.¹⁷

7. Cirkve a liberalizmus

V stručnej charakteristike náboženského liberalizmu sme naznačili jeho základné body. Je preto zřejmé, že náboženský liberalizmus sa nutne musí „stretnúť“ s učením Cirkvi. Nie je tu priestor na podrobný historický prierez vzťahu Cirkvi k liberalizmu, ale skôr je treba naznačiť istý princíp vzťahu Cirkvi k podobným myšlienkovým prúdom. Kresťan má, okrem iného, povinnosť rozlišovať medzi historickými pohybmi, ktoré vychádzajú z rôznych ideológií, ale neidentifikujú sa s nimi. V pluralistickej spoločnosti je povolaný viesť dialóg a spolupracovať aj s tými, ktorí nie sú rovnakého zmysľania. Robí to preto, aby spolužitie v spoločnosti robil ľudskejším. Kresťan sa nemôže brániť tejto povinnosti rozlišovania. Jednak preto, že má obohacovať svoje poznanie a rast v pravde, ktorá sa tiež nachádza v rôznych projektoch spoločnosti i v rôznych ideológiách a jednak preto, aby našiel možnosť dohody v praktických veciach chodu spoločnos-

ti.¹⁸ Už apoštolský list Pavla VI. z roku 1971 *Octogesima adveniens*¹⁹ prišiel na pomoc kresťanom v tejto úlohe tým, že priniesol prehľad myšlienok socializmu, marxizmu – leninizmu a liberalizmu a vyniesol svoje hodnotenie týchto smerov. Tiež treba podotknúť, že ešte pred týmto apoštolským listom Cirkev reflektovala tému dialógu a spolupráce v pluralistickej spoločnosti v zhode s dokumentmi II. Vatikánskeho koncilu. V roku 1968 vtedajší Sekretariát pre neveriacich publikoval s odsúhlasením Pavla VI. *Dokument o dialógu s neveriacimi*.²⁰ V ňom sa výslovne nehovorí o rôznych ideách socializmu, marxizmu a liberalizmu, ale čerpajúc z pápežských a koncilových dokumentov vysvetľuje povahu, možnosť a vhodnosť dialógu s nimi. Pri tom žiada, aby sa najprv zabezpečili isté podmienky. Zvlášť sa vyžaduje, aby sa rozlišovalo medzi dialógom *doktrinálnym* – t.j. dialóg medzi opačnými názormi, ktoré však nachádzajú isté body na vzájomné pochopenie, a dialógom *praktickým* – t.j. dialógom, ktorý ma za cieľ nachádzať spoločnú realizáciu cieľov, ktoré sú dobré, alebo k dobru vedúce. Prvý druh dialógu sa považuje za namáhavejší na priebeh a ťažší na uskutočnenie. Druhý druh dialógu – praktický – sa považuje za ľahšie uskutočniteľný, ale žiada sa, aby sa viedol s istou prezieravosťou, aby sa vyhlo dvojznačným stanoviskám.²¹

Vráťme sa však k apoštolskému listu Pavla VI. V pasáži o vzťahu niektorých kresťanov k liberálnej ideológii a jej najnovším prejavom, *Octogesima adveniens* (OA) poznamenáva, že liberalizmus sa prejavuje predovšetkým v ekonomickej efektívnosti a v obrane jednotlivca a jeho práv. Toto vykonáva predovšetkým proti totalitným tendenciám politickej moci. Je jasné, že osobná iniciatíva má byť chránená a rozvíjaná. Natíska sa otázka, či kresťania, ktorí sa dnes angažujú týmto smerom a s ním sympatizujú, neidealizujú liberalizmus? Prehnane nevyzdvihujú hodnotu slobody? Dnes by mnohí chceli nový model konania, ktorý je viac vhodný na aktuálnu situáciu. Pritom však zabúdajú, že filozofický liberalizmus, ktorý vychádza z toho istého koreňa, je chybnou teóriou. Nesprávne sa totiž domnieva, že jednotliviec je v aktivite, v motivácii k nej a v uskutočňovaní vlastnej slobody úplne autonómny. To znamená, že vo vzťahu k liberálnej ideológii sa od nich vyžaduje pozorné rozlišovanie.²²

Práve „pozornému rozlišovaniu“ sa venuje apoštolský list Pavla VI. podrobnejšie. Pravda, netýka sa to len liberalizmu, ale aj ďalších dvoch ideológií, spomínaných v apoštolskom liste – marxizmu – leninizmu a socializmu. OA stanovuje isté základné kritéria, po-

18. Porov. M. TOSO, *Welfare Society. L'apporto dei pontefici da Leone XIII a Giovanni Paolo II*, Roma 1995, s. 329.

19. Porov. PAVOL VI, *Octogesima adveniens*, AAS 63 (1971) 401 – 441.

20. SECRETARIATUS PRO NON CREDITIBUS, *Instructio Documentum quod (Humanae personae) de dialogo cum non creditibus (28 augusti 1968)* in AAS 60 (1968) 692-704.

21. Porov. M. TOSO, *Welfare Society*, s. 329.

22. Porov. OA, b. 35.

16. Porov. C.C. GUGLIA, *La dottrina sociale*, s. 30-31.

17. Porov. B. MONDIN, *Etica politica*, s.206.

trebné na pozorné a prísne rozlišovanie a hodnotenie. Prvé stanovené kritérium je *viera*. Druhé je *náuka Cirkvi* predovšetkým *sociálna náuka Cirkvi*. Tretie je *kresťanské špecifikum*.²³ OA dodáva, že v tejto situácii obnoveného stretávania sa s rôznymi ideológiami majú kresťania čerpať z prameňov svojej viery a z učenia Cirkvi potrebné princípy a kritéria, ktoré pomôžu postaviť sa zoči – voči týmto ideológiám. Tak dokážu odolávať vábeniam, ktoré by ich mohli zviest' a následne uzavrieť do systémov, ktoré sú totalitárne a majú jasné limity svojho učenia. Ak kresťania včas neodhalia podstatu a korene týchto systémov, riskujú, že sa im to neskôr nepodarí. Každý systém má svoje prostriedky v službe spoločnosti. Kresťania nech však nezabúdajú na originálny prínos kresťanstva a jeho výhody pri pozitívnej obnove spoločnosti.²⁴

8. Liberalizmus a dnešná spoločnosť

Žijeme dnes v pluralistickej spoločnosti, so všetkými jej kladmi a zápornmi. V mnohých veciach nás prerod spoločnosti našiel nepripravených. Často sa preto pýtame, ako odpovedať na otázky dneška? Aký postoj zaujať? Mnohí od Cirkvi žiadajú, aby sa vyjadrila, zaujala postoj a dala odpoveď takmer na všetky aj na praktické otázky dnešnej doby a spoločnosti. Často to vyplýva aj z dnešnej kultúry médií. Tu nie je priestor na dlhšiu analýzu, na hlbšie objasnenie problému. Čaká sa, že v pár sekundách je možné dať odpoveď na všetky otázky. To zvädza k povrchnosti a často k veľmi zjednodušeným odpoveďami, ktoré viac zmätú ako odhalia. Netýka sa to len nás kresťanov, týka sa to aj sveta filozofov, politológov, umelcov. Aj preto má dnes taký priestor relativizmus, ako súčasná derivácia ideológii, ktorých sme sa na tomto mieste aspoň čiastočne dotkli. Liberalizmus, ako myšlienkový prúd, ekonomický smer, či politické hnutie prežíva krízu, preto je nahrádzaný relativizmom, ktorý produkuje najkrajnejší individualizmus, nezujem až rezignáciu. To vyjadruje aj zaujímavá kniha bývalého predsedu Senátu Talianskej republiky Marcella Peru, ktorý sa sám označuje za liberála. V knihe *Prečo sa musíme volať kresťanmi*²⁵ nemilosrdne nastavuje zrkadlo dnešnej Európe a do vlastných radov posielá veľmi ostrú kritiku. Otázka čo je liberalizmus? zaznieva v jeho knihe ako obviňujúci refrén. Liberalizmus bez základov, Európa bez identity, etika bez pravdy sú podľa neho súčasným stavom. Pre mňa viac ako prekvapujúco sa obracia ku kresťanstvu a u neho hľadá oporu, vlastnú identitu, ale aj novú nádej. Pre samotný svet politiky, dnes často ovládanej ľuďmi vyznávajúcimi relativizmus, spomínajúcimi na socializmus, používajúcimi oportunistom a deklarujúcimi demokratizmus je podľa Peru jedinú východisko návrat k hodnotám. Tie sú, existujú v kresťanstve, ktoré stvárnilo obraz Európy. M. Pera hovorí: „Moja pozícia je pozíciou laika a liberála, ktorý sa obracia ku kresťanstvu žiadajúc od neho

dôvod pre nádej. Nejedná sa tu o obrátenia, alebo osvietenia, alebo uznanie chyby. Sú to všetko dôležité a delikátne skutočnosti, ktoré treba rešpektovať, ale patria skôr do sféry osobného svedomia, ktorému nechcem robiť spytovanie, tým menej ho predstavovať. Jedná sa tu o kultiváciu viery (iné vhodné slovo neexistuje) v hodnoty a princípy, ktoré charakterizujú našu civilizáciu. Jedná sa tu o znovuoobjavenie princípov tradície, ktorej sme synovia, s ktorou sme rástli a bez ktorej budeme všetci chudobnejší.“²⁶

Zostáva iba veriť, že M. Pera nie je so svojimi názormi osamotený. Výzvu na vzájomný dialóg, predovšetkým o úlohe kresťanstva v stvárňovaní dnešnej spoločnosti Cirkev opakuje mnohokrát a na rôznych fórach. Je otázka, či na tieto výzvy niekto reaguje, či je na dialóg dostatočný priestor a odvaha. Pretože vzájomný dialóg, vzájomné nápravy a vzájomné obohatenie sú možné a nevyhnutné.²⁷

Bibliografia:

AA.VV, *Enciclopedia Cattolica VII*, Città del Vaticano 1951.
AA.VV, *Enciclopedia Europea* 6, Milano 1978. PAVOL VI, *Octogesima adveniens*, AAS 63 (1971) 401-441. SECRETARIATUS PRO NON CREDITIBUS, *Instructio Documentum quod (Humanae personae) de dialogo cum non creditibus* (28 augusti 1968) in AAS 60 (1968) 692-704. B. MONDIN, *Etica politica. Manuale di filosofia sistematica* Bologna 2000. C.C. GUGLIA, *La dottrina sociale* Roma 1969. M. PERA, *Perché dobbiamo dirci cristiani* Milano 2008. M. TOSO, *Welfare Society. L'apporto dei pontefici da Leone XIII a Giovanni Paolo II*. Roma 1995.

Marek Haratim (1972) je vicerektorom Pápežského slovenského kolégia Sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Základnú teológiu vyštudoval na RKCMBF UK – TI v Spišskej Kapitule. Po piatich rokoch pastorácie v Košickej arcidiecéze, študoval na Accademia Alfonsiana Lateránskej univerzity v Ríme, kde získal licenciát z morálnej teológie. Pokračuje doktorátom na tom istom inštitúte. Venuje sa predovšetkým fundamentálnej morálnej teológii a sociálnej náuke Cirkvi. Spolupracuje s časopisom *Nové Horizonty*. Adresa: marhar@tiscali.it

23. Porov. M. TOSO, *Welfare society*, s. 330.

24. Porov. OA, b. 36.

25. M. PERA, *Perché dobbiamo dirci cristiani*, Milano 2008.

26. Tamže, s. 5. Preklad z talianskeho jazyka je vlastný.

27. Porov. Tamže s. 2. List Sv. Otca Benedikta XVI. autorovi k vydaniu knihy, uverejnený v nej. Preklad z talianskeho jazyka je vlastný.

PASTORAČNÁ STAROSTLIVOSŤ O HOMOSEXUÁLNE ORIENTO VANÝCH ĽUDÍ

M. Nikolová: *The pastoral care of people with homosexual orientation*

The question of homosexuality, its theological evaluation and practical pastoral care, is a big topic nowadays. The homosexual lifestyle is more and more propagated and supported through secular media and homosexual organizations. These have increasing influence on public opinion. Some Christian churches have surrendered to the „gay-pressure“ and they are even supporting pro-gay lifestyle, others dismiss them. Many Christians are confused in this situation and they do not know how to react on these problems, while they have a lot of questions. On the other side, there is a group of people with homosexual orientation in our midst that expects our help in their situation. The scope of this article is to provide a larger view on the homosexuality matters based on the latest research and teaching of the Catholic Church. It appears to be more important to explain this teaching and to show, how it is possible to introduce it in praxis.

Náčrt problematiky

Otázky homosexuality, jej teologického hodnotenia a praktickej pastorácie sú v súčasnosti veľmi aktuálne. Vo svete je čoraz viac propagovaný a podporovaný homosexuálny životný štýl skrze sekulárne médiá a homosexuálne organizácie, ktoré majú čoraz väčší vplyv na verejnú mienku. Niektoré kresťanské cirkvi podľahli „gay-tlaku“ a dokonca aktívne podporujú pro-gay životný štýl, iné ich odmietajú. Mnohí kresťania sú z tohto diania zmätení a nevedia, ako majú na danú problematiku reagovať, pričom majú množstvo otázok.

Na druhej strane je uprostred nás skupina ľudí s homosexuálnou orientáciou, ktorí v tejto situácii očakávajú pomoc. Mnohí sa pýtajú, ako môže žiť s Kristom človek, ktorý ma homosexuálne sklony a či majú šancu na zmenu? Čo hovorí k tejto téme náuka Cirkvi? Čo sa pre takýchto ľudí robí v praxi? Miluje ich Boh takých, akí sú? Podobných otázok ako sú tieto si môžeme ešte položiť veľa. Cieľom tohto príspevku je poskytnúť širší pohľad na problematiku homosexuality na základe dostupných vedeckých štúdií a poznatkov a z pohľadu učenia Cirkvi. Čoraz viac sa javí ako dôležité toto učenie vysvetľovať a ukázať, ako je ho možné uviesť do praxe.

Definícia pojmu

Homosexualita podľa Katechizmu katolíckej Cirkvi označuje „vzťahy medzi osobami mužského alebo ženského pohlavia, ktoré pociťujú výlučnú alebo prevládajúcu pohlavnú príťažlivosť voči osobám toho istého pohlavia. V priebehu stáročí a v rozličných kultúrach nadobúda veľmi odlišné podoby. Jej psychický vznik ostáva z veľkej časti nevysvetlený. Tradícia opierajúca sa o Sväté písmo, ktoré predstavuje homosexuálne vzťahy ako veľmi závažnú zvrátenosť [por. Gen 19:1-29; Rim 1:24-27; 1 Kor 6:10; 1 Tim 1:10], vždy hlásala, že homosexuálne úkony sú svojou vnútornou povahou nezriadené. Sú proti prirodzenému zákonu.

Zatvárajú totiž pohlavný úkon pred darom života.“¹ V odbornej literatúre existuje medzi výlučnou homosexualitou a absolútnou heterosexualitou celý rad medzistupňov a tiež sú rozlíšené viaceré druhy homosexuality².

Vznik a príčina homosexuality

Pôvod homosexuality je stále otvorenou otázkou. Najčastejšie uvádzané príčiny vzniku homosexuality je možné rozdeliť do troch skupín. Sú to 1. biologické, hormonálne, genetické a dedičné faktory; 2. psychosociálne faktory a 3. spoločensko-kultúrne faktory.

Téza o biologickom pôvode homosexuality bola v istom období úplne zavrhnutá, no v posledných rokoch bola určitým spôsobom znova oživená skrze viaceré výskumy. V posledných rokoch dominujú v sú-

1. KKC 2357

2. V odbornej literatúre sa nachádzajú rôzne pokusy o typológiu homosexuality. Napr. Feldman a McCulloch považujú za najdôležitejšie delenie na primárnych a sekundárnych homosexuálov. Primárni homosexuáli nikdy neprežili heterosexuálne vzrušenie a príležitostné sexuálne aktivity použili len na overenie svojej sexuálnej preferencie. Sekundárni homosexuáli prežili homosexuálne vzrušenie spojené s heterosexuálnymi aktivitami. Nerozlišujú homosexuálov na základe homosexuálneho správania, ale podľa heterosexuálnych reakcií. Rado v roku 1956 rozlíšil päť typov mužskej homosexuality: 1. Situačná homosexualita (vyvolaná neprítomnosťou žien), 2. príležitostná h. (prechodná a sporadická), 3. dezorganizovaná schizofrénia (výraz chaotického správania), 4. nadbytočná výchylka (vyjadrenie zvláštnosti a túžby po rozmanitosti), 5. kompenzačná homosexualita (adaptívna odpoveď na skrytý, ale zneschopňujúci strach z opačného pohlavia). Schulze a Rooyen rozlišovali sedem typov homosexuality a ich typológia je podobná Radovej. Duffek (1976) delí homosexualitu podľa vekových a fyzických charakteristík sexuálneho partnera. In: Porov. FERKODIČ, Daniel: *Možnosti a efektívna terapie ego-dystónnej sexuálnej orientácie mužov*, Trnava 2007, 13-17.

časnej vedeckej literatúre vo vzťahu k sexuálnej orientácii predovšetkým hormonálne a genetické štúdie.

Viacerí odborníci sa zhodujú na tom, že zatiaľ neexistuje žiadna vedecká práca, ktorá by dokazovala biologické príčiny vzniku homosexuality, hoci boli pokusy vo viacerých odboroch³ nájsť vedecké zdôvodnenie príčiny homosexuality.⁴

Martin Dannecker, profesor Sexuologického inštitútu univerzity vo Frankfurte nad Mohanom (SRN) píše: „Všetky v minulosti nastolené pokusy biologickej odôvodniť homosexualitu skončili fiaskom. Aj v nedávnej dobe boli podniknuté obsiahlejšie vedecké skúmania, ktoré vylučujú, žeby sexuálne a erotické záujmy o rovnaké pohlavie boli biologicky determinované. Pri týchto výskumoch sa jedná najmä o psychoendokrinné a genetické výskumy ako aj o výskum mozgu⁵ a výskum monozygotných a heterozygotných dvojčiek⁶. Neviedli však k uspokojivým

3. Aj na Slovensku do značnej miery prevláda neobjektívne presvedčenie o vrodenej homosexualite a to nielen medzi laickou verejnosťou. Na margo tejto informácie: V roku 1993 Hamer uskutočnil genetickú analýzu u 40 párov homosexuálnych bratov a u 33 párov bol lokalizovaná skupina piatich markerov na konci dlhého reťazca chromozómu X v tzv. oblasti Xq28, ktoré sa dedia výhradne po matke. Táto oblasť Xy28 však obsahuje niekoľko stoviek génov a 4 milióny párov báz bez DNA. V Hamerovej štúdií nebol žiaden gén izolovaný a chýbala kontrolná skupina. Tento výskum, tak dôkaz „génu homosexuality“ nepriniesol. V závere uverejnenia tejto analýzy v americkom vedeckom časopise *Science* sa píše: „Ak budeme môcť objaviť gén homosexuálnej orientácie, až potom môžeme začať zisťovať, čo tento gén spôsobuje.“ Avšak v denníku *Národná obroda* v časti *Zo zahraničia* (13.8.1993, s. 6) bola o výsledkoch výskumu Hamera zverejnená správa: „Po sérii prevratných objavov nakoniec triumfovalo krídlo biológov a genetikov hľadajúcich organický „hmatateľný“ podklad náklonnosti mužov k mužom. Americkým vedcom sa podarilo objaviť gén podmieňujúci sexuálnu orientáciu.“ In: <http://rodina.pastorbonus.sk/odbornik-homosexualita/>

4. Porov. VONHOLDT, Ch. R.: *Chybná cesta potrebuje východisko*, in: LOGOS 1-2/2006, s. 19.

5. Najväčšiu pozornosť médií získala štúdia neurobiológa Simona LeVay z roku 1991. LeVay študoval oblasť podmozgovej žlázy (hypotalamu), známej ako tretie prostredné jadro tzv. INAH-3, v ktorom sa nachádzajú centrá pre riadenie teploty tela, spánku, hnevu a sexuálneho správania. Jeho cieľom bolo dokázať, že homosexualita je vrodenej, na základe odlišnej veľkosti tejto časti mozgu (jadro INAH-3 homosexuálov bolo v priemere dvakrát menšie ako jadro heterosexuálnych mužov) LeVay usudzoval, že sexuálna orientácia je biologickou podstatou. In: Porov. SCHMIERER, D.: *Řešení existuje*, Acet, Modřice 2003, s. 42 – 43. Samotné údaje tejto štúdie však nepotvrdzujú výlučne biologicko-anatomickú príčinu homosexuality. LeVayove výskumy boli robené na mozgoch už mŕtvych mužov, u ktorých bolo zistené, že zomreli ako obeť choroby AIDS. To samo spochybňuje výsledky, pretože je možné, že veľkosť INAH-3 bola odrazom endokrinného stavu v momente smrti alebo iného aspektu AIDS, resp. jeho liečby (niektoré lieky používané pri liečbe môžu znižovať hladinu testosterónu). In: Porov. RUCKI, Š.: *Homosexualita: normální varianta ľudského chovania?*, Zdroj: www.homosexualita.cz.

a konzistentným záverom.“⁷

Kľúčovú dôležitosť pri vzniku dospeljej homosexuality podľa viacerých autorov (napr. Deutscheho, Berglera, Khana, Nicolosiho) zohrávajú psychosociálne faktory. Gadpaille ich popisuje takto: „Určite, že v pozadí všetkých homosexuálov nie je rovnaké patologické rodinné usporiadanie. Existujú však spoločné menovatele v rôznych rodinných modeloch: rodičovské postavy rovnakého pohlavia, ktoré sú buď slabé alebo trestajúce a nepriateľské, čo činí stotožnenie sa dieťaťa s modelom rodiča nemožným či neprijateľným; rodičovské postavy opačného pohlavia, ktoré sú buď tak zvädzajúce alebo odmerané, nepriateľské alebo emocionálne neusporiadané, že sa dieťa nemôže naučiť dôverovať ľuďom opačného pohlavia. Ďalej sú to rodičia, ktorí úspešne podkopávajú a odmietajú biologické pohlavie svojho dieťaťa a jeho sexuálne špecifické správanie a typické postoje“.⁸ Následkom toho nedosahuje homosexuálna osoba heterosexuálnu zrelosť svojho vývoja a homosexualita vyplývajúca z takéhoto ťažkého psychosociálneho vývoja má ráz kompromisu alebo obranného mechanizmu. Tento prístup je popieraný najmä tými, ktorí homosexualitu považujú za normálny variant.

Okrem psychosociálnych faktorov sú tu ešte ďalšie spoločenské a kultúrne faktory. Sú to napr. kultúrne trendy, ktoré smerujú k potlačeniu všetkých rozdiel-

6. Na začiatku 90. rokov minulého storočia bola uverejnená štúdia o 110 identických a neidentických dvojčatách amerického psychológa J. M. Baileyho a psychiatra R. C. Pillarda. Bailey spolu s Pillardom robili výskum u mužov, ktorí boli buď jednovaječné alebo dvojvaječné dvojčiky, alebo adoptívni bratia. Zistili, že u 52% jednovaječných dvojčiek bola zaznamenaná homosexuálna orientácia a toto číslo klesalo pri dvojvaječných dvojčikách na 22% a pri adoptívnych bratoch bolo nižšie ako 10%. Iné výskumy u ženskej homosexuality viedli k podobným výsledkom. Výsledné čísla boli jednoznačne omnoho nižšie, ako sa predpokladalo jednoduchou genetickou hypotézou (jednovaječné dvojčiky tvoria výnimku z genetickej rôznosti ľudstva a predstavujú vždy jediný geneticky totožný pár a z toho dôvodu sa dá očakávať, že sa dedične podmienené znaky budú u nich vyskytovať súhlasne v 100%) alebo inými publikovanými záznamami. In: Porov. MADŽOVÁ, E.: *Vplyv sociálnych faktorov na formovanie homosexuálnej orientácie*. Pedagogická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava 1995, s. 50. Aj tento výskum bol však spochybňovaný, pretože skúmané jednovaječné dvojčiky vyrastali spolu v rovnakých rodinách. Keby sme chceli zistiť čistý vplyv génov, museli by sme skúmať dvojčiky, ktoré by boli vychovávané oddelene. Do akej miery tento výskum potvrdzuje pravdivosť vplyvu génov na vznik homosexuálnej orientácie, je otázne. Je však možné sa domnievať, že uvedené nálezy skôr poskytujú dôkazy k tomu, že „na vzniku homosexuality sa podieľa okrem genetiky aj vplyv prostredia.“ In: JEDLIČKA, P.: *Homosexualita*, In: *Áno – občasník pre kultúru života* 3 (2001) Lúč, Bratislava 2001, s. 15.

7. DANNECKER, M.: *Sexuálno – vedecké posudky k homosexualite*. In: Basedow, Jürgen et al.: *Právne postavenie spoločnosti rovnakého pohlavia*. Tübingen 2000, s. 339.

8. KIELY, B., SJ: *Předpoklady homosexuality: Věda a morální hodnocení*, in: *Sborník Homosexualita a křesťanská antropologie*, s. 73-77, 74-75.

ností medzi pohlaviami, zmenené vzťahy medzi mužmi a ženami vyplývajúca z emancipácie žien, atď. V 70. a 80. rokoch minulého storočia bola v niektorých extrémnych frakciách feminizmu homosexualita symbolom a vyjadrením ženského protestu, nadobudnutia autonómie, slobody a emancipácie.

Aj za tejto kultúrnej situácie je potrebné, aby Cirkev odvážne zaujala prorocký postoj a aby upozorňovala na riziká, ktoré sú spojené s prijatím takejto kultúry a neustále vysvetľovala svoj biblicko-antropologický postoj k ľudskému stvoreniu a k sexualite.

Jedným z dôležitých medzníkov v chápaní homosexuality bolo rozhodnutie Americkej psychiatrickej asociácie (APA) v roku 1973 vyradiť homosexualitu z diagnostického zoznamu chorôb.

Do roku 1973 bola psychiatria podľa Smitha (2004) pomerne jednotná v názore, že homosexualita je duševná porucha a považovali ju za stav, ktorý je ovplyvniteľný terapiou. Po jej odstránení spomedzi duševných porúch sa snahe o liečbu vyhýbali a naopak, zamerali sa na pomoc jednotlivcom pri vyrovnávaní sa s homosexuálnou orientáciou a rozvojom homosexuálnej identity.⁹ Ale už v roku 1977 bolo preukázané, že až 69 percent amerických psychiatrov sa aj naďalej domnieva, že homosexualita je patologickou adaptáciou a nie normálnou variantou.¹⁰ Snahou mnohých homosexuálnych zoskupení je zmena manželského a rodinného práva a formálne uznanie homosexuálnych zväzkov na úroveň heterosexuálnych manželstiev.¹¹ Na základe toho, že homosexualita už nie je chápaná ako choroba, majú právo na to, aby neboli vystavení diskriminácii pre svoju totožnosť a žiadajú, aby právne systémy jednotlivých krajín túto skutočnosť zväzili. Čiže homosexuálna aktivita prijatá osobou slobodne a vedome by mala mať to isté uznanie ako heterosexuálna aktivita.

Je možná zmena?

Homosexualita je komplexný fenomén. Ak vezme do úvahy komplexitu ľudskej sexuality ako takej, potom možno začneme viac brať do úvahy aj komplex-

9. Porov. FERKODIČ, D.: *Možnosti a efektívnosť terapie ego-dystónnej sexuálnej orientácie mužov*, Trnava 2007, 46.

10. Porov. LIEF, H. I.: *Sexual Survey 54: Current Thinking on Homosexuality*, In: *Medical Aspects of Human Sexuality 11* [1977] s. 110-111.

11. Od 1. mája 2009 si môžu osoby rovnakého pohlavia vôbec prvýkrát potvrdiť svoje partnerstvo ako plnoprávne manželstvo vo Švédsku. Doteraz bola možná len tzv. registrácia. Švédsko umožnilo homosexuálom registráciu partnerstva už v roku 1994 a od roku 2002 si môžu homosexuálne páry adoptovať deti. Symbolické hľadisko, aby mohol byť ceremoniál nazvaný svadbou a ich zväzok manželstvom, rozvíril vášnivú debatu. Zväzok môžu homosexuálne páry uzavrieť aj v Holandsku, Belgicku, Španielsku, Kanade a v amerických štátoch Massachusetts, Vermont, Connecticut a Iowa. Registrovať sa môžu nechať v severských krajinách, Nemecku, Českej republike, Británii, Švajčiarsku a na Novom Zélande. Zdroj: http://spravy.pravda.sk/homosexuali-vo-svedsku-mozu-od-maja-uzatvarat-manzelstva-pnd/-sk_svet.asp?c=A090429_120922_sk_svet_p09

nosť homosexuality, a to nielen, čo sa týka jej príčin, ale aj vzhľadom na jej rozvoj, terapiu a konzekvencie.

Názory na liečbu a terapiu homosexuality sa medzi psychiatrami veľmi rôznia. Najmä po vyňatí homosexuality z diagnostického zoznamu chorôb (APA, 1973) a následne po odstránení homosexuality ako medicínskej diagnózy z desiatej edície Medzinárodnej klasifikácie chorôb (1993) sa radikálne zmenil aj postoj k psychoterapii a liečbe. Psychoterapia vedie alebo má viesť k tomu, aby riešila tie problémy, v ktorých má homosexualita svoje korene. Na mnohých psychoterapeutov bol vyvíjaný nátlak, aby pacientov neliečili. V nedávnej minulosti sa začala kampaň, ktorá sa snaží vytvoriť oficiálny postoj, podľa ktorého terapia zmeny je neetická, aj keby ju pacienti dobrovoľne vyhľadávali.¹²

Jedným z priekopníkov názoru na zmenu sexuálnej orientácie je Dr. Robert Spitzer. Dr. Spitzer prispel v roku 1973 významnou mierou k vyradeniu homosexuality z diagnostického zoznamu chorôb, ale po realizovaní vlastnej odbornej štúdie v roku 2001 priznal, že sa mylil. Vo svojej štúdiu, prezentovanej v roku 2001 na každoročnom stretnutí Americkej psychiatrickej asociácie Dr. Spitzer predstavil svoju štúdiu a zistenia. Absolvoval interview s 200 jednotlivcami (143 mužov a 57 žien), ktorí boli ochotní opísať ich sexuálnu a emocionálnu minulosť, zahŕňajúc aj zmenu od homosexuálnej orientácie k heterosexuálnej. Väčšina opýtaných priznala, že pre nich bola veľmi dôležitá náboženská viera. Väčšina z nich hľadala zmenu preto, že homosexuálny spôsob života bol už pre nich citovo nedostatočný. Mnohých trápila promiskuita, neusporiadané vzťahy, konflikt s náboženskými hodnotami, túžba po heterosexuálnom manželstve, alebo jeho udržaní. Jeho zistenia hovoria, že uspokojivé heterosexuálne fungovania dosiahlo 67 percent mužov, ktorý pred terapiou nikdy alebo zriedka cítili akúkoľvek príťažlivosť k opačnému pohlaviu. Úplnú zmenu sexuálnej príťažlivosti dosiahlo 11 percent mužov a 37 percent žien. Ďalej uvádza skúsenosť, že aj keď niektorí ľudia nedokázali zmeniť svoju sexuálnu orientáciu a len utlmili svoje správanie sebaovládaním, uvádzali zlepšenie psychického zdravia. Výsledky tejto štúdie sa stali podnetom na prehodnotenie dôležitosti psychoterapie pre mnohých psychiatrov a tiež k tomu, aby Americká psychiatrická asociácia (APA) prehodnotila svoju oficiálnu politiku, ktorá smeruje k zákazu reparatívnej terapie.¹³ Na margo svojej štúdie povedal, že tým nechce naznačiť, že každý jednotlivec s homosexuálnou orientáciou by mal podstúpiť terapiu, ale že každý, kto chce, by mal mať „právo, aby objavil svoj heterosexuálny potenciál.“, respektíve, aby mal vôbec príležitosť takúto terapiu absolvovať.¹⁴

12. Porov. VAITOSKA, G.: *Homosexualita z pohľadu dynamického psychoterapie*, In: LOGOS 1-2/2006, s. 17.

13. Porov. Zdroj: <http://www.narth.com/docs/spitzer2.html>

14. SPITZER, R.L.: *Prominent Psychiatrist Announces New Study Results: „Some Gays Can Change“*. Zdroj: NARTH <http://www.narth.com/docs/spitzer2.html>, 24. 3. 2008.

Počas minulých rokov sú aj ďalšie štúdie, ktoré skúmali výsledky psychoterapie a prišli k významnému podielu úspešnosti. Napr. holandský psychoterapeut van den Aardweg, Irwing Bieber alebo Joseph Nicolosi, ktorý je prezidentom NARTH-u (Národná asociácia pre výskum a liečbu homosexuality v USA) a riaditeľom kliniky sv. Tomáša Akvinského v Kalifornii na liečbu homosexuality. Nicolosi dosiahol najlepšie výsledky u tých pacientov, ktorí mali vysokú motiváciu a nemali za sebou dlhý homosexuálny život. Mnohí z tých, ktorí sú proti terapii alebo liečbe homosexuality namietajú, že terapia prináša so sebou aj negatíva, ako rozdvojenie osobnosti, depresie, atď. Nicolosi však hovorí, že „výsledky psychoterapie homosexuality nie sú odlišné od iných psychoterapií (napr. pri iných formách fóbií, depresií alebo sexuálnych anomálií) ani kvalitatívne ani kvantitatívne.“¹⁵

Morálne hodnotenie homosexuality

1. Homosexuálne cítiaci ľudia si zasluhujú rovnaký rešpekt a úctu ako všetci ostatní ľudia. V morálnom hodnotení homosexuality vždy rozlišujeme medzi homosexuálnou orientáciou alebo cítením a homosexuálnymi úkonmi.¹⁶ Profesor morálnej teológie Melina z Inštitútu Jána Pavla II. pre štúdium manželstva a rodiny na Lateránskej univerzite zdôrazňuje, že „psychologický výskum v oblasti homosexuality hovorí o spätosti správania v sexuálno-genitálnej sfére so psychologickou a sexuálnou identitou. To je mimoriadne dôležité pre chápanie celého tohto fenoménu a pre zhodnotenie stupňa slobody, a teda morálnej zodpovednosti jednotlivca. [...] Preto je dôležité pri morálnom hodnotení vyvodit' z týchto psychologických štúdií rozlišovanie medzi homosexuálnym stavom či náklonnosťou a homosexuálnymi skutkami.“¹⁷ Sexuálna orientácia, nakoľko nie je výsledkom slobodného rozhodnutia, nemôže byť definovaná ako hriech, za ktorý by osoba niesla zodpovednosť. Aj napriek tomu, že je jednoznačne negované, žeby tento stav mohol byť nazvaný hriechom, list *Homosexualitatis problema* ho v článku č. 3 a aj KKC (2357) popisuje ako „vnútorne nezriadený“. Táto definícia vyvolala spor a Cirkev bola obvinená z diskriminácie. Tu je dôležité objasniť, že cirkev tento mravný výrok nesmeruje proti jednotlivcom s homosexuálnou orientáciou, ale ide jej o uznanie, že homosexuálna orientácia, nakoľko predstavuje viac či menej silný sklon z morálneho hľadiska k vnútorne zlému správaniu, nemôže byť jednoducho definovaná ako neutrálna alebo dobrá. Pretože by u niektorých ľudí mohlo prísť k mylnému chá-

paniu, že u homosexuálov, u ktorých je ich orientácia nezmeniteľná, by sexuálne úkony vo vzťahoch diktovaných láskou mohli byť aj morálne prijateľné.

2. Homosexualita nemôže byť považovaná za normálny variant stvorenia ako heterosexualita. Homosexuálnemu úkonu chýba komplementárnosť, ktorá charakterizuje heterosexualné manželstvo.¹⁸ Takisto chýba otvorenosť plodivému významu ľudskej sexuality a homosexuálne úkony nemôžu znamenať skutočné sebadarovanie sa.¹⁹ Sebadarovanie a prijatie druhého je skutočné, ak sa zakladá na odlišnosti a celistvosti úkonu, ktorý ho vyjadruje. Darovanie tela je skutočným znamením sebadarovania sa na úrovni osôb. V homosexuálnom úkone k tejto naozajstnej vzájomnosti nemôže prísť.

3. Tradičné morálne hodnotenie homosexuálnych úkonov, znovu potvrdené KKC (2357-2359) je nezávislé od rôznych psychologických teórií homosexuality. KKC uznáva, že „jej psychický vznik ostáva z veľkej časti nevysvetlený.“²⁰ Katolícke hodnotenie homosexuality sa však zakladá na Svätom písme a tradícii Cirkvi.²¹

4. Aj keď si teda človek tento stav väčšinou slobodne nezvolil, ostáva mu slobodné rozhodnutie podľahnúť tomuto sklonu alebo nie. Ján Pavol II. v encyklike *Veritatis splendor* pripomína, že „zachovávanie Božieho zákona môže byť za istých okolností namáhavé, ba veľmi ťažké: nikdy však nie je nemožné.“²²

5. Spory v psychológii a psychiatrii ohľadom normálnosti nielen homosexuálnej orientácie, ale aj homosexuálnych úkonov nevyplývajú v žiadnom prípade z nových vedeckých objavov, ale skôr zo zmeny spoločenského vnímania hodnôt, ktoré sa premieta do vedeckého sveta. Táto zmena smeruje k favorizovaniu významu sexuálneho uspokojovania, takže život v čistote sa pre mnohých stáva takmer nemysliteľným a zároveň sa vyvyšuje osobná sloboda, chápaná v silno subjektívnom význame.

Pastoračná starostlivosť o homosexuálne orientované osoby

Pri otázke pastoračnej starostlivosti cirkvi o homosexuálne orientovaných ľudí je potrebné vziať do úva-

15. Porov. NICOLOSI, J.: *Reparative Therapy of Male Homosexuals*, Northvale, New Jersey 1991, s. 27.

16. Toto rozlíšenie nachádzame v dokumente Kongregácie pre náuku viery *Persona humana* z 29. decembra 1975 (bod 8) a v liste *Homosexualitatis problema* z 1. októbra 1986 (bod 3).

17. MELINA, L.: *Moral Criteria for Evaluating Homosexuality*, In: *Christian Anthropology and Homosexuality*, L'Observatore Romano Reprints, Vatican City, 1997, s. 105-112, 109-110.

18. Porov. KKC 2331-2336, 2357

19. Porov. KKC 2337

20. KKC 2357

21. Vo Svätom písme sú homosexuálne vzťahy „zavrhnuté ako zvrátené zmýšľanie (porov. Rim 1, 24-27; 1 Kor 6, 9; 1 Tim 1, 10). Tento súd Sv. písma však neumožňuje vyvodzovať záver, že všetci, ktorí trpia touto anomáliou, sú za to osobne zodpovední, ale potvrdzuje, že homosexuálne úkony sú vnútorne nezriadené“ 5. Rovnaký morálny úsudok sa nachádza aj u mnohých cirkevných spisovateľov prvých storočí a bol jednomyselne prijatý katolíckou tradíciou. Porov. napríklad sv. Polykarp: List Filipanom, V, 3; sv. Justín: Prvá apológia, 27,1 - 3; Atenagoras: Výzva pre kresťanov, 34. In: Kongregácia pre náuku viery: *Úvahy o návrhoch na právne uznanie zväzkov medzi homosexuálnymi osobami*, 3. VI. 2003, Zdroj: <http://www.kbs.sk/?cid=1116971316>

22. JÁN PAVOL II.: *Veritatis splendor*, Bod 102, Zdroj: <http://www.kbs.sk/?cid=1117281664>

hy, že medzi homosexuálne orientovanými osobami existujú viaceré skupiny, ktoré s týmto problémom zápasia.

Jednu skupinu tvoria tí, ktorí vnímajú a cítia homosexuálne, no vo svojej homosexualite sa cítia nespokojní, tieto pocity neakceptujú a nesúhlasia s nimi. Je to skupina homosexuálne orientovaných ľudí s egodystónnou homosexuálnou orientáciou v homosexuálnej populácii. Sú to ľudia, ktorí hľadajú spravidla pomoc od Cirkvi a želajú si, aby Cirkev pochopila ich problém a pomohla im ho prekonať. Mnohokrát však cítia, že musia s týmto problémom bojovať sami. Príčin je viacero. Homosexualita je tabuizovaná téma, mnohí kňazi im nevedia v tejto oblasti poradiť, alebo pre niektorých kňazov nebolo dôležité mať v tejto oblasti prehľad a poskytnúť im pomoc. Tiež nestretli vo svojom okolí medzi veriacimi ľuďmi nikoho, kto by ich vedel s ich problémom nejako usmerniť.

Ďalšiu skupinu tvoria ľudia, ktorí už dlho s týmto problémom bojovali a vzdali sa hľadania pomoci, lebo už dlhšie nemôžu žiť rozdvojene (neprijať sa ako iná osobnosť) a akceptujú stav ich homosexuálnej orientácie, ktorý prerastie aj do homosexuálnych úkonov. Mnohí z nich hľadajú spôsob, ako spojiť ich konanie s vierou a hľadajú ospravedlnenie pre seba a svoje konanie aj pomocou Svätého písma a v tradícii cirkvi. Zastávajú názor, že homosexuál má právo, podobne ako heterosexuál, na život s jedným sexuálnym partnerom v zväzku podobnom alebo takom istom ako je manželstvo, čo je v úplnom rozpore s učením Katolíckej cirkvi. Život v čistote nepovažujú za prijateľný, nakoľko to nie je ich slobodné rozhodnutie a vnímajú ho ako nanútený celibát.

Skupinu, ktorú tvoria homosexuálne orientovaní muži a ženy, ktorí prijali svoju sexuálnu orientáciu za normálny variant a verejne prijali homosexuálny životný štýl, sa usilujú o to, aby tento štýl bol prijatý spoločnosťou ako plne legítimný. Postupným tlakom na politikov sa usilujú o to, aby homosexuálne spolužitie malo rovnaké legislatívne ukotvenie ako heterosexuálne manželstvá a mnohí si želajú, aby si ako homosexuálne páry mohli adoptovať aj deti.

Návrhy riešenia problematiky

1. Najdôležitejšie je, aby homosexuálne cítiaci ľudia zažili v Cirkvi prijatie a pochopenie, rešpekt a úctu napriek svojej odlišnosti.

2. Cirkev má veľmi zodpovednú úlohu pri rozširovaní všetkých dostupných psychologických poznatkov a praktických pastoračných možnostiach adresovaným týmto ľuďom a preto je dôležité, aby ľudia s homosexuálnou orientáciou boli o možnostiach dostupnej pomoci nielen informovaní, ale bola im aj ponúknutá.²³

23. Na Slovensku sa momentálne venujú pomoci homosexuálne orientovaným ľuďom dve svojpomocné skupiny. V Bratislave je to Občianske združenie „Rieky“ a na východe „Linka Valentín“, pôsobiaca pri Gréckokatolíckej cirkvi v Košiciach - Starom meste. Linka Valentín vznikla vo februári 1999 v Košiciach ako pastoračná iniciatíva

3. Pastoračnou úlohou cirkvi je ponúknuť homosexuálne orientovaným ľuďom zvláštnu pastoračnú starostlivosť, ktorú potrebujú, v duchu, že len „to, čo je pravdivé, môže byť v konečnom dôsledku pastoračné.“²⁴ Dôležitá je formácia budúcich kňazov a laikov v rámci štúdia teológie, aby boli pripravení homosexuálne cítiacim ľuďom pomôcť alebo ich aspoň nasmerovať k pomoci. Táto téma by mala byť zaradená aj do učebných osnov v rámci pastorálnej teológie. Bolo by vhodné aspoň na úrovni diecéz, mať centrum alebo poradňu, kde by bolo možné týchto ľudí poslať. K tomu je však nutné vyškoliť kňazov aj laikov, ktorí sa budú pastoračnému doprevádzaniu homosexuálne cítiacich ľudí venovať.

4. Svoju úlohu môžu zohrávať aj farské spoločenstvá, nové hnutia a komunity v Cirkvi, ktoré môžu pomôcť prekonať homosexuálne cítiacim jednotlivcom pocit samoty a vylúčenia. Homosexuálne cítiaci človek potrebuje prežiť uvedomenie si vlastnej hodnoty a Božej lásky. Práve tu sa môže prejavovať hodnota skutočného priateľstva a kresťanského spoločenstva, pretože byť milovaný je potrebou každého jedného človeka. Práve ľudia s homosexuálnym cítením potrebujú zažiť, že aj oni sú milovaní a prijímaní a nie sú odmietnutí, či odsúvaní zo spoločenstva Cirkvi. Spoločenstvo im môže poskytnúť aj modlitebné zázemie.

5. Je veľmi dôležité, aby aj veriaci mali dostatok pravdivých informácií o homosexualite, nakoľko mnohí veriaci majú utvorený skreslený obraz o tejto problematike skrze médiá a propagandu rôznych homosexuálnych zoskupení. Tieto informácie by mali byť dostupné napr. formou letákov vo farnostiach, v mládežníckych a rodinných centrách, atď. Tiež by táto téma mala mať priestor v katolíckych periodikách.

6. Pomoc by bola vítaná aj pre rodinných príslušníkov homosexuálne cítiacej osoby, ktorých sa tento problém tiež hlboko dotýka.²⁵

7. Podporovať semináre, ktoré rozšíria aj poznatky kňazov a laikov o rozličných možnostiach terapie a doprevádzania počas terapie. Je potrebné povedať, že na Slovensku doposiaľ neexistuje žiadne centrum, ktoré by sa venovalo odbornej psychoterapii homosexuálne orientovaných ľudí, aby o ňu mohli prejavovať záujem.

Gréckokatolíckej cirkvi. Venuje sa službe duchovnej pomoci tým kresťanom, ktorí majú homosexuálne cítenie a prežívajú problém identity s vlastným pohlavím. Táto pastoračná činnosť je zameraná na podanie pomocnej ruky a spočíva v individuálnych stretnutiach, listoch a rozhovoroch s tými, ktorí prežívajú homosexualitu a túžia po živote v súlade s Božím slovom. Spolu s OZ Rieky každý rok organizujú duchovnú obnovu pre homosexuálne cítiacich ľudí. Od roku 2005 sa stretávajú dva krát do roka, vždy na jar a na jeseň, a to striedavo na západnom, strednom aj východnom Slovensku. In: porov. Logos 1-2/2006, s. 84. Takisto organizovali prednášky na stredných školách a v roku 2007 konferenciu na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave.

24. *Homosexualitatis problema*, bod 15.

25. Porov. *Homosexualitas problema*, bod 17.

8. Poznanie a rozvíjanie postupov liečby homosexuality je vecou odborníkov. Pastoračné sprevádzanie homosexuálne orientovaných osôb si však vyžaduje aj zo strany kňazov, prípadne osôb zodpovedných za duchovnú formáciu, aktuálne, fundované poznatky a patričný výcvik. Prof. Mária Valdesová, klinická psychologička, ktorá rozvíja terapeutický program na báze integrácie psychológie a kresťanskej spirituality, sa snaží o zblíženie práce duchovných poradcov a odborných psychoterapeutov. Pritom využíva rovnako poznatky z katolíckej filozofie, pastoračnej teológie ako aj hodnotné psychoterapeutické prístupy a metódy.²⁶

9. V úsilí o pomoc pri riešení problémov homosexuálne orientovaných osôb, ako aj pri predchádzaní vzniku a šírenia homosexuality, má Cirkev v pastoračnej starostlivosti spolupracovať s tými inštitúciami a odborníkmi, v ktorých činnosti a postojoch sa jednoznačne rešpektuje dôstojnosť ľudskej osoby a požiadavky prirodzeného mravného zákona.²⁷

Záver

Homosexualita je komplexný fenomén. Ľudia, ktorí sú homosexuálne orientovaní, si svoju orientáciu nevybrali. Mnohí z nich trpia a spoliehajú sa na podporu a pomoc Cirkvi a spoločnosti, aby im pomohli s ich homosexuálnou náklonnosťou žiť alebo ju prekonať. Tejto skupine by sme mali ako Cirkev viesť ponúknuť praktickú pomoc, ktorá by im mala pomôcť s homosexuálnymi sklonmi žiť skutočne morálne čistý život a aby tejto problematike bola venovaná oveľa väčšia odborná pozornosť, ako tomu bolo doteraz.

Bibliografia:

FERKODIČ, D.: *Možnosti a efektívnosť terapie ego-dystónnej sexuálnej orientácie mužov*, Diplomová práca, Trnava 2007. Sborník: *Homosexualita a kresťanská antropologie*, Pastorační středisko Praha 1998. DANNECKER, M.: *Sexuálno – vedecké posudky k homosexualite*. In: Basedow, Jürgen et al.: *Právne postavenie spoločnosti rovnakého pohlavia*, Tübingen 2000. *Christian Antropology and Homosexuality*, L'Observatore Romano Reprints, Vatican City, 1997. JÁN PAVOL II.: *Veritatis splendor*, Zdroj: <http://www.kbs.sk/?cid=1117281664>. *Katechizmus Katolíckej cirkvi*, SSV, Trnava 1998. Komisia pre otázky bioetiky: *Vyhlásenie k problému homosexuality*, Bratislava, 29. mája 1999, Zdroj: <http://www.kbs.sk/?cid=1117107346>. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: *Dokument Persona humana*, 1: AAS 68 (1976). KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: *List biskupom o pastoračnú homosexuálnych osôb Homosexualitatis problema*, 15: AAS 79 (1987). KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: *Úvahy o návrhoch na právne uznanie zväzkov medzi homosexuálnymi osobami*, 3. júna 2003, Zdroj: <http://www.kbs.sk/?cid=1116971316>. LIEF, H. I.: *Sexual Survey 54: Current Thinking on Homosexuality*, In: *Medical Aspects of Human Sexuality 11* [1977]. LOGOS 1-2/2006, Revue gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. NICOLOSI, J.: *Reparative*

Therapy of Male Homosexuals, Northvale, New Jersey 1991. SPITZER, R.L.: *Prominent Psychiatrist Announces New Study Results: „Some Gays Can Change“*. NARTH <http://www.narth.com/docs/spitzer2.html>, 24. 3. 2008. ŠČEPKOVÁ, M.: *Homosexualita, cesta sebatranscendencie?*, Vydavateľstvo Oto Németh, Bratislava 2002. <http://www.narth.com/docs/spitzer2.html>. http://spravy.pravda.sk/homosexualivo-svedsku-mozu-od-maja-uzatvarat-manzelstva-pnd-sk_svet.asp?c=A090429_120922_sk_svet_p09. <http://rodina.pastorbonus.sk/odbornik-homosexualita/>. www.kbs.sk.

Monika Nikolová (1974) sa venuje pastorálnej a ekumenickej teológii. V súčasnosti je na materskej dovolenke. Základnú teológiu vyštudovala v Bratislave na Cyrilometodskej bohosloveckej fakulte Univerzity Komenského. Doktorát z teológie získala na Teologickej fakulte Viedenskej univerzity. Je členkou Rady pre napaňovanie kresťanov Bratislavskej arcidiecézy, teologickej poradkyňou ENC (Európska sieť komunit) a členkou Sieť východoeurópskych pastorálnych teológov. Je spoluzakladateľkou občianskeho združenia Pastor bonus. Adresa: nikolova@chello.sk.

26. Porov. ŠČEPKOVÁ, M.: *Homosexualita, cesta sebatranscendencie?*, Bratislava 2002, 35.

27. Komisia pre otázky bioetiky: *Vyhlásenie k problému homosexuality*, Bratislava, 29. mája 1999, Zdroj: <http://www.kbs.sk/?cid=1117107346>.

SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ – TEOLÓG, FILOZOF A UČITEĽ CIRKVI

F. Dlužoš: St. Thomas Aquinas – theologian, philosopher and teacher of the Church

The importance of St. Thomas learning for today's world lies in its ability to lead a dialogue with the world, even with enemies or pagans. This work was not yet overcome by any other Christian writer and maintains much of its attraction and force also in contemporary, secular, post-Christian time. The paper presents a life of St. Thomas, his philosophy and theology and their contribution to the current period.

Životopis

Tomáš Akvinský sa narodil pravdepodobne v roku 1225¹ v Kalábrii v Taliansku na zámku Rocca Secca d'Aquino pri Monte Cassine. Jeho otcom bol gróf Landulf Akvinský a matka sa volala Teodora.² Bol tichej, ale veselej povahy. Ako päťročného ho otec zveril rehoľníkom do benediktínskeho opátstva na výchovu a vzdelávanie. Tomáš bol veľmi nadaný, preto ho už ako desaťročného chcel predstavený kláštora poslať študovať na vysokú školu do Neapola. No rodičia nesúhlasili a vzali syna z kláštora naspäť domov.³

Tomáš sa naďalej usilovne učil, modlil, pomáhal chudobným. Stávalo sa, že vyprázdnil pre nich aj celú komoru.⁴ Ako štrnásťročný odišiel na univerzitu do Neapola. Aj tu bol veľmi horlivý. Zoznámil sa s rehoľou dominikánov a rozhodol sa, že do nej vstúpi. Rodičia mu v tom bránili. Chceli, aby sa stal radšej benediktínom a aby žil v blízkosti rodného zámku. V budúcnosti by sa snád, podľa ich predstáv, stal aj opátom.⁵ Tomáš však chcel zostať v žobravej reholi. Najbližší príbuzní ho všemožnými spôsobmi odhovárali, dokonca ho aj trestali. Jeho bratia najali nemravné dievča, aby ho zvedlo. Tomáš však odolal. S horiacim polenom z ohniska ju vyhnal preč. Dva roky bol v domácom väzení.⁶ O Tomášovom trápení sa dozvedel pápež Inocent IV. a cisár Fridrich II. Prehovorili rodičov, aby pustili Tomáša, ale tajne, aby sa bratia o tom nedozvedeli. O rok Tomáš zložil slávnostné rehoľné sľuby.⁷

Predstavení rehole ho potom poslali k sv. Albertovi Veľkému, ktorý vtedy pôsobil v Kolíne.⁸ Tomáš aj tam

vynikal vo vzdelaní a bystrosti. Bol urastený, vysoký a silný muž. Keďže bol mimoriadne mlčanlivý, vyslúžil si prezývku „nemý vôl zo Sicílie“.⁹ Raz ho však učiteľ vyzval, aby vysvetlil zložitú pasáž zo Svätého písma. Tomáš vyložil učivo tak múdro, že sa všetci čudovali. Svätý Albert zvolal: „Vy nazývate Tomáša nemým volom, ale príde čas, keď sa on ozve takým mohutným hlasom, že ho počuje celý svet!“ Tak sa aj stalo a Tomáš patrí podnes k najslávnejším teológom všetkých čias.¹⁰

Tomáš prednášal na univerzitách v Paríži, Neapole, Ríme; vyhľadávali ho mnohí študenti, ale aj teológovia. Vychádzal z Aristotelovej filozofie, ale prehodnocoval ju kriticky. Bol veľmi precízny a presný v definovaní pojmov. Jeho zásluhou Cirkev získala exaktne pomenovania mnohých vecí.¹¹ Napísal mnoho spisov. Tomášova schopnosť hlbokkej nábožnej meditácie sa spájala s mimoriadnou sústredenosťou, vďaka ktorej dokázal diktovať naraz štyrom pisárom.¹² Roku 1266 začal pracovať na svojom najvýznamnejšom diele *Summa Theologica*. Závěry z tohto diela sa stali odporúčaním pre celé generácie teológov.¹³ Okrem toho bol výborným kazateľom, zložil aj nádherné hymny ku cti Sviatosti Oltárnej, ktoré sú preložené aj do slovenčiny (Ctime túto Sviatosť slávnú, Chváľ, Sione, Spasiteľa, Klaniam sa ti vrúcne).¹⁴ Popritom všetkom zostal veľmi pokorným a skromným človekom. Nikdy neprijal žiadne honosné pocty a vyznamenania, na ktoré ho navrhovali jeho predstavení.¹⁵

V roku 1273 si pápež zaumienil zvolať všeobecný koncil. Za miesto konania snemu určil mesto Lyon,

1. Niektorí historici uvádzajú rok jeho narodenia 1226.

2. MEČIAR, K.: *Životy víťazov I. diel*. Bratislava : Lúč, 1997, s. 138.

3. ONDRUŠ, R.: *Blízki Bohu i ľuďom*. Trnava : SSV, 1991, s. 58.

4. ONDRUŠ, R.: *Dosiahli cieľ*. Rím : SÚSCM, 1984, s. 87.

5. FROS, H. – SOWA, F.: *Księga imion i świętych, tom 5 R-U*. Kraków : Wydawnictwo WAM, Księza Jezuici, 2005, s. 518.

6. HALLAMOVÁ, E.: *Světi – Kdo jsou a jak vám pomáhají*. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 1996, s. 57.

7. ONDRUŠ, R.: *Blízki Bohu i ľuďom*. Trnava : SSV, 1991, s. 58 – 59.

8. FARMER, H.D.: *Oxfordský lexikón svätcov*. Bratislava : Kalligram, 1996, s. 486.

9. FROS, H. – SOWA, F.: *Księga imion i świętych, tom 5 R-U*. Kraków : Wydawnictwo WAM, Księza Jezuici, 2005, s. 519.

10. WIERSZYŁOWSKY, K.: *Ojcowie kościoła*. Warszawa : Wydawnictwo cyklady, 1998, s. 307.

11. LIPOVSKÁ, M.: *Celý rok so svätými*. Nitra : Spoločnosť Božieho slova, 1992, s. 83.

12. DLUGOŠ, F.: *Koncily Katolíckej cirkvi*, Vydavateľstvo Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula-Spišské Podhradie, 2005, s. 180.

13. FARMER, H.D.: *Oxfordský lexikón svätcov*. Bratislava : Kalligram, 1996, s. 486.

14. LIPOVSKÁ, M.: *Celý rok so svätými*. Nitra : Spoločnosť Božieho slova, 1992, s. 83 – 84.

15. HALLAMOVÁ, E.: *Světi – Kdo jsou a jak vám pomáhají*. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 1996, s. 57.

aby unikol nežiaducim tlakom kráľa Karola. Gregor X. panovníka žiadal, aby odstúpil od svojho zámeru dobyť Carihrad a zaručil bezproblémovú cestu gréckym delegátom. Karol na tieto požiadavky neochotne pristúpil.¹⁶ Gregor X. pozval do Lyonu až jedenásť kráľov (anglického, francúzskeho, škótskeho, nórskeho, švédskeho, maďarského, českého, kastílskeho, aragónskeho, navarského a arménskeho). Prišiel iba Jakub Aragónsky.¹⁷ Okrem nich bolo pozvaných sto biskupov, hlavných predstaviteľov hierarchie Východnej cirkvi, opátov a teológov.¹⁸

Na koncil bol pozvaný aj Tomáš Akvinský, ktorý pripravil na požiadanie pápeža traktát o bludoch Gréckej cirkvi.¹⁹ Tomáš bol už vtedy vážne chorý, slabý, no napriek tomu prijal pápežské pozvanie a vydal sa na cestu do dejiska všeobecného snemu Cirkvi. Ale cestou sa jeho zdravotný stav zhoršil natoľko, že musel zostať v kláštore cistercitov vo Fossanove pri Terracine, kde aj 7. marca 1274 zomrel vo veku 39 rokov v hostovskej izbe cisterciánov.²⁰ Vzniklo podozrenie, že ho dal otráviť kráľ Karol, no táto domnienka sa nepotvrdila.²¹ Počas trvania koncilu zomrel aj ďalší veľký stredoveký teológ sv. Bonaventúra.²²

Tomáša pochovali v Dóme St. Etienne v Toulouse. Jeho telesné pozostatky preniesli roku 1368 do Saint-Serninu v Toulouse a odtiaľ v roku 1974 do tamjšieho jakobínskeho kostola.²³

Za svätého ho vyhlásil pápež Ján XXII. v roku 1323.²⁴ Pápež Pius V. roku 1567 vyhlásil Tomáša za učiteľa Cirkvi²⁵ a pápež Lev XIII. ho roku 1880 vyhlásil za patróna všetkých katolíckych škôl. V Cirkvi sa sv. Tomášovi priznáva titul „doctor angelicus“ (anjelský učiteľ).²⁶ Spomienka na sv. Tomáša Akvinského sa podľa starého liturgického kalendára slávi 7. marca, vo výročitý deň jeho smrti. Podľa nového kalendára sa však slávi 28. januára, čo je deň uloženia telesných pozostatkov sv. Tomáša v Toulouse. Príčinou tejto

zmeny bola zásada Katolíckej cirkvi, aby sa spomienky na svätých neslávili v období veľkého pôstu.²⁷

Filozofia sv. Tomáša

Sv. Tomáš Akvinský vysvetľoval vedomie ako: „Akt z vnútra subjektu, ktorým človek uchopuje objekty vo vonkajšom svete, spracováva ich a potom znova vracia k sebe, teda uvedomuje si ich.“ Duša je nesmrtná preto, lebo má svoje vlastné bytie, ktoré nedostáva z tela, ani z jednoty s telom.²⁸ Sloboda je podľa Tomáša Akvinského možnosť vôle vybrať si medzi čiastočnými dobrami. Keď však človek stretne plnosť pravdy a dobra, ako sa to stalo napríklad apoštolom Petrovi, Jánovi a Jakobovi na vrchu Tábor, vtedy sa už sloboda nemusí rozhodovať a vyberať si, zostáva jej iba dobro. My, ľudia sme najľahostejší vtedy, keď sa naša vôľa prirodzene rozhodla milovať Boha.²⁹

Vášne (latinsky *passio*, grécky *patos*) vnímal Tomáš Akvinský vo svojej *Summe teologickej* (I. – II., q. 22) ako ľudské mohutnosti, aj preto sa pýta: Kde sídlia vášne? Aké sú medzi nimi rozdiely a vzťahy? Čo je v nich dobré a čo zlé? Podľa neho sa vášň nachádza iba v bytiach zložených z matérie a formy. V duši (dokiaľ je spojená s telom), aj napriek tomu, že nie je materiálnej povahy, je potenciálna možnosť vášní. Vášň je v chuti zmyslovej aj rozumovej (vo vyššej časti duše existuje iba rozumná chuť a vôľa, v nižšej časti duše sú naopak dve chute: *chlipnosť* a *prchkosť*).³⁰ Tomáš sa priklonil k Aristotelovej *Etike Nikomachovej* (porov. 2 *Ethic.*, c. 5, n. 2), ktorý rozlišoval jedenásť vášní: chlipnosť, hnev, strach, závisť, nenávisť, odvaha, túžba, horlivosť, radosť, láska, milosrdenstvo. Všetky sa môžu páčiť, ale aj spôsobiť bolesť. Oproti Aristotelovi ich Tomáš usporiadal. *Chlipnosť* je spätá s fantáziou a predstavami a vytvára tri protikladné dvojice: láska – nenávisť, túžba – únik, radosť – smútok. *Prchkosť* súvisí s hodnotením: nádej – beznádej, odvaha – strach a hnev. Táto tomášovska klasifikácia je originálna a prekvapuje nás svojou jednoduchosťou a jasnosťou kritérií.³¹

Tomáš Akvinský, vychádzajúc z Aristotelovej metafyziky, v ktorej bol ľudský skutok považovaný za základnú kategóriu, popisuje skutok ako akt, ktorý zdokonaľuje, kompletizuje, realizuje a definuje bytie. Ľudia prostredníctvom svojich skutkov svedčia o vlastnej slobode, o slobodnej vôli (*libero arbitrio*) a o zvrchovanej nadvláde nad sebou. Ako vieme, úlohou morálky a etiky je učiť ľudí byť pánmi seba samých, teda svojich skutkov, ovládať vášne a pohnútky a ko-

16. JEDIN, H.: *Kleine Konziliengeschichte 8. Auflage*. Freiburg im Breisgau 1978, s. 41.

17. DYL, J.: *Sobory powszechnie w drugim tysiącleciu chrześcijaństwa*. Tarnów : Biblos, 1997, s. 59.

18. KUMOR, B.: *Cirkevné dejiny – zlaté obdobie kresťanského stredoveku*. Levoča : Polypress 2001, s. 193.

19. FARMER, H.D.: *Oxfordský lexikón svätcov*. Bratislava : Kalligram, 1996, s. 486.

20. GELMI, J.: *Papežové od svätého Petra po Jána Pavla II.* Praha : Mladá fronta 1994, s. 125.

21. DYL, J.: *Sobory powszechnie w drugim tysiącleciu chrześcijaństwa*. Tarnów : Biblos, 1997, s. 59.

22. DLUGOŠ, F.: *Koncily Katolíckej cirkvi*, Vydavateľstvo Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtáššáka, Spišská Kapitula-Spišské Podhradie, 2005, s. 181.

23. RUSINA, I. – ZERVAN, M.: *Životy svätých. Ikonoграфия*. Bratislava : Pallas, 1994, s. 25.

24. FROS, H. – SOWA, F.: *Księga imion i świętych, tom 5 R-U*. Kraków : Wydawnictwo WAM, Księża Jezuitów, 2005, s. 520.

25. ONDRUŠ, R.: *Blízki Bohu i ľuďom*. Trnava : SSV, 1991, s. 144.

26. ONDRUŠ, R.: *Dosiahli cieľ*. Rím : SÚSCM, 1984, s. 93.

27. MEČIAR, K.: *Životy víťazov I. diel*. Bratislava : Lúč, 1997, s. 144.

28. GOGOLA, J.W.: *Teológia spoločenstva s Bohom*. Košice : Seminár sv. Karola Boromejského, 2004, s. 299.

29. FROS, H. – SOWA, F.: *Księga imion i świętych, tom 5 R-U*. Kraków : Wydawnictwo WAM, Księża Jezuitów, 2005, s. 519.

30. LIPOVSKÁ, M.: *Celý rok so svätými*. Nitra : Spoločnosť Božieho slova, 1992, s. 83.

31. GOGOLA, J.W.: *Teológia spoločenstva s Bohom*. Košice : Seminár sv. Karola Boromejského, 2004, s. 300.

ordinovať ich k dobru, ktoré je šťastím.³² Podstatou morálnosti je podľa Tomáša *ordo rationis*, ktoré je rozumným usporiadaním štruktúr, v ktorých človek žije a koná. Tu niekde je aj zdôvodnenie prečo je rozumová inštrukcia a výchova u ľudí najdlhšia. Človek potrebuje dostatočné teoretické vedomosti, praktické zručnosti, aj istý odstup od vecí, ktorý mu do istej miery uľahčí rozhodnutie. Tomášova etika je autonómna, ale jednoznačne rešpektujúca Boha a jeho poriadok.³³

Tomášova teológia

Sv. Tomáš charakterizuje svoje ponímanie teológie ako posvätnú náuku. V porovnaní so sv. Bonaventúrom používal termín *sacra Doctrina* častejšie a posvätnú náuku precízne odlišoval od Božieho slova. Nezabúdaj ani na rozdielnosť medzi teológiou a filozofiou. Učil, že teológia má človeku ozrejmovávať Božie zjavenie. V teológii ide o skúmanie Božieho tajomstva.³⁴ Anjelský učiteľ vedel o úsilí niektorých teológov, ktorí chceli celú vedu zamerať kristocentricky. Sám však presadzoval teocentrizmus, podľa ktorého je predmetom teológie Boh a všetko sa musí skúmať s absolútnou podriadenosťou tomuto najvyššiemu centru.³⁵ Sv. Tomáš zdôrazňoval špekulatívny charakter teológie a nazval ju učením, ktoré dokazuje – *doctrina argumentativa*. Možnosti príbuznej vedy, filozofie, pri teologickom bádání hodnotil a prijímal pozitívne. Snažil sa vytvoriť teológiu, ktorá by zodpovedala dobe, v ktorej žil a tvoril.³⁶

Hoci veľmi obdivoval Aristotela, neprijímal jeho učenie nekriticky. Originálne rozpracoval Aristotelovu teóriu o uskutočňovaní. Umožnilo mu to dôkladne odlíšiť Boha a tvory, pretože iba v Bohu sa *esencia* a *existencia* stotožňujú. Práve toto usporiadanie základných filozofických pojmov umožnilo sv. Tomášovi vytvoriť taký teologický systém, ktorý vysvetľuje vzťah Boha a spásy človeka.³⁷ Učenie sv. Tomáša bolo v čase svojho zrodu mimoriadne progresívne a veľmi významné pre Cirkev. Nestretlo sa však výlučne s kladnými ohlasmi a učiteľský úrad Cirkvi ho tiež neprijal okamžite. Vývoj teológie v nasledujúcich storočiach však dal Tomášovi v mnohom za pravdu.³⁸

Odkaz sv. Tomáša pre dnešok

Sv. Tomáš Akvinský bol jedným z veľkých osloboditeľov ľudského ducha tým, že zmieril rozum a náboženstvo. Ná-

boženstvu otvoril cesty vedeckého experimentovania, zmyslovým vnímaniam zase vrátil ich dôstojnosť okien duše a rozumu, jeho Božské právo sýtiť sa overenými faktami. Sv. Tomáš si dovoľil viere pripodobniť najcelistvejšie a najlepšie jadro podstaty antických filozofií.“ (G. K. Chesterton)

Svätý Otec Benedikt XVI. vo svojom posolstve prednesenom 6. 1. 2009 niekoľkokrát citoval myšlienky sv. Tomáša Akvinského alebo sa na jeho učenie odvolával. Okrem iného povedal: „*Ak chceme riešiť otázku spravodlivosti, musíme vychádzať zo zdravej antropológie. Spravodlivosť nie je iba sociálnou konvenciou ani subjektívnym hodnotením prenechaným na jednotlivca. Požaduje sa od každého a má objektívny charakter, čo treba osobitne prízvukovať v našej dobe poznačenej individualizmom, subjektivismom a honbou za materiálnymi dobrami. Byť spravodlivým znamená vyjsť zo seba a byť pozorným voči druhému. Každý má mať účasť na dobrách zeme, ktoré sú určené všetkým. „Bohatstvo spĺňa svoj zámer byť v službe človeku, ak má za cieľ vytvárať osôh pre druhých a pre spoločnosť“*

„Rovnako, nikto sa nemôže robiť sudcom svojho brata. Otázka daná Kainovi: „Čo si urobil so svojím bratom?“ nám pripomína, že každý spoločenský vzťah je v istom zmysle výzvou byť „strážcom svojho brata“ a jeho práv, bdieť nad jeho fyzickou aj morálnou integritou. *Vo verejnom živote, osoby, ktoré majú na starosť osudy národa a tie, ktoré zasahujú do rozhodnutí spoločenského poriadku, sa majú starať o človeka tak, aby politické, ekonomické a sociálne rozhodnutia jeho predstaviteľov nenakladali na národ záťaž nespravodlivých bremien a aby bolo rešpektované právo každého. Podobne, každý jednotlivec má rešpektovať práva spoločnosti, pokiaľ smerujú k spoločnému dobru.*³⁹

*Úlohou pozitívneho práva je bdieť nad dodržiavaním osobného práva a práv národov. Nijaký štát sa nesmie dať do služby súkromných práv. Naopak, musí byť garantom všeobecných hodnôt a objektívneho dobra; ak by poskytoval privilégia niektorým kategóriám osôb na úkor celej spoločnosti, dopustil by sa vážnej nespravodlivosti.*⁴⁰

V závere posolstva Svätý Otec poukázal, že iba uplatňovanie spravodlivosti vo všetkých jej formách môže zaručiť spoločenskú súdržnosť a pokoj. Práve kresťania majú brániť „*právo najmenšieho*“, aby umožnili nástup „*civilizácie lásky vyzývanej toľkokrát mojím predchodcom Jánom Pavlom II*“...⁴¹

Význam Tomášovho učenia pre dnešný svet spočíva v jeho schopnosti viesť dialóg so svetom, dokonca aj s nepriateľmi alebo pohanmi. Pri hodnotení najväčšieho diela sv. Tomáša *Summa theologiae* sa dá veľmi vhodne použiť citát popredného profesora oxfordskej univerzity Anthony Kennyho: *Ak pozorujeme toto Tomášovo dielo vcelku, tak vidíme, že je v porovnaní s Aristotelom – a to aj z čisto filozofického hľadiska –*

39. Porov.: SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa theologiae II-II. q 59, a.5.*

40. BENEDIKT XVI.: *Posolstvo z Vatikánu prednesené 6. januára 2009.*

41. BENEDIKT XVI.: *Posolstvo z Vatikánu prednesené 6. januára 2009.*

32. DEJINY SPÁSY. Rím : SÚSCM, zostavili slovenskí seleziáni, 1980, s. 17 – 18.

33. AKVINSKÝ, T.: *Summa Theologiae, I.; I.-II., II.-II.*; Bologna: Edizioni Studio Domenicano, 1984 – 1985.

34. NAPIÓRKOWSKI, S. C.: *Úvod do teológie.* Ružomberok : PdF KU, 2003, s. 25.

35. NAPIÓRKOWSKI, S. C.: *Úvod do teológie.* Ružomberok : PdF KU, 2003, s. 25.

36. FROS, H. – SOWA, F.: *Księga imion i świętych, tom 5 R-U.* Kraków : Wydawnictwo WAM, Księża Jezuitów, 2005, s. 519 – 520.

37. NAPIÓRKOWSKI, S. C.: *Úvod do teológie.* Ružomberok : PdF KU, 2003, s. 26.

38. GOGOLA, J. W.: *Teológia spoločenstva s Bohom.* Košice : Seminár sv. Karola Boromejského, 2004, s. 300.

velkým krokem dopredu. Toto dielo nebolo až doposiaľ prekonané žiadnym iným kresťanským spisovateľom a udržuje si mnoho zo svojej zaujímavosti a platnosti aj v dnešnej, sekulárnej, pokresťanskej dobe“.⁴²

František Dluhoš (1955) je profesorom cirkevných dejín na Teologickom inštitúte Teologickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku zo sídlom v Spišskom Podhradí a člen Katedry katechetiky a praktickej teológie Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku. Sudeca cirkevného súdu Spišskej diecézy. Základnú teológiu vyštudoval v Bratislave. Cirkevné dejiny študoval na Pápežskej teologickej akadémii v Krakove, kde získal doktorát z teológie. Doktorát z kánonického práva získal roku 2002 na Katolíckej univerzite v Lubline. V roku 2000 sa habilitoval v Trnave, v roku 2004 ho prezident SR vymenoval za profesora v odbore katolícka teológia. Od roku 1994 prednáša cirkevné dejiny na Teologickom inštitúte v Spišskom Podhradí. Člen redakčnej rady časopisu *Tribunál*. Je autorom mnohých monografií (*Mariánska hora v Levoči 1247 – 1950 (2000)*; *Osobnosti Spišskej diecézy (2001)*; *Vplyv byzantskej misie sv. Cyrila a Metoda na kresťanský život Spiša (2004)* atď) a vedeckých článkov. Spoluautor *Lexikónu katolíckych kňazských osobností Slovenska (2000)*. Adresa: mtm1@stonline.sk

Dielo sv. Tomáša možno rozdeliť na šesť častí:

1. Filozofické komentáre k dôležitejším Aristotelovým spisom.
2. Biblické komentáre k Starému i Novému zákonu.
3. Teologické komentáre prác Boethia, Pseudo-Dionýza, Petra Lombardského.
4. Diela teologickej syntézy: *Summa contra gentiles* (začal ju písať v Paríži roku 1258 a dokončil za pápeža Urbana IV. (1261–1264)), *Summa theologica*.
5. Teologické dišputy (*Quaestiones disputatae*, *Quaestiones quodlibetales*).
6. Drobné príležitostné dielka z filozofie, teológie, apologetiky, na obranu pôsobenia žobravých reholí na univerzite; liturgické, kánonické a homiletické diela.

Do tejto šiestej skupiny malých a príležitostných prác patria aj málo známe rady, ako napredovať vo vedeckom raste, neopomínajúc duchovný život. Dielko vzniklo spontánne, nie ako výsledok systematického prístupu, preto je o to cennejšie.

Sexdecim monita sancti Thomae de Aquino pro acquirendo sciaentiae thesauro (Šestnásť rád sv. Tomáša k získaniu pokladu vedy)

Úvod. Pretože si sa ma spýtal, v mojom Kristovi najmilovanejší Ján, ako sa máš náležite učiť, aby si získal poklad vedy, takéto sú mnou tebe o tom dávané rady.

1. Ako cez potôčiky, nie naraz, máš vojsť do mora, skrze ľahšie veci sa dá prísť k ťažším. Toto je moja rada a tvoje usmernenie.
  2. V rozprávaní buď opatrný.
  3. Zachovaj čistotu svedomia
  4. Neustávaj v premýšľaní.
  5. Čím častejšie prebývaj v cele, ak chceš vojsť do nebeskej Cely.
  6. Pre všetkých buď taký, aby ťa milovali.
  7. Nepohrdaj prácou iných ľudí.
  8. Nikomu nebuď príliš blízky, pretože prílišná familiárnosť rodí pohrdanie a slúži vzdialovaniu sa od vedy.
  9. Nenechaj sa vtiahnuť do rečí a skutkov svetských ľudí.
  10. Nadovšetko unikaj pred prázdnyimi dišputami (o všetkom).
  11. Neopúšťaj sa nasledovania príkladov svätých a dobrých ľudí.
  12. Nepozerať na osobu hovoriaceho, ale čokoľvek dobré sa rozpráva, zachovaj v pamäti.
  13. Urob, aby si porozumel to, čo čítaš a počúvaš.
  14. V neistých veciach sa uistuj.
  15. A čokoľvek môžeš, uchovávaj v úkryte (škafulte) svojej mysle ako v nádobe, ktorú túžiš naplniť.
  16. Nepúšťaj sa do toho, čo ťa prerastá.
- Záver.* Sledujúc túto cestu v priebehu života prinesieš ovocie a plody. Takto postupujúc dôjdeš tam, kam dôjdeš túžiš. Buď zdravý!

Zdroj: Modlitwy Świętego Tomasza z Akwinu przetłumaczyła Eleonora Reicher. Przedmową opatrzył Ksiądz Profesor Wilhelm Michalski Congr. Mis. Koło Studjów Katolickich, Warszawa M.CM.XXVIII [1928], s. 98-105.

-pz-

42. SZANISLÓ, I., M.: *Tomáš Akvinský v dnešnej dobe*. In: <http://www.getsemany.cz/node/1849> (7. 1. 2008).

ŠPECIFIKÁ NÁBOŽENSKÝCH SPRAVODAJSKÝCH PREJAVOV

T. Rončáková: Religious news-writing particularities

If the rules of news-writing (for example objectivity, matter-of-factness, conciseness etc.) are not fulfilled, in general journalism it is considered as a sign of the journalistic immaturity and imperfectness. According to our research, in the religious periodicals there are rather enough professional defects. If the authors set the content over the form in such a measure that they ignore its rules, this deteriorates, finally, the content as such. If this phenomenon is not willful, it is simply a sign of the lack of professionalism. Therefore, on the basis of a wide research aimed on the intersection of religious and journalistic style, we are summarizing here some of the main mistakes (or particularities) of the religious news-writing, like: messy verbalization, frequent no-journalistic schemes, especially in the opening and ending parts of news, non-keeping the chronological, logical or dynamic sentence order, improper headlining, bringing non-essential relations and details, some concrete non-journalistic terms, inordinate presence of the author's subject in the text, using of the valuation adjectives, poetic expression, commenting insertions and other mistakes. But in the same time we are stressing out that if these elements are fulfilling a particular role and are functional, we can consider them not as mistakes, but as particularities. This opens to us another way to the research of the religious media language.

Žurnalistika a náboženský, resp. cirkevný život sa čoraz viac prekrývajú – čo je vzhľadom na smer a rýchlosť rozvoja spoločenskej komunikácie pochopiteľné, prirodzené a žiaduce. Vytvára sa tak spoločný novinársko-náboženský priestor, na ktorý sa čoraz väčší obracia verejná i odborná pozornosť. A to predovšetkým vďaka dvom okolnostiam: 1. pre prístup sekulárnych novinárov k náboženským témam a 2. pre používanie publicistického jazykového štýlu v náboženskom, resp. priamo cirkevnom prostredí (myslí sa tým v cirkevných časopisoch, rádiách a televíziách). Obe oblasti kontaktu žurnalistiky a náboženstva totiž vykazujú mnohé špecifické črty. V prípade sekulárneho spracovania náboženských tém možno zjednodušene a skrátene hovoriť o predsudkoch vedúcich k početným skresleniam, dezinformáciám a manipuláciám; v prípade cirkevných médií sa zasa často poukazuje na určitú neprofesionalitu vzhľadom na vžitú zásadu publicistického štýlu.

O prvej oblasti sa dá veľa diskutovať i písať a už sme tak urobili v iných prácach a príspevkoch¹, na tomto mieste sa však chceme venovať druhej spomenutej problematickej oblasti, a to konkrétne so špecifikáciou na jednu sféru žurnalistiky – na spravodajstvo. Vyčleníme ho jednoducho, keď rozdelíme novinárske materiály podľa toho, či obsahujú názor: všetky články

bez priameho vyjadrenia autorovho postoja sa nazývajú spravodajstvom, články určené na tlmočenie postoja patria do publicistiky, ktorú podľa miery použitia jednotlivých literárnych prostriedkov ďalej delíme na racionálnu a emocionálnu, resp. na analytickú a beletrizovanú. Svoje konštatovania v tomto článku budeme opierať o vlastný výskum uskutočnený na jednom ročníku sekulárnych i náboženských periodík, a to konkrétne na Katolíckych novinách, Evanjelickom posle spod Tatier, servise agentúry SITA a slovenských denníkoch z roku 2000.

Spravodajstvo má v žurnalistike centrálnu postavu a aj v jazykovej oblasti sa mu venuje osobitná pozornosť. Vzhľadom na požadovanú objektivnosť, vecnosť, stručnosť a ďalšie charakteristické vlastnosti platí preň niekoľko zásad, ktorých porušenie sa považuje za znak novinárskej nezrelosti a nekvality. V prieniku náboženského² a publicistického štýlu sa spravodajských nedostatkov podľa našich skúmaní nachádza pomerne veľa – akoby (náboženský) obsah autori natoľko nadradovali forme, že nepovažujú za potrebné rešpektovať jej pravidlá, čo sa napokon obracia proti samotnému obsahu.

1. Rozvláčnosť a neprehľadnosť

Komplikované súvetia

Proti spravodajskej zásade jednoduchosti, stručnosti a zrozumiteľnosti pôsobia dlhé komplikované súvetia, multiverbalizmus a neprehľadné poradie viet aj

2. V článku používame pojem náboženský štýl, ide však len o pracovný nástroj, lebo v prostredí slovenskej jazykovedy práve prebieha diskusia o tom, či prisúdiť náboženskému „štýlu“ status jedného z funkčných jazykových štýlov, alebo sa prikloniť k iným formám, napr. k tzv. náboženskej komunikačnej sfére. Prikláňame sa k druhej možnosti a pojem náboženský štýl používame pre isté zjednodušenie ako už do istej miery vžitý výraz.

1. KOLKOVÁ, Terézia: Náboženský štýl v periodickej tlači. In: *Otázky žurnalistiky*, roč. 45, r. 2002, č. 1-2, s. 113-118; KOLKOVÁ, Terézia: Náboženský štýl v periodickej tlači II. In: *Otázky žurnalistiky*, roč. 45, r. 2002, č. 3-4, s. 268-274; KOLKOVÁ, Terézia: Rozvoj náboženského štýlu po roku 1989 a jeho prienik s publicistickým štýlom. In: *Vývoj žurnalistiky na Slovensku po 17. novembri 1989. Sympóziium Katedry žurnalistiky FF KU*. Red. Peter Olekšák, Ružomberok: Filozofická fakulta Katolíckej univerzity, 2004, s. 79-85; KOLKOVÁ Terézia: *Prienik náboženského a publicistického štýlu* (PhD. dizertácia, FF KU v Ružomberku, 2006).

vyšších jednotiek textu. Náboženské spravodajstvo sa podľa nášho pozorovania nevyhýba **zloženým podradovacím súvetiam**, ktoré v niektorých prípadoch dosahujú úctyhodnú dĺžku: *Tento fakt ako zdôraznenie významu Transoscia pre duchovnú a národnú kultúru podčiarkol vo svojom diskusnom vystúpení biskup Západného dištriktu ECAV na Slovensku a predseda Umeleckej a edičnej rady Transoscia Ivan Osuský, keď povedal, že v Liptovskom Mikuláši sa nestretli len akcionári a vrcholní predstavitelia evanjelikov, ale vždy sa tu pod Tatrami budú stretávať dejiny a naša horúca, viacnásobne ťažká súčasnosť, ktorá však dáva nádej aj do budúcnosti.* (Dobry edičný i hospodársky rok. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 16, s. 13.)

Komplikované vyjadrovanie vedie v niektorých prípadoch až k **strate súvislostí** – kým sa čitateľ dostane na záver vety k jadrú výpovede, zabudne na východisko: *V gotickom kostole Panny Márie z Liptovskej Mary, ktorý je umiestnený v Múzeu liptovskej dediny v Pribiline, sa v nedeľu 18. júna t.r. v podvečer uskutočnil jeden z dvoch duchovných vrcholov Svetového stretnutia Liptákov, ktoré spoločne organizujú mestá a obce Liptova, ekumenické bohoslužby.* (Dych rodného vzduchu. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 25, s. 3.) Niekedy stratí súvislosť aj autor, čoho dôsledkom bývajú **defektné syntaktické konštrukcie**, napríklad **anakolút** – vybočenie z väzby: *Velkosť biblickej myšlienky Jedni druhých bremená znášajte... sa stala základom uvažovania nad starostlivosťou o chorých a prestarých ľudí, ktorú reprezentovala Barbara Haug a viedla k zachovaniu Kristovej lásky k tým, ktorí v bolesti a modlitbe hľadajú do večnosti.* (Budujme spoločne živý cirkevný zbor. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 1, s. 2.)

Multiverbizácia

S komplikovaným rozvlácnym vyjadrovaním súvisí nadmerné **hromadenie slov, najmä pomocných výrazov**. Neefektívny multiverbalizmus prekrýva myšlienku ďalšími a ďalšími vrstvami, čím sťažuje čitateľovi preniknutie k podstate výpovede: *Súčasná situácia je taká, že tu bola možnosť vytvoriť kombinované zariadenie – polikliniku s diagnostickým centrom a penzión.* (BUDAJOVÁ, Ludmila: Zasadalo generálne presbyterstvo. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 1, s. 2.) V tomto prípade by napríklad zrozumiteľnejšie znelo: *V súčasnosti sú tu vhodné podmienky na vytvorenie kombinovaného zariadenia – polikliniky s diagnostickým centrom a penziónom, resp: V súčasnosti je možné vytvoriť kombinované zariadenie – polikliniku s diagnostickým centrom a penziónom.*

Ešte nepatričnejšie pôsobí multiverbizácia **v otázkach spravodajského rozhovoru**: *Keby ste mali, otec biskup, odpovedať na otázku, či sa splnila Vaša predstava, s ktorou ste iniciovali tento Rok, ako by ste v krátkosti charakterizovali význam a zmysel svojho úsilia?* (VESELÝ, Marián: Kresťanská kultúra života. In: KN, roč. 115, 2000, č. 8, s. 3.) Oslovenie interviewovaného do otázky nepatrí a zbytočná je aj väčšina ostatných zložiek súvetia. Z celej vety by stačila prostredná časť: *Splnil sa predstava, s ktorými ste iniciovali Rok kultúry?*

V niektorých prípadoch sa nadbytočnosť slov spája s celkovou **nadbytočnosťou informácie**, ktorá je vzhľadom na hlavnú myšlienku správy nepodstatná: *Účastníci turnaja (členovia mužského spevokolu v Liptovskom*

Jáne) sa rozdelili do dvoch skupín, ale keď sa skončili viaceré napínavé duely v skupinách, dohodli sa, že najspravodlivejšie bude, ak si za zeleným stolom zmerajú umenie v ovládaní malej loptičky každý s každým. (Spevokolisti športovali. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 6, s. 2.) Spravodajskí ráz by tejto vete dalo rozdelenie súvetia na dve jednoduché vety a vynechanie podobností: *Turnaj usporiadali členovia mužského spevokolu v Liptovskom Jáne. Rozhodli sa pre metódu „každý s každým“.*

Nadmerný rozsah, spôsobujúci nezrozumiteľnosť, však nezasahuje len vety a súvetia, ale aj ich časti, napríklad **pomenovania niektorých obradov**: *Po prechode Svätou bránou sa tu pútnici zúčastnili na svätej božskej liturgii svätého Jána Zlatoústeho v byzantskom obrade.* (ŽÁKOVÁ, Katarína: Prvá národná púť bola slovenská. In: KN, roč. 115, 2000, č. 9, s. 3.) Pre potreby žurnalistiky a jej adresátov v týchto prípadoch úplne stačia zjednodušené názvy: *byzantská liturgia sv. Jána Zlatoústeho.*

Poradie viet a odsekov

Zrozumiteľnosť náboženského spravodajstva znižuje okrem komplikovanej skladby viet neprehľadné radenie jednotlivých výpovedí – od viet po celé odseky. Časté je **neriešpektovanie časovej následnosti**, ktoré ilustruje napríklad správa o vystúpení zboru pri príležitosti januárového *Týždňa modlitieb za jednotu kresťanov*. Tento aktualizčný moment osvetlí čitateľovi zmysel celej správy až v záverečnej vete; predtým si prečíta prehľad aktivít zboru od jeho obnovenia v predchádzajúcom roku, uvedený perexom rovnako vzdialeným jadrú výpovede: *Naplnení slovami žalmistu Ž 98 po dlhšom časovom odmlčaní, na podnet zborového kantora Juraja Štefánika st., sme obnovili v našom ev. a.v. cirkevnom zbore činnosť spevokolu ešte v minulom kalendárnom roku.* (RYBOVÁ, E.: Nadviazali bratsko-sesterské vzťahy. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 6, s. 3.)

Ťažkosť s výberom informačnej dominanty a s jej umiestnením do centra správy badať vo väčšine nesprávne postavených spravodajských textov. Prednosť často dostávajú podružné informácie, napríklad v správe z osláv výročia, uvedenej perexom o vystúpení rómskej hudobnej skupiny, ktoré malo s udalosťou len druhoradú súvislosť: *Rómska hudobná skupina BI O NAV z Ochtinej sa 29. januára t.r. na pozvanie rímskokatolíckeho kňaza Miroslava Martiša zúčastnila osláv 375. výročia založenia misijnej spoločnosti svätého Vincenta de Paul v Košiciach – Šaci.* V samotnej správe mu patrila až posledná veta: *Súčasťou osláv bolo i vystúpenie hudobnej skupiny BI O NAV.* (DUDÁŠ, Martin: Duch Svätý pôsobí v každom z nás. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 6, s. 2.)

Úvodné a záverečné schémy

Z atypických spravodajských postupov sú ďalej v náboženskom spravodajstve časté špecifické úvodné a záverečné formulácie nadobúdajúce v niektorých prípadoch až črty schémy. Trichotomickú kompozíciu textu považujeme za znak náučného štýlu – v tomto prípade znak vplyvu náučného štýlu na publicistický štýl – a podrobnejšie sme ju rozobrali v predchá-

dzajúcej publikácii Prienik náboženského a publicistickeho štýlu 1, v časti o presahu náučného a administratívneho štýlu do náboženských publicistických textov³. Jej časté využívanie v spravodajských materiáloch cirkevných periodík, ktoré sme sledovali, ju zaraďuje medzi charakteristické znaky náboženského spravodajstva.

Úvod

Na uvedenie svojich správ náboženski autori často používajú **úvahové a iné beletrizujúce prvky**, ignorujúc zaužívanú pyramídovú štruktúru s najvýznamnejším alebo najzaujímavejším údajom v perexe. Ako by sa sami pred uvedením jednotlivých faktov potrebovali „rozbehnúť“ niekoľkými **všeobecnými výrokmi**: *Sobotné popoludnie sa dá prežiť rôzne. Nikto si užíva posledné zvyšky snehu niekde na horách, iní pri počítačových hrách, na diskotéke, alebo v teplej obývačke pred televízorom. Niekoľko mladých ľudí sa v sobotu popoludní 26. februára t.r. zišlo na stretnutí mládeže zvolenského seniorátu v radvaňskom chráme Božom.* (BOSÁK, Jaroslav: Nikto neodišiel naprázdno. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 10, s. 2.)

Inokedy nadobúda všeobecný úvod charakter **duchovnej úvahy**: *Jedno z Ježišových podobenstiev hovorí o človeku, ktorý našiel poklad na cudzom poli. Niekedy sme podobní onomu majiteľovi pola, ktorý ani netušil, že na svojom poli má poklad. K našim pokladom patrí aj história, svedectvo viery reformátorov, ktorí nám ukázali na Pána Ježiša Krista. Priblížiť si toto ich svedectvo bolo cieľom zájazdu, ktorý organizoval cirkevný zbor v Ružomberku v spolupráci s cestovnou kanceláriou EMPE Slovenskej agentur 5.-9. apríla 2000.* (ŠEFRANKO, Martin: Zájazd ako podobenstvo. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 16, s. 11.)

Výkladový postup úvahy niekedy nahradí opisný postup a do spravodajského úvodu sa tak dostáva **nepodstatná charakteristika situácie**: *Za hlaholu zvonov 27. februára t.r. vchádzal do zvolenského chrámu Božieho sprievod novozvolených predstaviteľov a funkcionárov zboru na čele so zborovým farárom Jánom Podlesným a námestnou zborovou farárkou Annou Podlesnou.* (Podarí sa to len pevnou vierou. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 12, s. 2.)

Okrem úvahového alebo opisného „rozbehu“ sa úvod často využíva na **vymenovanie všetkých zúčastnených**, čo uľahčuje autorovi používanie jednotlivých mien v ďalšom texte, ale zároveň zatažuje čelo správy a odrádza čitateľa: *Cirkevníci zo Záhoriec spolu s farárom Jánom Ďurovom, jeho manželkou, vedúcim Novohradského osvetového strediska Ľ. Mitiášom a hospodárkou MO Matice slovenskej M. Faybíkovou 20. februára t.r. navštívili Evanjelický a. v. cirkevný zbor v Teranoch v Maďarskej republike. Spoluorganizátorom zájazdu bol aj*

predseda Obecného úradu zo Záhoriec Jozef Hnilan. (FAYBÍKOVÁ, M.: Na návšteve u krajanov. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 13, s. 2.)

Záver

Schémy spravodajských zakončení sú ešte pestrejšie ako pri úvode a varujú od hodnotiacich a iných subjektívnych dovetkov, želaní a podakovaní cez poučenia po modlitby, piesne, ofery, pohostenia a ďalšie zakončenia opisovaných podujatí, pre spravodajstvo úplne nepodstatné.

Záverečné zhodnotenie väčšinou **zovšeobecňuje význam podujatia**: *Stretnutie Pápežskej misijnej únie prispelo k zjednoteniu a obohateniu účastníkov z mnohých krajín.* (Misie a súčasnosť. In: KN, roč. 115, 2000, č. 4, s. 6.), prípadne vyjadruje **dojmy účastníka**: *Plní dojmov a vnútorne obohatení sa vo večerných hodinách vrátili domov.* (FAYBÍKOVÁ, M.: Na návšteve u krajanov. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 13, s. 2.) Inokedy sa subjekt autora prejaví na záver **zbožným želaním** ďalších úspechov podobných hodnotných podujatí: *Pán cirkevi nech požehná toto významné stretnutie Liptákov – aj evanjelikov a.v.* (Svetové stretnutie Liptákov. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 21, s. 13.) alebo **podakovaním organizátorom**: *Ďakujeme všetkým bratom a sestram, ktorí pomohli zorganizovať toto krásne stretnutie pre radosť nielen opustených detí.* (KELECOVÁ, Anna: Fašiangová besiedka. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 10, s. 2.) Hodnotiaci charakter obsahujú aj v **poučujúce závery**, kde je prítomnosť autorovho subjektu citelná ešte výraznejšie: *Bolo by vhodné, aby zbory takúto výzvu prijali a zohľadnili v bohoslužobnom živote.* (GREXA, J.: Zo zasadnutia školského výboru. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 2, s. 1.)

Duchovný prvok je prítomný aj v zakončeniach spojených s **modlitbou**: *Modlime sa spoločne za to, aby sa za uskutočnením týchto myšlienok nemuselo cestovať do Ríma, ale aby boli prítomné v každodennom náboženskom, politickom a spoločenskom živote aj u nás na Slovensku.* (BUKOVSKÝ, Boris: Návšteva v Ríme. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 8, s. 3.) Keďže modlitba často ukončuje náboženské podujatia, o ktorých sa píše, spomína sa aj v záverečných častiach správ: *Povzbudení krásnymi prvomájovným dňom, pohostinnosťou Pukanca, Jablonovec i Banskej Štiavnice, naplnení mocnými dojmami odnášali si v srdci slová jablonovskej modlitby: Pane Bože, Otče náš nebeský. Teba chváli Tvoja svätá, všeobecná cirkev na zemi. Udeľuj jej svoje mocné slovo a jej služobníkov učíš vernými a pevnými.* (KOVAČKA, Miloš: Išiel proti vetru a vlnám. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 20, s. 2.)

Zakončenie podujatí má okrem modlitby mnoho ďalších podôb a do spravodajstva sa tak dostávajú poznámky o **záverečných piesňach, pohosteniach, offerách a pod.** S názvami rôznych náboženských piesní sa čitateľ oboznámi najmä v evanjelickom spravodajstve: *Konvent bol ukončený modlitbou a nábožnou piesňou Kráľ večný nás požehnaj.* (PRISTAŠ, Michal: Uvedení do úradu. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 12, s. 3.)

Medzi ďalšie nespravodajské prvky patria v náboženských periodikách **prikryté stoly a družné posedenia**, ktoré sa do spravodajstva dostávajú vďaka priam úzkostlivému sledovaniu priebehu podujatia: *Pre zú-*

3. Ako uvádza J. Mistrík, žánre náučného štýlu sú pevne uzavreté jednotky a žánre žiadneho iného štýlu nemajú takú pevnú textovú schému ako ony. Príznačné sú hlavne tým, že majú a) výrazný úvod, začiatok, b) samostatné a štruktúrne relatívne uzavreté jadro stred, c) výrazné a relatívne tiež „zakokrúhlené“ zakončenie. (Porov.: MISTRÍK, Jozef: *Štylistika*. 3. dopl. vyd. Bratislava: Media Trade – SPN, 1997, s. 432.)

častnených pripravili členovia Spoločnosti Ježišovej malé pohostenie – agapé. (Jezuitská kaplnka v novom šate. In: KN, roč. 115, 2000, č. 11, s. 18.) Obvyklý záver rôznych akcií a zároveň správ o nich tvoria **vystúpenia spevokolov**: *Na záver valného zhromaždenia vystúpili v kultúrnom programe žiaci a učitelia cirkevnej ZŠ sv. Michala v Michalovciach a Chrámový spevácky zbor profesora Hlaváča pri farskom chráme.* (Michalovce – Dňa 11. februára 2000... In: KN, roč. 115, 2000, č. 10, s. 3.)

2. Dysfunkčná nadbytočnosť údajov

Život Cirkvi je v porovnaní s politickým, ekonomickým a iným spoločenským dianím pomerne pokojný: „chýbajú“ mu aféry na najvyšších postoch, pozemské bohatstvo nie je jeho doménou, nemá kriminálne zápletky. Navyše nie je centralizovaný a jednotlivé diecézy a dištrikty, resp. farnosti a zbory žijú svojím každodenným životom. Na spravodajstve cirkevných periodík sa to odráža predovšetkým **regionálnym charakterom** jednotlivých príspevkov a **ich neproporcionalitou**: výročia, posviacky, púte a iné slávnosti sa konajú na celom Slovensku, a to pomerne často, na novinové stránky sa však dostanú len tie, o ktorých sa niekto rozhodne napísať a poslať svoj článok do redakcie. Tvorcovia spravodajskej rubriky majú málo príležitostí zúčastniť sa na tlačovej besede s cirkevno-spoločenskou témou, prípadne na inom významnejšom podujatí, a preto sú na svojich prispievateľoch viac-menej závislí.

Počas sledovaného obdobia sme v cirkevných periodikách našli aj mnoho článkov venovaných úplne **nepodstatným témam**, vhodným nanajvyš do miestneho farského časopisu, ktoré boli, navyše, často pomerne neupravené a obsahovali jazykové nedostatky a iné dôkazy novinárskeho neprofesionalizmu. Týkalo sa to predovšetkým *Evanjelického posla spod Tatier*, ktorý venoval v danom období spravodajstvu podstatne väčší priestor ako *Katolícke noviny*. Túto **zahltenosť nepodstatnými témami a údajmi považujeme za hlavný obsahový nedostatok náboženského spravodajstva**.

Zbytočné podrobnosti

Okrem **celých správ** venovaných podružným témam, ako sú predvianočné stretnutia veriacich, slávnostné miestne bohoslužby alebo poobedňajšie detské besiedky, sa informačná prázdnota dotýka aj **ich častí**, obsahujúcich zbytočné podrobnosti. Patrí medzi ne napríklad perex (!) opisujúci na niekoľkých riadkoch slávnostný vstup do chrámu: *Hlavným vchodom miestneho chrámu Božieho 7. mája t.r. prichádzali novo zvolení presbyteri na čele so seniorom Liptovsko-oravského seniorátu Vladimírom Ferenčíkom, farárom Liborom Bednárom a novým zborovým dozorcem Jánom Janoškom.* (KUSKA, Dušan: Človek s nádejou obrába zem. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 21, s. 4.)

Nadbytočné detaily obsahujú najmä správy osobne zainteresovaných autorov, ktorí niekedy dávajú nahliadnúť až do **zákulisia udalosti**: *Predviedli sme im aj novú scénku, ktorú sme stihli docvičiť len pár hodín pred*

vystúpením. (KRIVUŠ, Marián: Naše piesne a služba na úrodnej pôde. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 1, s. 5.)

Samozrejmé súčasti udalostí

V snahe zachytiť udalosť čo najpresnejšie, autori **detailne opisujú jej priebeh**, pričom sa do správy dostávajú aj informácie, ktoré sú samozrejmé alebo úplne vedľajšie: *Dištriktuálne presbyterstvo potom ... určilo umiestnenie dvoch automobilov do zborov a vypočulo si aj informáciu o stave numizmatickej zbierky a jej návrate do majetku dištriktu. Rokovanie dištriktuálneho presbyterstva sa skončilo modlitbou a piesňou.* (Zasadnutie dištriktuálneho prebyterstva. Konať čestne, bez ohľadu na klebety. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 3, s. 3.)

Nadbytočné údaje sú neraz súčasťou **úvodných a záverečných častí správ**, o ktorých sme už hovorili v inej súvislosti. Typická je zmienka o úvodnej a záverečnej **modlitbe, resp. náboženskej piesni**: *Rokovanie otvoril modlitbou farár Milan Horínek. ... Rokovanie ukončil modlitbou biskup ZD ECAV na Slovensku Ivan Osuský.* (Očakávame dobrý výsledok. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 1, s. 3.) *Na úvod prítomní zaspievali pieseň Vojdíte, plesajme, po ktorej hostí a celé zhromaždenie privítal a pozdravil zborový dozorca Jaroslav Klaudín.* (KLAUDÍN, Jaroslav: Zo slávnostných inštalácií zborových farárov. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 1, s. 3.)

Medzi samozrejmé súčasti podujatí patria **kultúrne vsuvky** hudobných súborov a recitátorov, ktoré pre čitateľa vôbec nie sú podstatné a naznačujú skôr snahu autora spomenúť vystupujúcich v novinách a urobiť im radosť: *Slávnosť spestrili deti z Nedelnej besiedky, mládež, zborový spevokol pod vedením K. Kuhnovej a básneň v podaní Z. Švecovej.* (MÁHRIKOVÁ, Zuzana: Zo slávnostných inštalácií zborových farárov. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 1, s. 3.)

Neopodstatnené sú v správe aj **informačne prázdne citáty** z rôznych zasadnutí a rokovaní, ktoré nenesú dôležitú informáciu vztahujúcu sa na danú tému, ale sú len všeobecnou frárou: *L. Slaboňová, predsedníčka SEU, vyjadrila presvedčenie, že toto stretnutie všetkých obohatí, posilní a poučí.* (KELTOŠOVÁ, Z.: Stretnutie evanjelických učiteľov. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 14, s. 2.)

Sponzori a poďakovania

V súvislosti s nadbytočnými údajmi je potrebné spomenúť ešte **vymenúvanie sponzorov a poďakovania**, ktoré do spravodajstva nepatria nielen pre svoju informačnú prázdnotu, ale aj z etických dôvodov. Využívanie „tejto cesty“ na poďakovanie organizátorom, prípadne inak zainteresovaným považujeme za **zneužitie spravodajského novinového priestoru**: *Touto cestou úprimne ďakujeme bratom a sestram z partnerského zboru a hlavne E. Salmayrovi za dary Božej lásky. Ďakujeme i domácemu zborovému farárovi Danielovi Midriakovi za prípravu balíčkov a ich rýchle doručenie.* (TUPÝ, Jozef: Návšteva z partnerského zboru. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 2, s. 3.)

Kým však poďakovanie je skôr vecou autorovej neprofesionalnosti, pri **sponzoroch** už ide o priamy prehršok proti kódexu novinárskej etiky, konkrétne o **skrytú reklamu**: *Po obede, ktorý sponzorovala B. Bóh-*

mová, majiteľka hotela Luník, Ľ. Midriak navštívil Košec. (BOŽÍKOVÁ, Eva: Pastorálna konferencia bratstva. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 12, s. 1.)

3. Nadmerná prítomnosť autorovho subjektu v texte

Spravodajstvo náboženských periodík je pomerne výrazne poznačené religióznym pátosom a nadnesenosťou, čo sme už spomínali v časti o vetných spôsoboch. Spája sa to so **subjektívnou zainteresovanosťou autorov** správ, ktorá sa realizuje hodnotiacimi a komentatívnymi výrazmi aj celými vsuvkami a ďalšími prostriedkami nadmerne zvýrazňujúcimi autorovu prítomnosť v texte, čo je v rozpore so základnou spravodajskou zásadou nezaujatosti a objektívnosti.

Komentatívne výrazy a vsuvky

Najvýraznejšie sa zainteresovanosť autora, v spravodajstve nepatričná, prejavuje v priamych komentatívnych výrazoch a vsuvkách. Na pomerne malej ploche možno osobný názor vyjadriť **hodnotiacimi slovnými spojeniami**, ako prítomných zaujala prednáška, naplniť radosťou, potešiť detskou sviežosťou, potešiť spevom, umocniť spoločenstvo, oplývať hlbokými myšlienkami, pohladkať srdce i dušu, s ktorými sme sa často stretávali najmä v spravodajskej časti *Evanjelickeho posla spod Tatier*: *Radosťou ich naplňalo to, že okrem skalných účastníkov sa objavili nové sestry.* (WEISSOVÁ, Mária: Duchovné hody. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 22, s. 4.) *Srdce a dušu prítomných pohladkali piesne dospelých sólistov spevokolou.* (Dagmar Mihoková: Daj Boh šťastia. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 2, s. 3.)

Niekedy stačí na prejavenie názoru jedno slovo, ktorým môže byť napríklad **hodnotiaca častica**: *Žiaľ, tu stredná generácia po slovensky nevie, ale deti sa slovenský jazyk snažia učiť.* (FAYBÍKOVÁ, M.: Na návšteve u krajanov. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 13, s. 2.). Najčastejšie však autori svoj názor vyjadrujú **priamymi konštatovaniami**: *Ústrednou myšlienkou výstavy je téma Človek – príroda – technika: vzniká nový svet. ... A bolo by chybou, keby práve pri tejto téme Cirkev chýbala.* (Glaicha vo vatikánskom pavilóne Expo. In: KN, roč. 115, 2000, č. 11, s. 6.) *Detskú prácu zaiste hodno odsúdiť, ale pre mnohé rodiny je otázkou prežitia. Ak teda odsudzujeme skutočnosť zneužívania detí, musíme súčasne hľadať a postaviť pre ne lepšiu alternatívu.* (Otroci v dresoch. In: KN, roč. 115, 2000, č. 3, s. 6.) *Je smutné, že na celom svete sa porušujú práva ľudí a rastú rozdiely medzi chudobnými a bohatými.* (MIKLOŠKO, Jozef: Tajomníci komisie Iustitia et pax v Ženeve. In: KN, roč. 115, 2000, č. 12, s. 2.)

Hodnotiace adjektíva

Súčasťou hodnotiacich slovných spojení bývajú často **adjektíva, resp. adjektíváliá**, vytvárajúce neprofesionálne vyznievajúce výrazy typické pre náboženské spravodajstvo, ako hojná účasť, potešujúca správa, veľký ohlas, bohatý program: *Vo veľkej zasadačke Mestského úradu, za hojnej účasti mladých ľudí, sa 29. januára t.r. uskutočnil Festival kresťanského umenia, ktorého organizátorom bolo Spoločenstvo evanjelickej mládeže (SEM).*

(Cieľom prikázania je láska z čistého srdca... In: EPST, roč. 90, 2000, č. 5, s. 4.) *Potešujúca je správa, že stavba EBF UK je navrhnutá na ocenenie „Stavba roka“.* (Zasadnutie Generálneho presbyterstva ECAV. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 24, s. 1.)

Hodnotiace adjektíva sa stávajú akoby typickou črtou náboženského spravodajstva, vyčleňujúceho sa takmer do osobitného spravodajského žánru s vlastnými pravidlami. Dokazuje to výskyt nenovinárskych prívlastkov v **správach sekulárnych periodík**, ktoré napríklad v súvislosti so súťažnou prehliadkou kresťanského divadla Gorazdov Močenok hovorili o *hodnotnom programe* (Odštartoval národný festival kresťanského divadla Gorazdov Močenok. In: Pravda, 25. 7. 2000) alebo skĺzli k laudáciám na významné osobnosti: *Chcem sa poďakovať Jeho Eminencii Ľ. Ch. kardinálovi Korcovi za jeho krásne slová určené dušiam na Slovensku žijúcich kresťanov, ktoré predniesol na nitrianskej Kalvárii v deň sviatku našich vierozvestov sv. Cyrila a sv. Metoda.* (TABANSKÁ, E.: Vďaka vám, otec kardinál! In: Slovenská republika, 17. 7. 2000.)

Beletrizácia

Príliš nápadne sa autorský subjekt podpisuje pod svoj spravodajský výtvor aj **beletrizovaným prejavom**: *Slávnostne znel hlahol zvonov pri sprievode kňazov a hostí na čele so seniorom Turčianskeho seniorátu Miloslavom Blahom.* (KLAUDINY, Jaroslav: Mošovce – V tamojšom evanjelickej a.v. cirkevnom zbore... In: EPST, roč. 90, 2000, č. 1, s. 3.)

Niekedy sa beletrizácia spája s **alúziou na známy biblický citát**: *Prítomní si doliali po troške oleja do lampa lásky a pochopili, že je skutočne milé a dobré, keď bratia a sestry spolu bývajú.* (ŠEFČÍK, J.: Ohnivko vzájomnosti. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 8, s. 3.), inokedy je **preduchovnená** celá atmosféra správy: *Radosť a požehnanie Božej milosti preživala 5. decembra 1999 aj filiálka lopúchovského cirkevného zboru Raslavice, ktorej sa dostalo Božej milosti v tom, že ju tam prišiel zvestovať a svedčiť o nej generálny biskup ECAV na Slovensku Július Filo.* (Historická návšteva. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 3, s. 3.)

Pomerne často sa na zasiahnutie emócií využívajú prvky **umeleckého opisu**: *V našich predstavách poletovali nad vežou chrámu vločky snehu, lebo bol blízky predvianočný čas, keď ľudské srdce túži po belobe odpustenia. A v takomto čase, 10. decembra 1999, sa v banskobystrickom v. chráme Božom na Lazovskej ulici konal vianočný koncert.* (UHRINOVÁ, Mária: Vianočný koncert. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 2, s. 4.) Autori zapájajú do svojich správ aj počasie, ktoré takmer **personifikujú**: *Posledný školský deň 22. decembra 1999, keď zlatisté líče slnka pohľadzali inovatou postriebrené stromy, kráčali vrždiciem snehom húfy študentov evanjelickeho gymnázia farským dvorom do Božieho chrámu.* (VDOVJÁKOVÁ, Erika: Dedičmi nádeje večného života. In: EPST, roč. 90, 2000, č. 2, s. 3.)

4. Nespravodajské titulky

Spravodajský titulok má dve základné funkcie: priťahnúť pozornosť čitateľa a podať mu najdôležitejšiu

informáciu z článku. Nemá zveličovať a sľubovať to, čo správa neobsahuje. V náboženských periodikách však podľa nášho pozorovania hrozí skôr opak, a síce znižovanie obsahovej hodnoty článku ničnehovoriacimi titulkami. Okrem informačnej prázdnoty sme sa v nich navyše často stretávali s komentatívnym podtónom a s nepatričnou beletrizáciou a expresívnosťou.

Informačná nenasýtenosť titulku sa prekrýva viacmenej so všetkými ostatnými prehreškami proti spravodajským zásadám titulkovania. V čistej podobe ju možno identifikovať napríklad v titulkoch hovoriacich len o uskutočnení nejakého podujatia bez ohľadu na jeho obsah, výsledok, význam: *Rokovala rada HKR, Zasadalo predstavenstvo NKOS*. Titulok *Budovanie porozumenia a vzájomnej tolerancie* síce podstatu aktivity vystihol, bol by však vhodný skôr ako podtitulok za hlavným titulkom o tom, že ide o *Týždeň modlitieb za jednotu kresťanov*. Podobne z titulku *V duchovnej službe* asi málokto pochopí, že sa bude hovoriť o výročí úmrtia známeho kňaza. Aj kultúrne podujatia na poli Cirkvi si zaslúžia konkrétnejšie titulky ako *Naplnení umeleckým zážitkom* alebo *Hlboký kultúrny zážitok*, ktoré v snahe vyzdvihnúť ich kvality siahajú po ošúchaných frázach a ignorujú základnú charakteristiku koncertu, divadla, hudbno-slovného pásma či detskej besiedky.

S informačnou prázdnotou sa často spája **beletrizácia** titulku, ktorá ešte zvyraňuje jeho nespravodajský charakter. Citát *Marína moja, teda tak sme my...* pôsobí síce efektne, ale o samotnom podujatí, na ktorom sa recitovali Sládkovičove verše, hovorí veľmi málo. O podobné oslovenie čitateľa prostredníctvom emócií sa pokúšal aj autor titulku *Sľubujeme...* nad článkom o konfirmácii v Žiline. Povzdych *Hospodine, pomáhaj...* by zas bol vhodný takmer ku každému článku na problematiku tému.

Expresívny nádych titulkov zvyšuje okrem poetizácie najmä používanie **interpunkčných znamienok**. Otázniky a výkričníky sú v spravodajstve nežiaduce a používa ich len bulvárna tlač. V cirkevných periodikách sme sa však stretli s oboma: *Som kresťan a čo z toho? Stanú sa soľou zeme? Čo nové na poli katechézy? Nedávať deťom zbrane!* Nielen do titulku, ale do spravodajstva vôbec nepatria ani priame expresívne výzvy so **slovesom v imperatíve**: *Budujme spoločne živý cirkevný zbor*.

Medzi najznámejšie a najväčšie prehrešky proti pravidlám spravodajstva sa zaraďuje **vyjadrovanie názoru** o to viac ak sa dostane do titulku. V náboženskej tlači ide niekedy o jasný postoj morálky voči pokrivenej svetskej etike, ako napríklad v článku o odsúdení klonovania na terapeutické účely Európskym parlamentom s názvom *Vítazstvo morálky o sedem hlasov*, častejšie však komentatívny titulok vyjadruje subjektívnu mienku autora, resp. nekritický pozitívny prístup, ako pri správe o inaugurácii nového rektora nazvanom *Radosť na Trnavskej univerzite*.

Zhrnutie

Nie je nevyhnutné považovať všetky odchýlky od noriem bežných v jednej (publicistickej) komunikač-

nej sfére v inej (náboženskej) komunikačnej sfére automaticky za nedostatky. Prehrešky proti všeobecne platným zásadám sa z nedostatkov často stávajú špecifikami. Vo viacerých prípadoch, ktoré sme uviedli na ilustráciu, však nejde o prekračovanie, ale skôr o nedosahovanie týchto hraníc, čo spôsobuje predovšetkým **nízka profesionálna úroveň náboženských spravodajcov**. Toto konštatovanie podložené uvedeným výskumom chce byť dôkazom potreby zvýšiť úroveň spravodajstva v cirkevných periodikách, k čomu by mohlo prispieť osvojenie si všeobecne platných pravidiel spravodajského novinárstva.

Bibliografia:

KOLKOVÁ, Terézia: Náboženský štýl v periodickej tlači. In: *Otázky žurnalistiky*, roč. 45, r. 2002, č. 1-2. KOLKOVÁ, Terézia: Náboženský štýl v periodickej tlači II. In: *Otázky žurnalistiky*, roč. 45, r. 2002, č. 3-4. KOLKOVÁ, Terézia: Rozvoj náboženského štýlu po roku 1989 a jeho prienik s publicistickým štýlom. In: *Vývoj žurnalistiky na Slovensku po 17. novembri 1989. Sympóziium Katedry žurnalistiky FF KU*. Red. Peter Olekšák, Ružomberok : Filozofická fakulta Katolíckej univerzity, 2004. KOLKOVÁ Terézia: *Prienik náboženského a publicistického štýlu* (PhD. dizertácia, FF KU v Ružomberku, 2006). MISTRÍK, Jozef: *Štylistika*. 3. dopl. vyd. Bratislava : Media Trade – SPN, 1997.

Pramene:

Katolícke noviny, Evanjelický posol spod Tatier, servis tlačovej agentúry SITA, slovenské denníky v roku 2000.

Terézia Rončáková (1980) je odbornou asistentkou na Katedre žurnalistiky Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku. Venuje sa štýlovým prienikom v publicistickom štýle s dôrazom na náboženskú komunikačnú sféru, žánrológiu, metodikám žurnalistiky a praktickému usmerňovaniu novinárov začiatčovníkov. Žurnalistiku vyštudovala na Univerzite Komenského v Bratislave, doktorát získala na Katolíckej univerzite v Ružomberku. Pracovala pre tlačovú agentúru SITA, Katolícke noviny a Vatikánsky rozhlas, spolupracuje s Rádiom Lumen. Dve funkčné obdobia bola predsedníčkou združenia mladých katolíckych novinárov Network Slovakia, je členkou predsedníctva Fóra pre verejné otázky a členkou Spoločenstva Ladislava Hanusa. E-mail: troncakova@gmail.com

KREŠŤANSKÉ ARGUMENTY VO VEREJNEJ DISKUSII

P. Minárik: Christian arguments in public discourse

This paper deals with legitimacy and necessity of Christian arguments in public discourse, i.e. in politics. It briefly outlines certain insights about the nature of state and society. If a society is more than just a group of individuals, if it has common goals, public discourse becomes a discourse about good and evil, i.e. about social morality. Christians have a special capacity and vocation to take part in such discourse. They should not voluntarily withdraw from public life. Also they should not allow themselves to be ousted by their opponents who claim that arguments based on religion are unacceptable.

Diskreditácia oponenta nie je korektným nástrojom v diskusii, zato však veľmi účinným. Presne tento nástroj využívajú proti kresťanom v politike ich názoroví oponenti. Skutočnosť, že štát sa podľa ústavy neviaže na náboženstvo, interpretujú tak, že vo verejnej diskusii nie je prípustné používať náboženské argumenty. Tento postoj, často prijímaný aj samotnými kresťanmi, je nezmyselný a kresťanom škodí. Prenecháva totiž politickú moc ľuďom, ktorí kresťanstvo nerešpektujú, či sú voči nemu dokonca otvorene nepriateľskí.

Tento príspevok sa pokúša na základe určitého pohľadu na štát a spoločnosť preskúmať, aká je úloha kresťanských argumentov vo verejnej diskusii. Cieľom nie je podať systematický výklad politickej filozofie. Ide skôr o náčrt niektorých myšlienok. Naše chápanie povahy spoločnosti a štátu má totiž priame implikácie pre našu angažovanosť vo veciach verejných. Domnievam sa, že pochopenie tohto problému by malo ukázať, prečo by sa kresťania mali do verejnej diskusie zapájať.

Demokratický štát a verejná diskusia

Verejná diskusia je vágny, žurnalistický pojem. Môže sa pod ním ukrývať diskusia v politických inštitúciách štátu, mediálne pokrývanie sporného problému či debaty na úrovni rôznych formálnych a neformálnych inštitúcií občianskej spoločnosti. Pre naše účely budeme pod týmto pojmom uvažovať o procese artikulácie a agregácie požiadaviek jednotlivcov a skupín v politickom procese. Verejná diskusia teda označuje tú časť politiky, ktorá predchádza prijímaniu a presadzovaniu konkrétnych rozhodnutí.

Samotný pojem politika má prinajmenšom dva podstatne odlišné významy. Politika (anglicky *policy*) označuje „konceptiu, program konania alebo samotné konanie jednotlivca, skupiny alebo vlády.“ Politika je teda určitý program alebo metóda vo vzťahu k danému problému alebo súboru problémov. Pojem politika (anglicky *politics*) sa v inom zmysle používa „na oblasť, v ktorej súperia alebo sa proti sebe stavajú rôzne politiky (vo význame *policy*).“¹ Politika je súhrnom činností, kde sa stretávajú jednotlivci a skupiny,

z ktorých každá má vlastnú *policy*. Ako upozorňuje Raymond Aron, „mnoho dobrých duchov sa domnieva, že politika-program činnosti je ušľachtilá, zatiaľ čo politika-konflikt programov činnosti jednotlivcov a skupín je nízka. Predstava, že by mohla existovať politika, tj. program činnosti vládnucich, bez konfliktu, je, ako uvidíme ďalej, predstava nesprávna.“²

Je potrebné pripomenúť, že štát je spoločenstvo založené na donútení. Podľa často citovanej definície Maxa Webera je štát spoločenstvom ľudí, ktoré si na danom území nárokuje monopol legitímneho použitia násilia.³ Násilie či hrozba jeho použitia sú predpokladom moci, teda schopnosti presadiť svoju vôľu proti vôľi inej osoby. Bez ohľadu na to, či sa na procese prijímania rozhodnutí podieľa jedna osoba, viacero osôb či všetci (okrem špecifického prípadu pravidla jednomyselnosti), bude dochádzať k tomu, že sloboda niektorých ľudí bude obmedzovaná.

Alternatívou štátu by mohla byť akási slobodná alebo anarchistická spoločnosť, teda spoločnosť bez politickej autority. Bez ohľadu na to, či takáto spoločnosť môže reálne existovať, v uvažovaní o verejnej diskusii nie je zaujímavá. V takejto spoločnosti by totiž žiadna verejná diskusia podľa našej definície neexistovala. Verejná diskusia je procesom vytvárania spoločných pravidiel alebo formulovania spoločných cieľov, teda politických rozhodnutí. Nepochybne aj slobodnej spoločnosti prebieha diskusia a ľudia na dobrovoľnej báze spolupracujú. Takúto formu usporiadania vzťahov však neoznačujeme za verejnú, môžeme ju označiť za súkromnú. Navyše Písmo⁴ i Katolícka cirkev⁵ učí, že politická moc je pre usporiadanie vzťahov v spoločnosti potrebná a správna.

Zásadná deliaca línia teda prebieha medzi spoločnosťou bez štátu a v štáte. Štáty však môžu byť usporiadané rôznym spôsobom. Tu je potrebné odlišiť aspoň

2. Ibid., s. 14.

3. M. WEBER, *Politika ako povolanie*, Spektrum, Bratislava 1990.

4. Napr. Rim 13,1-2

5. Porov. napr. JÁN XXIII., *Pacem in Terris*, č. 46: „Ako totiž mravný poriadok vyžaduje verejnú moc na zabezpečenie spoločného dobra v občianskej spoločnosti, takisto sa žiada, aby verejná moc mohla naozaj účinne sledovať tento cieľ.“

1. R. ARON, *Demokracie a totalitarizmus*, Atlantis, Praha 1993, s. 13.

dve dimenzie. Moc štátu môže byť v rôznej miere obmedzená, jednak môžu v štáte existovať rôzne mechanizmy prijímania politických rozhodnutí.

V prvom prípade rozlišujeme štáty na škále od slobodných po totalitné. Na jednu stranu môžeme postaviť minimálny štát, aký si predstavovali americkí otcovia zakladatelia a klasickí liberáli devätnásteho storočia, vychádzajúc z klasických diel Thomasa Hobbesa, Johna Locka, Davida Huma. Slovanmi Locka „hlavný a najvyšší cieľ, pre ktorý ľudia vytvárajú štáty a podrobujú sa vláde, je zachovanie vlastníctva,“⁶ ktoré Locke chápe ako život, slobodu a majetok. Len na tento účel je vláda vybavená zákonodarnou, súdnou a výkonnou mocou, aby vydávala zákony, poskytovala nezaujatých sudcov, ktorí súdia spory podľa prijatých zákonov, vynucovala rozsudky a zabezpečila ich výkon.⁷

Na opačnom póle stoja totalitné štáty, kde politická moc nie je obmedzená a prerastá do všetkých súčastí spoločnosti. „Je v samej podstate totalitných režimov požadovať neobmedzenú moc. Takú moc možno dosiahnuť, len pokiaľ sú doslova všetci ľudia, bez jedinej výnimky, spoľahlivo ovládaní v každom aspekte svojho života. [...] Akákoľvek neutralita, vlastne i akákoľvek spontánne prejavované priateľstvá sú z hľadiska totálneho ovládania rovnako nebezpečné ako otvorené nepriateľstvo, totiž práve preto, že spontaneita ako taká, so svojou nevypočítateľnosťou, je najväčšou prekážkou v totálnom ovládaní človeka.“⁸

Štáty, ktoré môžeme pozorovať v histórii a v súčasnosti, sa rozsahom či obmedzením svojej moci nachádzajú rozlične umiestnené na tejto škále. Rozdiel samozrejme nie je len v rozsahu právomocí vlád a ich využívaní, ale aj vo výbere oblastí, do ktorých vlády zasahujú. Môžeme napríklad nájsť konzervatívne autoritatívne režimy, ktoré ponechali relatívne málo slobody v oblasti rodiny alebo vzdelávania, no ich hospodárstvo bolo slobodnejšie ako v mnohých „slobodnejších“ štátoch.

Druhá dimenzia rozdeľuje štáty podľa toho, kto sa podieľa na vláde. Podľa aristotelovskej tradície rozdeľujeme štáty na tie, kde vládne jeden, niekoľkí, alebo mnohí. Ani jeden spôsob vlády nevyučuje slobodu či neslobodu a ani jeden z týchto spôsobov negarantuje dobrú vládu. Preto už Aristoteles rozlišoval ústavy (režimy) správne a nesprávne. Vláda jedného môže byť kráľovstvom i tyraniou, ak vládca sleduje len svoj prospech. Podobne aristokracia, vláda najlepších, sa môže stať oligarchiou, teda vládou skupiny k prospechu bohatých. Demokracia je nesprávnou formou ústavy, ak nehľadá na spoločné dobro ale na prospech chudobných, ktorých je väčšina.⁹

6. J. LOCKE, *Two Treatises of Government*. Cambridge University Press, Cambridge 2005, § 124.

7. *Ibid.*, § 124 - 126.

8. H. ARENDT, *Původ totalitarismu*, Oikoymenh, Praha 1996, s. 601.

9. ARISTOTELES, *Politika*, 1279a, b. Najlepším zriadením je podľa Aristotela to, kde vládne množstvo ľudí v záujme spoločného dobra. Toto zriadenie označuje všeobecným pojmom *politeia*, obec.

Totalitná demokracia¹⁰ je rovnako možná ako umiernená – liberálna – monarchia. Život spoločnosti sa teda odohráva v štáte a politika (v zmysle politics) je procesom usporadúvania tohto života. Demokratický štát je špecifický tým, že na tomto procese sa podieľajú, alebo aspoň môžu podieľať všetci členovia spoločnosti. Preto je v demokracii vskutku možné hovoriť o verejnej diskusii. Ďalej by sme mali preskúmať, čo je predmetom diskusie, teda či život v spoločnosti upravuje právo alebo morálka. Záleží to na povahe spoločnosti.

Povaha spoločnosti

Politika sa bežne spája s pojmami ako spoločné dobro, spravodlivosť či rovnosť. Otázkou je, či tieto pojmy majú nejaký skutočný obsah. Pojem spoločnosť môžeme totiž chápať dvoma spôsobmi. Spoločnosť môže byť abstrakciou, pojmom, ktorým označujeme nejakú skupinu ľudí bez toho, že by sme predpokladali, že táto skupina má nejaké spoločné ciele. Druhá možnosť je považovať spoločnosť za organickú jednotku, ktorá má spoločné záujmy či ciele, o ktoré sa usiluje.

Liberálny pohľad považuje spoločnosť za abstraktnú entitu. Len jednotlivci konajú, len jednotlivci sú zdrojom noriem. Aj v takejto spoločnosti existujú spoločnosti ľudí, ktoré majú spoločné ciele a sú riadené hierarchicky, napríklad rodiny, firmy, rôzne združenia. Tieto organizácie a jednotlivci navzájom spontánne usporadúvajú svoje spolužitie pomocou pravidiel. Výraz „spoločnosť“, podľa Friedricha Augusta von Hayeka „je radno vyhradiť pre tento spontánny celkový poriadok, aby sme ho mohli odlišiť ako od všetkých organizovaných menších skupín, ktoré budú existovať, tak od takých menších a viac či menej izolovaných skupín, ako je tlupa, kmeň alebo klan, ktorých členovia budú aspoň v niektorých ohľadoch konať pod centrálnym riadením pre spoločné účely.“¹¹

Veľká spoločnosť, na rozdiel od tlupy či klanu, je teda anonymná a jediné, čo ju spája, sú pravidlá vzájomného správania. Keďže neexistujú spoločné ciele, jednotlivci sledujú výhradne svoje ciele, čím samozrejme môžu prispievať ku kolektívnemu prospechu. Vynucovať kolektívne konanie ku spoločnému prospechu neprispieva – pokiaľ jednotlivci chcú, môžu sa ku kolektívnemu úsiliu pripojiť dobrovoľne. Navyše sa tým zabráni tomu, aby bolo vynútené kolektívne konanie využité k individuálnemu prospechu. Podľa Hayeka „aj keď niektoré altruistické ciele možno dosiahnuť len kolektívnym konaním, čisto sebecké ciele budú rovnako často dosahované jeho pomocou. Neexistuje nutné spojenie medzi altruizmom a kolektívnym konaním alebo medzi sebeckým a individuálnym konaním.“¹²

Ak spoločnosť nemá žiadne spoločné ciele, ak neexistuje žiadne spoločné dobro, o ktoré by sa usilovala,

10. Porov. J. L. TALMON, *O původu totalitní demokracie*, Sociologické nakladatelství, Praha 1998.

11. F. A. HAYEK, *Právo, zákonodárství a svoboda*, Academia, Praha 1994, s. 51.

12. *Ibid.*, s. 61.

vzťahy medzi ľuďmi bude vhodne upravovať právo. Právo, teda pravidlá upravujúce vzťahy medzi ľuďmi, umožní, aby ľudia mohli žiť v mieri a sledovať vlastné ciele. Verejná diskusia môže ale nemusí byť potrebná pre odhaľovanie správnych pravidiel. Z histórie vyplýva, že táto činnosť bola väčšinou – až do relatívne nedávnej doby – s úspechom ponechaná sudcom a právnikom.¹³

Väčšina ľudí, zdá sa, považuje spoločnosť za niečo viac než len skupinu jednotlivcov, ktorých spájajú pravidlá vzájomného správania. Spoločnosť je považovaná za spoločenstvo, ktoré má nielen spoločné pravidlá, ale aj spoločné ciele. Môžeme sa dohadovať o tom, či je takýto pohľad správny a z čoho vychádza.¹⁴ Nech je však príčina takéhoto pohľadu na spoločnosť akákoľvek, zaujímavé sú jeho implikácie.

Katolícka cirkev vo svojom učení prijíma tento pohľad na spoločnosť. „Spoločnosť je súhrn ľudských osôb organicky spojených princípom jednoty, ktorá prevyšuje každého z nich. [...] Určité spoločenstvá, napríklad rodina alebo štát, zodpovedajú bezprostredne prirodzenosti človeka. Sú pre neho potrebné.“¹⁵ Toto presvedčenie neuberá na význame ľudskej osoby, ktorá základom a cieľom spoločenských ustanovizní.^{16, 17}

Pokiaľ je spoločnosť organickou jednotkou a má spoločné ciele, tieto ciele môžu byť dobré alebo zlé. Teda má význam hovoriť o spoločnom dobre a zle. Verejná diskusia sa nemôže obmedziť na neutrálnu úpravu vzťahov medzi ľuďmi, čo je úlohou práva v pôvodnom zmysle slova. Obec (štát), podľa Aristotela, je spoločenstvo, ktoré „síce vzniklo pre zachovanie života, ale trvá za účelom života dobrého.“¹⁸ Pokiaľ je diskusia vedená v kategóriách dobra a zla, je to diskusia o morálke. V tomto prípade pôjde o špecifický druh morálky, ktorá sa netýka dobra a zla vo vzťahu k jednotlivcovi, ale vo vzťahu k spoločnosti.

Často sa hovorí, že morálka sa nedá nariadiť zákonom. V skutočnosti nemožno zákonom nariadiť nič iné len morálku.¹⁹ Zákony v našej spoločnosti upravujú v podstate dve veci. Buď kodifikujú právo, teda stanovujú ako sú vzťahy medzi ľuďmi upravené prirodzeným (spontánnym) spôsobom, alebo určujú spo-

ločné ciele a prostriedky na ich dosiahnutie. V prvom prípade zákon nič nenariaďuje, len zachytáva pravidlá, ktoré existujú. Len v druhom prípade ide o nariadenie a tu sa už dotýkame spoločných cieľov, teda spoločného dobra alebo zla.

Verejná diskusia o morálke

Politika je teda vo svojej podstate morálnou záležitosťou a zákonmi sa nariaďuje morálka. Prakticky v politike vždy zostanú len ľudia, ktorí majú tento pohľad na spoločnosť (aj keď nemusia používať termín morálka). Odporcovia názoru, že štát by mal presadzovať nejaké spoločenské ciele, ktoré zrejme ani neexistujú, aby sa usilovali o politickú moc len preto, aby sa jej následne vzdali. To je relatívne slabá motivácia v porovnaní s tými, ktorí chcú moc získať preto, aby ju využili k presadeniu vlastnej predstavy spoločného dobra.

Rôzne svetonázory prinášajú odlišné predstavy o spoločnom dobre. Inú predstavu majú moderní liberáli, inú socialisti či komunisti, inú sekulárni konzervatívci, inú kresťania, židia, moslimovia, ateisti. Niektoré predstavy môžu byť viac alebo menej kompatibilné, iné sa zásadne vylučujú. Ochrana života od počatia je možná pri nízkych aj vysokých daniach. Je však nemožné presadzovať ju súčasne s predstavou, že žena môže ľubovoľne rozhodovať o svojom nenarodenom dieťati. Podobných ilustrácií by sa dalo nájsť ľubovoľné množstvo.

Verejná diskusia je v demokracii mechanizmom, kde sa objavujú a formulujú ciele, ktoré budú označené za spoločné. Je arénou, do ktorej vstupujú reprezentanti rozličných predstáv o spoločnom dobre, aby súperili a nakoniec vybrali, čo bude presadzované ako spoločné dobro. Ponechajme stranou otázku, či je dobré, ak sa tieto spoločné ciele vyberajú demokratickým mechanizmom alebo nejakým iným. V každom spôsobe rozhodovania zjavne narazíme na možnosť, že spoločné ciele formulované politickou autoritou budú niektorými ľuďmi vnímané ako zlo (to vyplýva z povahy štátu ako prostriedku donútenia).

Ktokoľvek teda vstupuje do verejnej diskusie, prináša nutne morálne argumenty. Tie môžu byť formované rozumom, svedomím, náboženským presvedčením, politickou ideológiou alebo čímkoľvek iným. Nemožno však a priori tvrdiť, že argument formovaný istým spôsobom je pre diskusiu o morálke spoločnosti, teda o spoločnom dobre, vhodný alebo nevhodný. Žiaden názor by nemal byť diskvalifikovaný pred vstupom do arény verejnej diskusie, hoci mnohé názory budú napokon po diskusii odmietnuté.

Pravidlá verejnej diskusie by mali byť – z povahy demokracie – rovnaké pre všetkých. Zároveň nesmú byť postavené tak, aby niekoho uprednostňovali alebo potláčali. Každý by mal voči iným presadzovať práve také pravidlá, ktorým je sám ochotný sa podriaďiť, a to bez ohľadu na to, či je jeho politický názor práve obľúbený alebo nie. Mal by teda konať v duchu evanjeliového pravidla, všetko, čo chcete, aby ľudia robili vám, robte aj vy im. Je zjavné, že nikto by nechcel, aby jeho argument bol odmietnutý už pred vstupom do

13. Porov. B. LEONI, *Právo a svoboda*, Liberální institut, Praha 2007.

14. Niektorí ho prisudzujú genetickej výbave človeka, ktorá sa zásadne nezmenila od doby, keď ľudia žili v malých primitívnych komunitách. Rovnako ako sa prehistorický človek identifikoval s rodinou či klanom, moderný človek sa identifikuje s národom či štátom.

15. Katechizmus Katolíckej Cirkvi, č. 1880, 1882.

16. Porov. Gaudium et Spes, č. 25.

17. Dokonca môžeme spolu s Aristotelom tvrdiť, že život v spoločnosti definuje človeka: „Je teda zrejme, že obec je útvar prirodzený a že človek je bytosť prirodzene určená pre život v obci, a že ten, kto od prirodzenosti a nie náhodou žije mimo obec, je bytosťou buď horšou alebo lepšou než človek.“ (Aristoteles, *Politika*, 1253a)

18. ARISTOTELES, *Politika*, 1252b.

19. Za túto myšlienku vďačím nedávno zosnulému americkému kňazovi Richardovi J. Neuhausovi.

verejnej diskusie. Preto je poctivé uznať všetky argumenty za prípustné.

Kresťanstvo vo verejnej diskusii

Kresťanstvo nie je nejaké obskúrne hobby, ale životný plán pre jednotlivcov a tiež návod na usporiadanie života v spoločnosti. Kresťanské argumenty teda patria do verejnej diskusie rovnako ako názory ktoréhokoľvek iného myšlienkového a hodnotového systému. Dnes je však kresťanstvo vytlačané do súkromnej sféry a to často s aktívnou podporou samotných kresťanov.

Kresťanstvo prináša vlastnú predstavu spoločného dobra. Spoločné či všeobecné dobro je „súhrn podmienok spoločenského života, ktoré umožňujú tak spoločenským, ako i jednotlivým členom dosiahnuť plnším a nehatenejším spôsobom svoju dokonalosť.“²⁰ Kresťania sú zvlášť disponovaní poznať podmienky, ktoré sú potrebné pre dosahovanie dokonalosti. Okrem rozumu a svedomia, ktoré umožňujú poznať prirodzený poriadok, majú totiž k dispozícii Zjavenie.

Častým omylom je predstava, že verejná diskusia v sekulárnom štáte musí byť očistená od náboženstva. Tento predsudok, bohužiaľ, prijímajú aj mnohí kresťania. Ateizmus, ktorý by mal byť alternatívou, však nie je neutrálny. Je to jeden z mnohých názorov, ktorý formuje argumenty vstupujúce do verejnej diskusie. Preto ak kresťania prijímajú predstavu, že ich hodnoty do verejnej diskusie nepatria, dobrovoľne prenechávajú vedenie diskusie svojim protivníkom.

Je zrejme, že ak má byť hra férová, rozhodcom, ktorý určuje pravidlá hry, nemôže byť jeden z hráčov. Preto ateizmus nemôže byť pravidlom verejnej diskusie. Neutrálne pravidlo musí pripúšťať rovnako kresťanské, ateistické a iné názory. Je nezmyselné požadovať od politikov, aby odložili svoje kresťanstvo pred vstupom do rokovacej sály alebo, ešte lepšie, pri východe z kostola. Je rovnako nezmyselné a navyše nebezpečnejšie, ak kresťania sami odmietajú kresťanských politikov a prenechávajú vedenie verejnej diskusie svojim súperom.²¹

Katolícka cirkev pripomína morálnu povinnosť angažovať sa vo veciach verejných, a to ako v roli voličov, tak predstaviteľov štátnej moci.

„Nech sú teda všetci občania pamätliví na právo a zároveň povinnosť používať svoje slobodné hlasovacie právo v záujme všeobecného dobra. Cirkev pokladá za chválitebnú a úctyhodnú činnosť tých, čo sa v službe ľudí venujú verejným záujmom a berú na seba zodpovednosť za tieto záležitosti.

Všetci kresťania si majú uvedomiť svoje vlastné osobitné poslanie v politickom spoločenstve a dávať žiarivý príklad svojim zmyslom pre zodpovednosť a svojou službou záujmom všeobecného dobra, aby tak dokazovali aj skutkami, ako dať do súladu autoritu so slobodou, osobnú iniciatívu so súdržnosťou a spolu-

patričnosťou celého spoločenského ústrojenstva, primeranú jednotu s užitočnou rozdielnosťou. Čo sa týka usporiadania časných záležitostí, nech uznávajú oprávnenosť medzi sebou odlišných mienok a nech sa úctivo správajú voči občanom, ako aj organizáciám, ktoré ich slušným spôsobom zastávajú. Politické strany majú sa zase usilovať o to, čo si podľa ich úsudku vyžaduje verejné blaho; nikdy však nesmú dať prednosť vlastnému záujmu pred verejným dobrom.“²²

Z pohľadu kresťana by teda nemala existovať pochybnosť o nutnosti angažovať sa vo verejnej diskusii. Rovnako je zrejme rola samotnej Cirkvi.²³ Napriek tomu sa kresťania nechávajú vytlačiť do pozícií, ktoré nezodpovedajú ich poslaniu v spoločnosti.

Demokracia skrýva oproti otvorene totalitným režimom jedno veľké nebezpečenstvo. Zatiaľ čo tyrania jednotlivca alebo strany je každému zjavná, tyrania väčšiny v demokratickom systéme je identifikovateľná ťažšie. Tlak verejnej mienky (ktorú prakticky vždy ovláda menšina) dokáže eliminovať niektoré názory účinnejšie ako represívny aparát totalitného diktátora. Kresťanský pohľad na veci verejné dnes preto naráža na veľmi silného protivníka.

Je zarážajúce, ako sa moderným liberálom a ateistom podarilo vytvoriť dojem neutrality. Predstava klasickej liberálov obhajujúcich spoločnosť, v ktorej štát vynucuje len základné práva, bola relatívne neutrálna voči jednotlivým predstavám o spoločnom dobre. Moderní liberáli však presadzujú agendu, ktorá sa vo svojej podstate nelíši od tej, ktorú presadzujú socialisti alebo kresťania. Všetky tieto názorové skupiny sa snažia využiť štát na presadenie svojej predstavy o spoločnom dobre.

Moderný liberalizmus sa stotožnil s demokraciou, hoci jeho predstavitelia presadzujú hodnoty totožné s nejedným totalitným režimom. Zároveň sa mu podarilo vytlačiť náboženstvo do pozície súkromnej záležitosti a katolícku cirkev označiť za archaickú inštitúciu stojacu proti demokracii. V mene pokroku je všetko staré odvrhované a nahradzované novým, bez ohľadu na to, či je to lepšie alebo horšie.

Pokrok ako politické heslo už neznamená zlepšovanie, ale jednoducho zmenu.²⁴ Táto idea pokroku je však zjavne falošná, pokrok znamená zmenu k lepšiemu. Ako píše britský kresťanský mysliteľ C. S. Lewis, „všetci chceme pokrok. Pokrok však znamená približovať sa k miestu, kde chcete byť. Ak odbočíte na ne-

22. Gaudium et Spes, č. 75.

23. „Cirkev však, zakotvená v láske Vykupiteľa, sa pričíňuje o to, aby sa rozmáhala spravodlivosť a láska v každom národe i na medzinárodnom poli. Hlásajúc pravdu evanjelia a osvecujúc všetky oblasti ľudskej činnosti svojím učeníím a svedectvom, ktoré vydávajú veriaci, rešpektuje a napomáha aj politickú slobodu a zodpovednosť občanov.“ (Gaudium et Spes, č. 76)

24. Symbolicky bolo slovo „zmena“ kľúčovým heslom amerických prezidentských volieb. Zdá sa, že k podobnej situácii smeruje aj politika ne Slovensku. Prestáva byť dôležitý obsah, program, heslom sa stáva zmena (predovšetkým personálneho obsadenia štátnych postov).

20. Gaudium et Spes, č. 26.

21. Porov. A. IMRICH, Situácia kresťanského politika v dnešnom svete, *Nové horizonty* 4/2008, s.197-99.

správnú cestu, ísť ďalej vás neprivedie bližšie k cieľu. Ak idete nesprávne, pokrok znamená urobiť čelom vzad a vrátiť sa na správnu cestu; a je teda najpokrokovším človekom ten, kto sa vráti najsťôr.“²⁵ Kresťania, ako sme videli, sú zvlášť disponovaní poznať správnu cestu a ukazovať ju iným. Preto argument pokroku nemôže byť dôvodom pre ústup z verejného života.

Vítaný postup protikresťanských síl v politike je možný najmä vďaka ústupu samotných kresťanov. Mnohí z nich prijali argumentáciu liberálov, že ich náboženstvo nie je pre demokraciu vhodné, že patrí do súkromnej sféry. Hoci sociálna náuka Cirkvi hovorí o primeranej angažovanosti vo veciach verejných a ponúka základné princípy pre usporiadanie spoločnosti, táto časť náuky je často prehliadaná. Niektorí si myslia, že ľahostajnosťou voči veciam verejným sa zbavujú morálnej zodpovednosti. Pritom práve takto napomáhajú postupu protivníka.

Záver

Kresťanské argumenty patria do verejnej diskusie rovnako ako argumenty kohokoľvek. Štát nie je neutrálny, je nástrojom spoločnosti na presadzovanie spoločných cieľov. Verejná diskusia, ktorá je spôsobom objavovania a formulovania spoločných cieľov v demokracii, tiež nie je hodnotovo neutrálna. Argumenty prinášané jednotlivými ľuďmi a skupinami sú vždy morálne. Je preto nezmyselné vylúčiť kresťanské argumenty len z dôvodu, že vychádzajú z náboženského presvedčenia a že kresťania o svojich zásadách hovoria explicitne ako o morálnych.

Zodpovednosť za súčasný stav verejnej diskusie leží nielen na strane tých, ktorí militantne vytláčajú kresťanstvo a Cirkev z verejného života. Kresťania sami totiž často uznávajú falošné argumenty svojich protivníkov a dobrovoľne ustupujú, hoci sa tým protivia učeniu Cirkvi. Je to určite pohodlnejšia cesta, ktorá prináša obdiv a uznanie druhej strany. Ideoví súper kresťanov iste nebudú váhať označiť ustupujúceho za zmierlivého, rozumného a pokrokového. Ľahostajnosť vo veciach morálky však nemôže byť správnym postojom.

Žiaden argument by nemal byť z verejnej diskusie a priori vylúčený, ale každý by mal byť preskúmaný a tak prijatý alebo odmietnutý. Napokon ten, kto má pravdu, takéto nekorektné prostriedky nepotrebuje. Ten, kto je presvedčený, že jeho postoj je správny, že sa naozaj usiluje o spoločné dobro, nemá sa čoho obávať. Zdá sa, že kresťanské argumenty patria do verejnej diskusie, a nemali by byť vylučované ani kresťanmi ani ich protivníkmi.

Bibliografia:

R. ARON, Demokracie a totalitarizmus, Atlantis, Praha 1993. M. WEBER, Politika ako povolanie, Spektrum, Bratislava 1990. J. LOCKE, Two Treatises of Government. Cambridge University Press, Cambridge 2005. H. ARENDT, Původ totalitarismu, Oikoymenh, Praha 1996. J. L. TALMON,

O původu totalitní demokracie, Sociologické nakladatelství, Praha 1998. F. A. HAYEK, Právo, zákonodárství a svoboda, Academia, Praha 1994. B. LEONI, Právo a svoboda, Liberální institut, Praha 2007. ARISTOTELES, Politika, Rezek, Praha 1998. A. IMRICH, Situácia kresťanského politika v dnešnom svete, Nové Horizonty 4/2008. C. S. LEWIS, K jádru křesťanství, Návrat, Praha 1993. Gaudium et Spes, pastorálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete. Pacem in Terris, Encyklika pápeža Jána XXIII o pokoji medzi všetkými národmi.

Pavol Minárik (1983) je interným doktorandom na Katedre inštitucionálnej ekonómie Národohospodárskej fakulty Vysoké školy ekonomickej v Prahe. Vystudoval politológiu na Univerzite Karlovej v Prahe, v súčasnosti dokončuje štúdium hospodárskej politiky na VŠE. Publikuje v printových médiách a na internete. E-mail: pavol.minarik@gmail.com

25. C. S. LEWIS, K jádru křesťanství, Návrat, Praha 1993, s. 27.

LITURGIA A PSYCHÉ

V cisterciánskom kláštore v Heligenkreuzi pri Viedni sa 4. 5. 2009 uskutočnilo sympóziu pod názvom *Liturgia a psyché*, ktorá je súčasťou série sympózií organizovaných občianskym združením *Religiozita v psychiatrii a psychoterapii*. Kláštor navštívil pápež Benedikt XVI. 7. septembra 2009. Teologický inštitút v Heiligenkreuzi bol založený v roku 1802, od roku 1976 sa stal vysokou teologickou školou, ktorá bola pápežom Benediktom XVI. v januári 2007 povýšená na pontifikálnu vysokú školu. Odvtedy nesie názov „Pontifikálna filozoficko-teologická vysoká škola Benedikta XVI. Heiligenkreuz“. Momentálne na nej študuje 167 študentov, z toho 113 rehoľníkov a bohoslovcov, medzi nimi napríklad 9 cisterciánov z Vietnamu. Vyučujúcich je 37, z toho 11 profesorov. CD gregoriánskeho chorálu mníchov z tohto kláštora *Chant: Music for Paradise* sa stalo hitom speváckych hitparád vo Veľkej Británii v máji 2008 v klasickej (1. miesto) ako aj populárnej hudbe (9. miesto). Vo svete sa za rok (od apríla 2008) predalo viac ako 850 000 nosičov. Za tento úspech boli odmenení už po šiesty raz platínovou cenou. Výťažok z predaja ide výlučne na pokrytie nákladov štúdia budúcich kňazov. Tak sa podarilo finančne podporiť siedmich študentov z Ázie a Afriky.

Je zaujímavé, že pri registrácii ma vybavoval mladý cistercián, brat Andrej, ktorý pochádza z Dolného Kubína. Na toto sympóziu si prišlo vypočuť prednášky okolo 300 účastníkov, mužov a žien, laikov, kňazov, rehoľníkov a rehoľníčiek z Rakúska, Slovenska, Nemecka, Švajčiarska. Prebiehal v nádhernej Cisárskej sále vyzdobenej štukatúrami a vzácnymi obrazmi. Na sympóziu vystúpili so svojimi prednáškami psychiater a psychoterapeut Raphael Bonelli, rektor tejto vysokej školy P. Karl Wallner O. Cist., terapeut manželských párov Jürg Willi zo Švajčiarska a profesorka filozofie Hanna-Barbara Gerl-Falkovitzová z Technickej univerzity v Drážďanoch. Bonelli v prednáške s názvom *Robí náboženstvo psyché dobre?* najprv predstavil Freudovo chápanie náboženstva ako kolektívnu nutkavú neurózu, prípadne ako detskú neurózu, ktorá bola výrazom regresívnej túžby po ochrane silným otcom a predstavuje iluzívne túžby ľudstva. Freud ovplyvnil svoju vznikajúcu psychoanalýzu ateistickým svetonázorom. Náboženstvo chápal ako neurózu, lebo potlačovala pocit viny, zrieknutie sa pudu. Avšak pôvod neurózy nie je doteraz jednoznačne určený. Podľa Freuda bola vyvolaná hlavne potlačením sexuality, Adler videl jej pôvod v úteku pred vlastnými úlohami. Veľmi zaujímavé je podľa Bonelliho Künkelovo vysvetlenie neurózy ako zameranosti na seba samého. Neskorší Freudovi žiaci ako Adler a Frankl prekonali Freudov nepriateľský postoj k náboženstvu. Frankl hovoril o nevedomom Bohu u každého človeka. U mnohých psychoterapeutov pretrváva aj dnes nevraživosť pri styku s náboženskou vierou svojich klientov. Často ju odstavujú ako poveru, čím sa ešte zväčšuje odstup pacientov, zo strachu, že nebudú braní vážne.

Bonelli sa snažil jasne ohraničiť psychiatriu od pastorácie. Psychiatria sa stará o psyché a pohodu a šťastie

pacientov. Pri pastorácii ide o starosť o dušu, o jej spásu. Medzi dušou a psyché jestvuje vzťah, ale nie nanútený. Podnetom k neurózam bývajú často aj poruchy látkovej premeny, spôsobujúce depresie, ktoré treba liečiť liekmi. Ďalšou príčinou neuróz môžu byť traumy. Aj niektoré patologické javy náboženstva môžu viesť k neurózam, ako fanatizmus, fundamentalizmus, náboženské manipulácie a sektárske zneužívania. Posledne menované môžu viesť až k hromadným samovraždám. Náboženstvo môže mať aj pozitívny vplyv na psyché. Bonelli vyzdvihol dôležitosť poriadku, čo sa prejavuje v odlíšení dôležitého od nepodstatného, v stanovení denného plánu, ktorý pomáha prekonávať zmeny nálady, sebalútosť alebo egoizmus. V súčasnosti jestvuje viac ako 100 vedeckých štúdií o vzťahu religiozity a psyché, v 72% z nich religiozita pozitívne účinkuje na psyché, len v 16% negatívne, v 12% nie je zaznamenaný vzťah. Obzvlášť napomáha religiozita pri prekonávaní traumy a závislosti.

P. Wallner v prednáške *Krása liturgie – krása duše* vyzdvihol starosť pápeža Benedikta XVI. o liturgiu ako kľúč pre zachovanie katolíckej viery. Aj v liturgii nachádzame matériu a formu. Treba si všímať jej konštitutívne znaky, matériu aj formu. Forma sa nesmie stať náhradou obsahu, čo je čirý rubricizmus. V posledných desaťročiach sa vyvinuli dve nesprávne formy slávenia liturgie, z ktorých prvá je už teraz prekonaná. Na začiatku 60-tych rokov sa objavila tendencia príliš si všímať iba rituály. Proti tomu sa II. vatikánsky koncil snažil o znútorňenie liturgie a podporoval silnejšiu vnútornú účasť na liturgii. Avšak uskutočňovanie koncilu sa začalo v atmosfére roka 1968, kedy sa začala druhá nesprávna tendencia. Začal sa vyskytovať anti-estetizmus, pohrdanie krásou a poriadkom. Krásu však treba chápať ako jednu z transcendentálnych vlastností Boha. Analogickým spôsobom pripadá aj každému stvoreniu. Preto človek v stretnutí s krásou musí byť povznesený k stretnutiu s božským, so vznešeným. V Božom zjavení sa Boh otvára človeku vo svojej nádhere. A práve tam, kde sa zdá byť krása najviac pošpinená, v podobe kríža trpiaceho Syna, objavuje sa v intenzite, ktorú svetská estetika nikdy nedosiahne. Kristus povýšený na kríži prekonáva každú nádheru. V liturgii sa cez gestá, rituály, zvuky a symboly sprítomňuje práve ten priestor, ktorý Boh otvoril svojím spásnym konaním a urobil ho obývateľným pre človeka. Preto je liturgia najvyššou formou ľudskej krásy. V nej môžeme už tu na zemi zažiť nebeskú krásu. Liturgia slávi absolútnu krásu Krista ako obetovaného baránka. Omša je Božím dielom, Opus Dei.

Willi v príspevku s názvom *Liturgia a psychoterapia* najprv líčil svoj vzťah k viere, keď po určitom období odstupe znova našiel úprimný vzťah k viere. Potom si všímal vzťah liturgie a psychoterapie. Psychoterapia sa snaží o rozvoj osobnosti cez sebanájdenie, liturgia nemá primárne terapeutické ciele. Ale v čase tiesne posilňuje vieru. Willi rozvinul nový prístup v psychoterapii, vzťahovo-ekologický, ktorý sa zakladá na Buberovom personalizme: „Ja sa naplňuje skrze Ty.“ Tento vzťah sa rozvíja nielen pri rozvoji osobnosti, ale zahrňuje aj religiozitu zakorenenú v osobnom vzta-

hu s Bohom, ako u Bubera. Liturgia, najmä svätá omša, udáva miesto konania, kde sa uskutočňuje stretnutie s Kristom. To môže pomôcť k posilneniu osobnosti bez toho, aby sa Eucharistia inštrumentalizovala ako liek. Liturgiu teda možno chápať ako vzájomnú interakciu medzi Bohom a človekom.

Gerl-Falkovitzová v príspevku *Telesná hra. K antropológii liturgie* vychádza z Guardiniho diela *O duchu liturgie*, z kapitoly *Liturgia ako hra*. Centrom príspevku bolo predstavenie témy hravého rozvíjania telesnosti. Pritom porovnávala rozličné činnosti života a rozlíšenie medzi účelom a zmyslom. Činnosť sa nevyčerpáva v účele, ale smeruje k zmyslu. Liturgia nesleduje nejaký bezprostredný cieľ, ale v sebe nesie zmysel. Tento zdôvodňuje aj krásu liturgie. Stáva sa nazeraním Božej nádhery. Zmysel skutočnosti sa otvára cez telo (Leib), ktoré sa dnes v antropológii nanovo objavuje a ktoré sa chápe ako znútra oživované a odlišuje sa od tela (Körper), ktoré sa chápe len zvonka. V liturgii sa odohráva hra s telom, ktorá smeruje nahor. V diskusii jeden páter

pripomenul, že už Rajmund Lullus v stredoveku používal pojem hra na vyjadrenie liturgie.

Na záver v pódiovej diskusii sa autori cez otázky poslucháčov snažili dať príspevky do vzájomného súvisu, nakoľko sa každý autor venoval svojmu problému a tak súvis niekedy unikali. Atmosféra bola doplnená účasťou na gregoriánskom chorále mníchov na obed a večer v gotickom kláštornom kostole z roku 1133, ako aj pozdvihnutá gurmánskym zážitkom zo skvelého obedu v blízkej reštaurácii. Na webovej stránke školy v Heiligenkreuzi sú zverejnené aj fotografie a obsahy prednášok, súhrn sa objaví aj v rakúskej verejnoprávnej televízii ORF 1, informácie o konferencii priniesli nemecký katolícky denník *Die Tagespost*, Radio *Stephansdom*, rakúske *Radio Maria*. Aj touto konferenciou sa snaží vysoká škola v Heiligenkreuzi, jediná teologická vysoká škola cisterciánov na svete, dostať do povedomia laickej i odbornej verejnosti.

Peter Volek

KAUZA „POL MILIARDY“ KORÚN

Katolíkov na Slovensku doslova „ohúrila“ informácia časopisu *Týždeň* necelé dva týždne pred biskupskou konsekráciou nového trnavského arcibiskupa. Časopis verejne obvinil otca arcibiskupa Jána Sokola, emeritného trnavského arcibiskupa, že previedol pol miliardy korún na účet bývalého agenta Štb. Náhlíka, ktoré boli získané z predaja nehnuteľnosti vrátených arcidiecéze reštitúciami v okolí Bratislavy. Podľa informácií, ktoré poskytol médiám hovorca KBS Kováčik, prípadom sa zaoberá aj Vatikán. Bratislavský arcibiskup Mons. Stanislav Zvolenský sa pre médiá najprv vyjadril, že o tejto veci ho pán arcibiskup Sokol neinformoval, a preto hovoriť o nich by boli iba špekulácie, ale už o niekoľko dní neskôr dal vyhlásenie, že šetrenie v kauze arcibiskup Zvolenský ukončil a o výsledkoch informoval apoštolského nuncia. Na otázku novinárov, aké sú výsledky, hovorca Jozef Halko poznamenal, že otec arcibiskup Sokol to poprel. Dodržiavanie cirkevných zákonov v problematike cirkevných majetkov má zásadný dopad na kredibilitu Cirkvi a na ohlasovanie Božieho slova kňazmi.

Tri inštitúcie garantujúce dodržiavanie cirkevných zákonov: sú to Ekonomická rada diecézy, Kolégium konzultorov a samotná Apoštolská stolica. Pri predaji majetku do sumy 7 miliónov je diecézny biskup povinný vypočítať si stanovisko Ekonomickej rady diecézy, ale aj stanovisko Kolégia konzultorov. Pri nehnuteľnosti ocenennej na viac ako 7 miliónov korún a menej ako 50 miliónov, je diecézny biskup povinný mať na predaj súhlas kolégia konzultorov a Ekonomickej rady diecézy. Pri sume nad 50 miliónov potrebuje súhlas Apoštolskej stolice. Ak by si diecézny biskup stanovisko nevyžiadal, alebo by konal v rozpore s rozhodnutím spomínaných inštitúcií, konal by v rozpore s predpismi kánonického práva. Navyiac, ak si žiada stanovisko alebo súhlas, je povinný predložiť odborné posúdenie hodnoty predávaného majetku, ako aj zoznam i hodnotu

ostatného stabilného majetku diecézy, aby sa to mohlo porovnať a aby nebola spôsobená nijaká škoda diecéze. Ekonomická rada diecézy, Kolégium konzultorov i Apoštolská stolica, ak súhlas na predaj udelia, spolu s diecéznym biskupom nesú právnu i morálnu zodpovednosť za svoje rozhodnutie. A kán. 128 jasne hovorí, že kto spôsobí Cirkvi škodu nezákonným právnym úkonom, musí škodu nahradiť.

Arcibiskupstvo Trnava, z teoretického hľadiska, má v rukách všetky možnosti nielen na to, aby obvinenia vyvrátila, ale aj na to, aby časopisu *Týždeň* aj „podkúrila“ podaním podnetu orgánom činným v trestnom konaní a žiadosťou o odškodnenie za poškodenie dobrého mena otca arcibiskupa i Cirkvi. Totiž, ak šlo o predaj cirkevného majetku nadobudnutého z titulu reštitúcie, dá sa to ľahko zistiť prevodom nehnuteľnosti v príslušnom katastri nehnuteľnosti. Stačí predložiť overený výpis z katastra nehnuteľnosti. Podobne sa dá zistiť dodržanie alebo nedodržanie predpisov kánonického práva nahliadnutím do zápisníc zo zasadania Kolégia konzultorov a Ekonomickej rady, či do listiny povolenia predaja povoleného Vatikánom. A zistiť sa dá aj to, či členovia Kolégia konzultorov a Ekonomickej rady diecézy sú alebo nie sú viazaní mlčanlivosťou pri takýchto úkonoch. Kolégium konzultorov má vlastný Štatút, ktorý vydáva diecézny biskup a rovnako aj Štatút Kolégia konzultorov. V oboch prípadoch sú to verejné dokumenty diecéz, často dostupné dokonca na internetových stránkach.

Do dnešného dňa Apoštolská stolica nerozhodla a do termínu uzávierky tohto časopisu nepodal otec arcibiskup trestné oznámenie proti skrivodlivému zneváženiu vlastnej osoby a Cirkvi orgánom činným v trestnom konaní. Kauza je teda stále otvorená. Ako dlho bude šetrenie trvať, nikto nevie. V každom prípade treba počítať s tým, že každým dňom bude rásť „pravdivosť“ tvrdení a ubúdať prezumpcia nevinnej jednej alebo druhej strany sporu.

Ján Duda

KRÍZA KATOLÍCKYCH UNIVERZÍT

V polovici mája udelila Notre Dame University, jedna z najprestížnejších amerických univerzít čestný titul *doctor honoris causa* americkému prezidentovi Barackovi Obamovi. Na tejto udalosti by nebolo nič pozoruhodné, keby Notre Dame nebola najväčšou americkou katolíckou univerzitou a Barack Obama známym podporovateľom potratov, výskumu kmeňových buniek a tzv. plánovaného rodičovstva. Udalosť vyvolala v USA širokú diskusiu o stave katolíckeho univerzitného vzdelávania.

Na čele protestov proti tomuto kroku stálo združenie Cardinal Newman Society, ktorého členmi sú vyše dve stovky katolíckych škôl a univerzít. Pod jej petíciu sa podpísalo 367 000 katolíkov, protestantov a neveriacich a podporilo ju aj vyše 70 katolíckych biskupov vrátane kardinála Francisa Georgea, predsedu americkej biskupskej konferencie. „*Nejde o protest proti prezidentovi. Protestujeme predovšetkým proti neposlušnosti Notre Dame a zrade katolíckych hodnôt,*“ uviedol pre spravodajskú agentúru Zenit prezident Cardinal Newman Society Patrick Reilly. „*Tieto zápasy prinášajú svetlo pravdy do kultúry, ktorá sa ju usiluje zakryť. Cirkvev prehrala tento konkrétny zápas a laicistickí učitelia a prívrženci lavice oslavujú malé víťazstvo, ale vo svetle viery je ono len ilúziou.*“

V kontexte tohto kultúrneho zápasu vzbudila veľkú pozornosť nedávno vydaná kniha profesorky Anne Hendershoot s názvom *Status Envy: The Politics of Catholic Higher Education* (Transaction Publishers, 2009). Autorka pôsobí na King's College v New Yorku v nej uvažuje nad stratou identity amerických katolíckych univerzít a zároveň poukazuje na nenápadné trendy, ktoré vzbudzujú nádej v možnosť reformy katolíckeho školstva. „*Štyridsaťročná vojna (1965 – 2005) proti Katolíckej cirkvi v Amerike bola ukončená definitívnym víťazstvom v roku 2005, kedy bol zvolený pápež Benedikt XVI.,*“ cituje Joseph Varacalli v recenzii spomínanej knihy slová známeho amerického kňaza Johna McCloskeyho. Vzápätí však dodáva, že prečítanie Hendershootovej diela v ňom vyvolalo vážne pochybnosti, či minimálne v oblasti amerického katolíckeho školstva zápas nepokračuje ďalej.

Prvá časť knihy skutočne nepôsobí príliš povzbudzujúco. Podľa profesorky Hendershoot je od polovice 60-tych rokov minulého storočia badateľná strata identity katolíckych univerzít v dôsledku prenikania sekularizmu a politickej korektnosti na úkor vernosti katolíckemu intelektuálnemu dedičstvu. Tendencia profesorských zborov prispôbovať sa svetu je až taká silná, že niektoré katolícke univerzity prijali sekulárny štatút, napríklad z dôvodu dosiahnutia nezávislosti od katolíckej hierarchie. Časť profesorov sa podľa Hendershoot postavila dokonca proti apoštolskej konštitúcii Jána Pavla II. o katolíckych univerzitách *Ex corde ecclesiae* (1990). Autorka analyzuje viacero konkrétnych príčin a dôsledkov krízy katolíckeho vzdelávania: okrem spomínaného odporu proti *Ex corde ecclesiae* spomína aj chybný výklad dokumentov II. vatikánskeho koncilu, snahu tzv. progresívnych teo-

ológov reprezentovať alternatívne Magistérium, dekalizáciu jezuitskej komunity v USA, aktivizáciu feministických a homosexuálnych hnutí vnútri Katolíckej cirkvi, averziu voči učeniu Jána Pavla II. a Benedikta XVI., a pod.

Napriek inklinácii k týmto tendenciám mnohé univerzity aj naďalej využívajú nálepku „katolícka“ (popri rôznych iných), aby pritiahli potenciálnych nábožensky založených študentov. Ideály a učenie katolicizmu sú na týchto školách mnohokrát považované za nevhodné zasahovanie do akademickej pôdy a akýkoľvek pokus prezentovať katolícke učenie je označovaný za nemiestny a netolerantný. Deklarovaný pluralizmus nesmeruje ku konfrontácii katolicizmu s inými ideovými sústavami, ale k rešpektovaniu iba tých katolíckych princípov, na ktorých sa zhodne väčšina. Podľa Josepha Varacalliho, riaditeľa Center for Catholic Studies pri Nassau Community College, ktorého recenzia bola publikovaná na webe Catholic League prichádza kríza katolíckeho univerzitného vzdelávania práve v čase, kedy by katolícki profesori a intelektuáli mali spĺňať svoje prorocké poslanie v prostredí súčasnej degenerujúcej kultúry.

Podľa pátra Johna Flynna, ktorého rozsiahla recenzia Hendershootovej knihy sa objavila na webe spravodajskej agentúry Zenit, autorkine myšlienky smerujú k jednej základnej téze: v oblasti vyššieho katolíckeho vzdelávania dochádza ku kultúrnej vojne medzi tými, ktorí neveria v existenciu pravdy a tými, ktorí veria v zjavenú pravdu a usilujú sa ju pochopiť a žiť. Páter Flynn zdôrazňuje, že autorka v knihe nerozvíja len abstraktné úvahy, ale ponúka aj množstvo konkrétnych príkladov z akademickeho prostredia. Hendershoot napríklad cituje nedávny prieskum medzi 124 akademickými funkcionármi z 33 amerických katolíckych univerzít. Mnohí z nich prezentovali ambivalentný postoj k otázke, či by na ich školách malo byť cítiť katolíckeho ducha.

Záverečnú časť knihy autorka venuje pozitívnym tendenciám, ktoré cítiť v katolíckom akademickom priestore. Počas posledných rokov vznikli v USA desiatky nových univerzít, ktoré kladú dôraz na svoju katolícku identitu. Hendershoot uvádza aj príklady, kedy sa sekularizované katolícke univerzity vrátili k svojej katolíckej identite kvôli tlakom zo strany študentov. Stúpa aj úroveň katolíckych škôl: viaceré z nich dosiahli veľmi dobré umiestnenie v rebríčkoch kvality.

V spomínanom rozhovore, ktorý poskytol prezident Cardinal Newman Society agentúre Zenit, Patrick Reilly pripomína slová Benedikta XVI., ktoré povedal počas stretnutia s akademikmi počas návštevy USA v apríli 2008: „*Svätý otec spojil krízu pravdy na katolíckych univerzitách s krízou viery. Toto je základ problémov vyššieho katolíckeho vzdelávania.*“ K ich vyriešeniu nedôjde, kým sa katolícke univerzity nevrátia k poslaniu, ktoré im prisúdil už kardinál John Henry Newman vo svojom slávnom diele *Idea of the University*: byť sídlom múdrosti, svetlom sveta a služobníkom viery.

Imrich Gazda

ZAKÁZAŤ POTRATY?

Zakázať potraty sa nepodarí ani na Slovensku, ani vo svete len náhodou. Chce to pevné nasadenie pre jasne definované ciele. Obávam sa, že kresťania často nevedia, čo vlastne chcú. Nahovávajú si, že kultúra života je možná aj bez zákazu potratov, ba šíria rétoriku prochoice, že zákaz nič nerieši.

Máme za sebou dve desaťročia konferencií, jedno desaťročné presvedčania na uliciach o bielych stužkách, niekoľko rokov modlitieb pred pôrodnicami, občas pred parlamentom i každoročne na cintorínoch, čoho ovocím sú organizácie, venujúce sa poradenstvu žien, materiálnej pomoci tehotným ženám, pomoci rodinám, lobbyingu v politike a presadzovaniu týchto tém v médiách. Možno k nim priradiť aj iniciatívu Hniezda záchranu, ktoré spolu s kampaňou Zachráňme životy zachránili čosi okolo 30 detí za rok 2008. Na Slovensko pritom príde o život takmer 40 detí chirurgickým potratom denne!

Všetky tieto snahy nestačia. Existuje len jeden spôsob, ktorý zachráni najviac ľudských životov a na neho by sme sa mali sústrediť. Je to zákaz, ktorý mnohých odradí od násilného riešenia nečakaného tehotenstva a podnieti hľadať spôsoby ako pomôcť žene donosiť dieťa. Iste sa nájde pár ľudí, ktorých ani zákaz neodradí, ako je to aj v prípade iného násillia, ktoré je zakázané. Veľa závisí od toho, ako kresťania, od biskupov po bežných veriacich, chápu úlohu zákona, ktorého poslaním je formovať svedomie ľudí a morálku spoloč-

nosti. Za proliferov nemožno považovať ľudí, ktorí zákaz legalizácie potratov odmietajú. Je ľahké kritizovať zobrazenie potratu na verejnosti, ťažšie je však proti nemu bojovať. Pritom z osobnej skúsenosti viem, že verejnosť netuší, ako vyzerá dieťa pri umelom potrate. Stretla som však veľa zarytých zástancov interrupcií, ktorí zmenili postoj práve na základe dostupných obrazov a videí.

Reformátori až príliš často nemajú podporu vlastných, ktorí tvrdia, že súhlasia s cieľmi, ale nie prostriedkami. Aj Martina Luthera Kinga obviňovali z extrémizmu a polarizácie spoločnosti. Práve to bolo jeho cieľom, aby spoločnosť bola konfrontovaná s nespravodlivou realitou do takej miery, aby ju už nikdy viac nemohla ignorovať. Základným predpokladom však je brať potratovú genocídu úplne vážne a vyžadovať od verejne aktívnych kresťanov, aby pod nálepkou kresťanstva, katolicizmu, či prolife nešírili rétoriku potratových ideológov.

Ak sa však politici, ktorí sa hlásia k šíreniu kultúry života, dištancujú od protipotratových kampaní a podporujú prochoice kandidátov či marginalizujú tému potratov ako nepodstatnú, je to znak zlyhania prolife hnutia a kresťanov. Uzdravujúce terapie často bolia a vyžadujú dobrého chirurga, ktorý nebude mať falošný súcit s pacientom. Takíto lídri chápu, čo je láska k blížnemu, k Cirkvi, ku Kristovi a sú pripravení riskovať aj počiatočný neúspech. Toto je cesta k šíreniu kultúry života.

Jana Tutková

JAROSLAV PELIKÁN:

JEŽIŠ V PROMĚNÁCH STÁLETÍ: JEHO VLIV NA DĚJINY, MYŠLENÍ A KULTURU

Preklad z anglického jazyka: T. Fajtner. Predhovor k českému vydaniu: P. Pokorný. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2008, Počet strán: 343. ISBN: 978-80-7195-091-2.

Autor rannokresťanskej homílie známej ako List Židom v situácii množiacich sa kristologických omylov vyhlasuje „Ježiš Kristus je ten istý včera i dnes a naveky!“ (Hebr 13,8). Zvýrazňuje tak stabilitu kristologického jadra kresťanského hlásania a viery. O dvadsať storočí neskôr Albert Schweitzer v svojom pôsobivom diele *Lebens Jesus Forschung* zhrňujúcim výsledky skúmania historického Ježiša vo vzťahu k metóde tvorenia Ježišových vedeckých, či menej vedeckých bibliografií píše, „každý si ho [Ježišov životopis] vytváral podľa vlastnej osoby. [...] Žiadne iné historické skúmanie neprehrádza toľko o vlastnom ja, ako je písanie Ježišovho života“. Schweitzer v týchto slovách nevystihuje len *status questionis* skúmania historického Ježiša, ktorého výsledkom je množstvo často protirečiacich si obrazov, ale zvýrazňuje predovšetkým fakt, že poznávanie osoby Ježiša Krista nie je možné bez osobného zaangažovania, čo je zároveň pozhnaním i preklatím historicko-teologického poznávania Ježiša Krista. Táto realita rôznorodosti chápania Ježiša je obsahom knihy Jaroslava Pelikána *Ježiš v promě-*

nách stáletí. Záujmom výskumu tohto amerického renomovaného historika cirkvi slovenského pôvodu sú dejiny myslenia, čoho ilustráciou je monumentálne päť zväzkové dielo *Christian Tradition* (1971-1989). Pelikán v ňom dokázal predstaviť nesmierne bohatý prierez kresťanského (od 16. storočia najmä protestanského) myslenia. Nie je to história kresťanskej doktríny, ale historický rozvoj kresťanských ideí. Takýto prístup k dejinám je pre „prekliaty“ pozitivizmom stredoeurópsky teologický a akademický priestor neobvyklý až cudzí, o to viac však vzácny a obohacujúci. Tento pomerne rozsiahly úvod k recenzii knihy *Ježiš v proměných stáletí* je potrebný pre pochopenie prístupu a špecifika vedeckej práce Jaroslava Pelikána. Autor v osemnástich kapitolách na 320 stranách predstavuje rôzne obrazy Ježiša Krista, ktoré zodpovedajú jednotlivým historickým obdobiam, úrovni ich teologického poznania ale predovšetkým spiritualite a kultúre. Rovnako ako v prípade *Christian Tradition* táto kniha neprezentuje výskum rozvoja kresťanskej doktríny v zmysle dejín dogiem, prehľad teologického či

historického skúmania, ale „dejiny obrazov Ježiša, ako sa objavovali od prvého po dvadsiate storočie“ (s. 29). Priestorom, v ktorých Pelikán nachádza tieto obrazy, teologické, neteologické alebo dokonca antiteologické idey (s. 33), je kultúra. Vyjadruje to nakoniec aj podtitul knihy – *Ježo [Ježišov] vliv na dějiny, myšlení a kulturu*. Tento výskumný rámec je o to širší, že pre Pelikána význam pojmu kultúra sa nevyčerpáva len vo „vysokéj kultúre“, ale zahŕňa oveľa širší súbor ľudského výrazu, počnúc literatúrou, výtvarným umením, cez spiritualitu, ale aj spoločenský, politický a hospodársky život. Takto zvolený prístup sa prejavuje v odvolávaní sa na dominantné udalosti danej doby – napr. stret pohanstva a judaizmu v čase vzniku kresťanstva (I. Kap. *Rabbi*), obrazoborecké hnutie (7. kap. Právý obraz) – na filozofický prúd – napr. antropológiu sv. Augustína (6. kap. Syn Človeka), racionalizmus osvietenstva (15. kap. Učiteľ zdravého rozumu) – duchovné hnutie – napr. rozvoj západného mníšstva (9. kap. Mních, ktorý vládne svetu), františkánske hnutie (11. kap. Božský a ľudský vzor), stredovekú mystiku (10. kap. Ženích duše) – rôzne umelecké hnutia a prejavy – napr. ponímanie vykupiteľského diela v stredoveku (8. kap. Kristus ukrižovaný), vplyv reformácie na umelecké predstavy o Kristovi (13. kap. Zrkadlo Večného) – alebo dokonca politické a spoločenské udalosti či hnutia – napr. križiacke výpravy alebo medzikonfesné vojny (14. kap. Knieža pokoja), revolučné idey v 19. a 20. storočí (17. kap. Osloboditeľ) – atď. Autor pritom tieto rôzne kultúrnotvorné elementy neskúma izolovane ale vo vzájomných súvislostiach, a na každý sa odvoláva takmer v každej kapitole. Obohatením je pritom časté nadviazanie na ikonografické znázornenie daného chápania Krista. Mimoriadne pôsobivým je grafické umiestnenie rôznych druhov križa na začiatku každej kapitoly

Vďaka rozmanitosti skúmaných kultúrnych faktorov, ktoré ovplyvňujú chápanie Krista, práca je aj napriek zdanlivej fragmentárnosti osemnástich kapitol nesmierne ucelená a dynamická. Sčelujúcim prvkom je samotná osoba Krista, jej autentický biblický obraz. Dynamizmus je akoby organickým dôsledkom vývoja ľudstva, ktorý Pelikán predstavuje veľmi subtilne a neschématicky bez násilného historizovania. V pozadí tohto systematického poňatia je množstvo pocti-

vých analýz, autor však neviazol v paralýze z analýzy. Ako to však už býva v prípade pokusov o podanie systematického súhrnného obrazu, autor sa nevyhol niektorým zjednodušeniam, akým je napr. považovanie slova „amen“ za kristologický titul (s. 40n). Nepochybne slovo „amen“, najmä v slovnom spojení „amen, amen, hovorím Vám“, patrí k špecifickému vyjadreniu novozákonnej profetickej kristológie, ale určite to nie je titul. Ďalším nedostatkom Pelikánovej knihy je nevyriešené napätie medzi tým, v čo kresťania veria a vyznávajú a rôznorodými, často protirečiacimi si akademickými tézami. Hoci si Pelikán toto napätie uvedomuje (s. 25), zdá sa, že ho sám nemá vnútorné vyriešené. Prejavuje sa to najmä v momentoch, keď sa snaží o exegetické zdôvodnenie svojich historicko-kultúrnych pozorovaní. Nie vždy totiž v zdôvodnení zaznieva jednota, o ktorú sa Pelikán snaží. Je to spôsobené Bultmanovským dedičstvom reformácie. Je až ironicko-smutné pozorovať, ako sa Pelikán odvoláva na výsledky exegézy vychádzajúcej z „dogiem“ historicko-skeptického bultmanizmu, aby tak podporil svoje historické pozorovania a analýzy. Hoci Pelikánove obrazy Ježiša priradené k jednotlivým historickým obdobiam sú vo všeobecnosti nesmierne výstižné, predsa len občas môžu vzbudzovať oprávnené pochybnosti, či ide o obraz skutočne prítomný v myslení a viere danej doby, alebo je to viac projekcia autora na základe interpretácie charakteru danej doby. Napríklad v prípade obdobia reformácie a medzikonfesijných vojen, Pelikán hovorí o Kristovi ako Kniežaťu pokoja, hoci zároveň priznáva, že takýto obraz vo vtedajšej ikonografii ani teológii nenachádza. Zdá sa, že v tomto prípade je tento obraz viac vyjadrením Pelikánovej viery s výraznými ekumenickými črtami, než výrazom charakteru danej doby. Napriek týmto nedostatkom kniha Jaroslava Pelikána je nepochybne cennou systematickou štúdiou napísanou s nesmierne odbornou erudíciou. Predstavuje pre každého kresťana cennú tému spracovanú kreatívnym spôsobom, vďaka ktorému je takmer každá kapitola naplnená myšlienkovým bohatým a zároveň nesmierne dobre vyjadreným kristologickým ponímaním.

Branislav Kluska

JACOB NEUSNER:

RABÍN MLUVÍ S JEŽÍŠEM

Preklad: P. Doležalová. Společnost pro odbornou literaturu Barrister & Principal, Brno 2008. Počet strán: 171. ISBN: 978-80-87029-44-2.

Intenzívne vzťahy medzi Svätou Stolicou a Izraelom v posledných rokoch sú motorom aj pre medzináboženský dialóg. Po stáročia sa kresťanská väčšina na židovskú menšinu dívala s dešpektom, po ktorom nasledovalo v niektorých prípadoch, žiaľ, aj násilie. O to viac treba oceniť z oboch strán úsilie o vzájomné po-

rozumie. I keď svet oceňuje spoluprácu najmä na politickej rovine, pre dosiahnutie trvalého pokoja je nevyhnutný aj stály medzináboženský dialóg. Pre kresťanov je potreba rozumieť judaizmu obzvlášť naliehavo, keďže Ježiš, o ktorom veríme, že je Božím Synom, bol zároveň synom židovského národa.

Za mimoriadny prínos k židovsko – kresťanskému dialógu treba považovať dielo amerického rabína, profesora Jacoba Neusnera „A Rabbi Talks with Jesus,“ ktoré prvýkrát vyšlo v roku 1993 a české vydavateľstvo ponúka preklad tretieho prepracovaného vydania.

Kniha nie je príručkou medzináboženského dialógu, ani apologetickým pojednaním. Rabín Neusner ju napísal v jeseni života krátko pred sedemdesiatkou, po dlhoročných akademických a pedagogických skúsenostiach i hlbokom náboženskom živote v synagóge. Považuje za dôležité písať o Ježišovi, keďže kresťanstvo získalo väčšinu civilizácie ani nie tak armádou, ako práve silou jeho posolstva (61). Oceňuje záujem kresťanov o židovstvo, má medzi nimi veľa priateľov a vieru mnohých z nich označuje ako veľmi úprimnú. V knihe, hoci ide určite o teologické dielo, niet ani náznaku arogancie či vyvyšovania sa. Práve naopak, tento americký rabín prejavuje s kresťanmi a najmä s Ježišovou misiou (hoci sa s ním nakoniec vo fiktívnom rozhovore rozchádza) takú veľkú dávku porozumenia, akú by sme snáď ani nečakali. Ide o prácu, v ktorej autor na základe poctivej analýzy Zákona i Ježišových výrokov z Matúšovho evanjelia kladie presné otázky a snaží sa na ne s veľkou dávkou empatie aj odpovedať. Neusner odmieta rozlišovať medzi historickým Ježišom a povelkonočným Kristom viery, keďže je presvedčený, že väčšina kresťanov prijíma Ježišove výroky zaznamenané evanjelistom sv. Matúšom tak, ako ich povedal. Rabín si pri konfrontácii Ježišovho učenia s náukou Zákona vyberá toto evanjelium, keďže v Matúšovej osobe vidí človeka s najväčšou znalosťou judaizmu a so snahou porozumieť mu.

Neusner ako podstatu sporu predkladá tvrdenie, že Ježiš v podaní kresťanských textov nepochopil dobre ani Tóru, ani Mojžišov zákon (6). Autor si predstavuje sám seba na úpäti vrchu, kde zaznela Ježišova Horská reč a pýta sa, čo by spravil, keby tam naozaj stál. Vníma zástupy, ktoré ho pozorne počúvajú. Pripája sa na chvíľu k učeníkom, avšak nie s rozhodnutím definitívne ho nasledovať. Skôr sa stavia do pozície žiaka, ktorý sa učí nielen počúvaním, ale aj premýšľaním a kladením otázok. Fiktívne stretnutie s Ježišom vystupuje do popredia najmä v druhej polovici knihy. Vrcholom tohto autorovho prístupu sú posledné otázky, ktoré mu kladie pred jeho odchodom do Jeruzalema. Potom sa odoberá ku svojej rodine, ktorá je jeho celým životom. V diele sa tak prelínajú odborné poznámky ku interpretácii Zákona s naratívnyim textom, kde používa slová evanjelistu Matúša, aby vo vymyslenom stretnutí mohol Ježiša so Zákonom konfrontovať.

Pre Neusnera je v spore s Ježišom legitímnym kritériom pravdy Zákon, ktorý uznávajú obe strany sporu (28). Prísne však rozlišuje medzi Mojžišovým zákonom a zákonom, ktorým je učenie nejakého majstra v kontexte Zákona. Domnieva sa, a na viacerých miestach to zdôrazňuje, že kresťania nechápu vnímanie Izraela ako vyvoleného Božieho ľudu (32). Ježišovo učenie síce oceňuje, považuje ho však za príliš individualistické, keďže sa prihovára viac jednotlivcovi ako rodine či večnému Izraelu. Táto výčitka zaznieva na

viacerých miestach. Z desiatich kapitol je viac ako polovica venovaná vysvetľovaniu rozporu medzi požiadavkami Mojžišovho zákona a niektorými Ježišovými výroky. Keďže vidí posun od sinajského „my“ k Ježišovi „ja“, kladie si otázku, ako chápať učiteľa, ktorý sa stavia mimo Zákon? (53) Tejto interpretácii však chýba hermeneutický kľúč k pochopeniu Majstrových slov, a tým je Eucharistia a jej ekleziálny rozmer. V každom prípade autor ponúka veľa zaujímavých podnetov na hlbšie štúdium a dialóg.

Podľa rabína vzniká oprávnený dojem, že Ježišove výroky nie sú adresované celému Izraelu, ale len tým, ktorí uznávajú Ježiša ako „cestu“ k Otcovi. Tento správny postreh je kľúčovým pri načrtnutí Ježišovho obrazu zo strany judaizmu. Kým kresťania vnímajú Ježiša ako Krista, ktorý keďže je Božím Synom, podáva ľudstvu najdokonalejším spôsobom obraz Otca (takto ho definuje aj Druhý vatikánsky koncil, keď ho v dogmatickej konštitúcii Dei Verbum nazýva mediátorom a plnosťou Zjavenia), pre Židov zostáva naďalej len jedným zo zaujímavých učiteľov, ktorého interpretácie Zákona sú síce obohatením, avšak viaceré idú nad jeho rámec, čím sa vlastne ako rabbi a prorok vo večnom Izraeli diskvalifikuje. Keďže Neusner, hoci s veľkou dávkou empatie, nenachádza v Ježišovej osobe Božím kľúč k naplneniu Zákona, dokonca má ťažkosť nazvať ho židovským prorokom (59), rozhodne sa ísť starou osvedčenou cestou. Je mu ľúto, že prorok z Galiley nemá veľa porozumenia pre farizejov, keďže sa domnieva, že Ježišovi i farizejom šlo o to isté: ukázať, že život podľa Zákona vyžaduje hlbšiu vieru.

Kniha „Rabín mluví s Ježíšem“ je zaujímavým a vecným prierezom hlavných teologických sporov medzi židovskou a kresťanskou komunitou. V záverečnom fiktívnom rozhovore sa autor s Ježišom rozchádza v priateľskom duchu. Vo vzduchu visí otázka, či je dôležitejšie spasenie na konci čias alebo posväcovanie tu a teraz. Neusner sa nevzdáva svojej viery, veľa premýšľa a argumentuje, snaží sa pochopiť i druhú stranu. Azda pre tieto vlastnosti považuje kardinál Ratzinger túto knihu v židovsko – kresťanom dialógu za najdôležitejšiu v poslednom desaťročí. Čitateľ v nej nájde nielen argumenty druhej strany, ale predovšetkým Božie slovo, ktoré mu umožní hlbšie preniknúť do pokladu viery.

Anton Ziolkovský

NOVÉ HORIZONTY

ČASOPIS PRE TEOLÓGIU, KULTÚRU A SPOLOČNOSŤ

ČÍSLO 2/2009 ROČNÍK III. VYCHÁDZA ŠTVRŤROČNE

Zodpovedný redaktor:

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

Výkonný redaktor:

ThLic. Anton Ziolkovský

Redakčná rada:

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

ThLic. Martin Koleják

ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

doc. ThDr. František Trstenský, PhD.

ThLic. Anton Ziolkovský

Mgr. Marián Jabroický

ThDr. Branislav Kluska, PhD.

Redakčný kruh:

ThDr. Marcel Cibík

prof. ThDr. ICLic. Ján Duda, PhD.

ThDr. Alojz Frankovský, PhD.

ThLic. Marek Haratim

doc. PaedDr. ThLic. Alojz Kostelanský, PhD.

ICDr. Miloš Pekarčík, PhD.

Mgr. Terézia Rončáková, PhD.

doc. ThDr. František Trstenský, PhD.

doc. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.

Grafická úprava:

Mgr. Marián Jabroický

Jazyková spolupráca:

Mgr. Dagmar Ľurašková

Anglické texty:

PhDr. Ondrej Štefaňak, PhD.

Adresa redakcie:

Nové Horizonty

Spišská Kapitula 13

053 04 Spišské Podhradie

E-mail:

novehorizonty@gmail.com

Web:

http://www.novehorizonty.sk

Cenzor:

ThDr. Alojz Frankovský, PhD.

Imprimatur:

*Mons. prof. František Tondra, spišský diecézny biskup
z dňa 16. 10. 2007, č. prot. 11/2007*

Evidenčné číslo:

EV 3671/09

ISSN 1337-6535

EAN 977133765400604

Vydáva:

Klub priateľov Ferka Skyčáka

Tlač:

Tlačiareň Kežmarok

Informácie pre predplatiteľov:

Predplatné na rok 2009 - 6 eur.

Odporúčaná cena jedného výtlačku - 1,5 eura;

v predajniach Lúč a SSV - 2 eurá.

Objednávky na predplatné vybavuje: Klub priateľov Ferka

Skyčáka, Za Hornádom 4/7, 052 01 Spišská Nová Ves.

E-mail: kpfs08@gmail.com.

Pre prispievateľov:

Príspevok písať v programe Microsoft Word, typ písma Times New Roman CE, veľkosť písma 12, riadkovanie jednoduché, poznámky pod čiarou, bibliografia za textom článku. Rešpektovať spôsob citácie podľa už zverejnených článkov a iných príspevkov. Brat do úvahy, že cieľovou skupinou je katolícka inteligencia a čítajú ho najmä laici.

Rozsah príspevku 4-8 strán formátu A4. Štruktúra štúdie má v úvode náčrt problému (status questionis) a v závere jeho možné riešenia.

K štúdiu treba priložiť:

1. názov a abstrakt v slovenčine a angličtine;

2. kľúčové slová v slovenčine;

3. krátky profesný životopis.

Príspevky adresovať na novehorizonty@gmail.com.

O zverejnenie textu možno žiadať iba vtedy, ak ešte nikde inde nebol zverejnený. V opačnom prípade redakčná rada rozhodne o jeho nezverejnení. Redakčná rada si vyhradzuje právo rozhodnúť o zverejnení alebo nezverejnení príspevku.

Uzávierky pre rok 2009: 30.1., 30.4., 30.7., 30.10.

Klub priateľov Ferka Skyčáka:

Je občianske združenie katolíckych intelektuálov, zaregistrované Ministerstvom vnútra SR dňa 8. augusta 2008 pod číslom spisu VVS/1-900/90-32348. Základné zásady sú zverejnené na webovej stránke <http://www.novehorizonty.sk>.

*Sponzorské príspevky môžete posielat' na tento účet:
4390017104/3100.*

Prosíme Vás taktiež, aby ste nás o svojom dare upozornili aj prostredníctvom emailu, aby sme sa Vám mohli poďakovať.

